

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění
Církevní dějiny

Martin Flosman

Mjr. HUGO VANÍČEK

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, PhD
PRAHA 2009

Děkuji PhDr. Tomášovi Petráčkovi, PhD za pomoc při vedení práce, PhDr. Janu Stříbrnému za konzultace a odborné rady a P. Mgr. Petru Bubeníčkoví za zpřístupnění pozůstalosti Mjr. Hugo Vanička.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne

Martin Flosman

P. Mjr. Hugo Vaníček

* 26. říjen 1906 – Bystřec
+ 13. duben 1995 – Stará Boleslav

Obsah

1. Úvod	9
2. Doba studií a prvního kněžského působení Hugo Vaníčka	11
3. Duchovní služba v armádě Československé republiky 1918–1939	18
3.1 Organizace duchovní služby	18
3.2 Působení duchovní služby	20
3.3 Katolická skupina	23
3.4 Evangelická skupina	26
3.5 Skupina Církve československé	27
4. Duchovní služba ve vládním vojsku Protektorátu Čechy a Morava	28
5. Duchovní služba v armádě Slovenského štátu v letech 1939–1945	30
6. Hugo Vaníček vojenským duchovním ve Francii	31
6.1 Vznik 1. čs. divize ve Francii	31
6.2 Začátky duchovní činnosti ve vojenském táboře v Agde	35
6.3 Domov čs. vojáka v Agde	36
6.4 Organizace voj. duchovní služby u 1. čs. divize ve Francii	39
6.5 Působení voj. duchovní služby v Agde a okolí	40
6.6 S vojáky na frontě	43
6.7 Konec čs. armády ve Francii	54
7. Na moři	57
8. Hugo Vaníček vojenským duchovním v Anglii	60
8.1 Organizace duchovní služby u čs. vojska ve Velké Británii	61
8.2 Duchovní služba ve vojenském táboře v Cholmondeley (r. 1940)	64
8.3 Duchovní služba v sídle čs. vojska v zámku Moreton Paddox (1940–1942)	70
8.4 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Yeovil (1942)	83
8.5 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Lovestoft (1942–1943)	84
8.6 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Dovercourt (1943)	84
8.7 Vznik Československé samostatné obrněné brigády	85
8.8 Duchovní služba v sídle čs. vojska ve Finedon (1943–1944)	86
8.9 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Earlstone (1944)	86
8.10 Přesun do Francie	87
9. Hrdina od Dunkerque	88
9.1 Činnost ČSSOB u Dunkerque	88
9.2 Duchovní služba v ČSSOB u Dunkerque	89

9.3 Kombinovaný oddíl	90
9.4 Návrat do vlasti	91
10. Vojenská duchovní služba v poválečné čs. armádě	93
11. Poválečná činnost Hugo Vaníčka	98
11.1 Duchovním ve vojenské nemocnici ve Střešovicích	98
11.2 Nucený odchod z armády a věznění	99
11.3 Duchovním v Roudnici a v Libčicích	100
11.4 Závěr života a odchod	105
12. Závěr	108
13. Resumé	111
14. English resume	112
Seznam literatury	115
Přílohy	117
I. Textové přílohy z pozůstalosti P. Mjr. Hugo Vaníčka	117
I.I Vzpomínka na Msgr. Dr. Rudolfa Zháněla	117
I.II Přehled činnosti v druhém pololetí r. 1941	118
I.III Krátká zpráva o činnosti voj. duchovního ppr. Hugo Vaníčka, T. J.	120
II. Obrazové přílohy	123

1. Úvod

Dvakrát v klíčových okamžicích světové historie i v dějinách naší země sehráli důležitou roli naši vojáci, kteří operovali daleko za hranicemi své vlasti. V období první světové války se z rakousko-uherských zajatců, také díky prozíravosti prof. Masaryka, začaly formovat československé legie, které měly velký význam pro uznání nově se rodícího státu mocnostmi dohody. Po bolševické revoluci v Rusku v r. 1917 se dokonce staly nejvýznamnější organizovanou vojenskou jednotkou na tamní půdě, významně zasáhly do bojů a ovládaly železniční magistrálu od Uralu po Vladivostok. Již předtím se uplatnily ve Francii a na italské frontě. Došlo zde tak k pozoruhodnému jevu, kdy československá armáda v podstatě existovala dříve než samostatný československý stát.

Po vypuknutí druhé světové války čs. zahraniční rezistence, která se podříbila politickému vedení E. Beneše, usilovala po zkušenostech z protirakouského odboje v období první světové války o mezinárodní uznání své exilové politické reprezentace a o vybudování vlastních vojenských jednotek na území spojenců v rámci široké protihitlerovské koalice. Do čs. zahraniční armády se hlásili, byli mobilizováni nebo přijímáni pomnichovští a pobřežní emigranti, političtí uprchlíci a rasově pronásledovaní, dále ti, které válka zastihla za hranicemi na studiích nebo za prací. Nechyběli ani krajané – starousedlíci. Ve svém středu měli duchovní otce, kteří jim pomáhali nést nesmírné břemeno války.

Účast na odboji v řadách čs. zahraniční armády totiž zvolilo i několik desítek duchovenských osob – kněží, řeholníků a bohoslovců. Přicházeli ze všech světových stran. Často jim chyběl základní vojenský výcvik, nemluvě o fyzické zdatnosti. Údaje o jejich počtu nejsou dosud úplné. Mezi katolíky lze zaznamenat nejméně 28 kněží a asi 45 bohoslovců a řeholníků, mezi evangelíky jsou duchovní, studenti, učitelé, najdeme zde židovské duchovní a činitele dalších náboženských vyznání.

Jejich posláním nebylo pouze věnovat se pastoračnímu doprovázení vojenských osob, usnadnit vojákům plnění náboženských povinností v době služby a zajistit jim tak podmínky pro jejich náboženských život v rámci armády. Dobře věděli, že vojáci se v čase světové války nacházejí v krajní životní situaci, v ohrožení života a často tváří v tvář smrti. V bojích proti nacistickému zlu a nenávisti byli svědky nezměrných bolestí a utrpení, ať na jedné či na druhé straně. Jejich posláním bylo proto především být všem mužům nablízku, doprovázet je v mezních okamžicích jejich života radou, pomocí a útěchou, přispívat k utužení kázně, mravů a charakteru a také se modlit a prosit za všechny, kteří nasazovali své životy a kteří jim byli svěřeni.

Výjimečné postavení mezi čs. vojenskými duchovními zaujímal český jezuita pater Hugo Vaníček. S jeho osobou jsem se poprvé setkal prostřednictvím jeho pozůstalosti v roce 2000, kdy jsem navštívil patera Petra Bubeníčka na faře v Libčicích nad Vltavou, tedy v místě posledního působiště patera Vaníčka, kde také zůstala uložena. V průběhu let jsem se k ní vracel, a tak postupně odkrýval životní příběh tohoto pozoruhodného kněze. Muže, který v mládí toužil po životě misionáře v Africe a kterému se po desetiletém působení v armádě, tak jako stovkám dalších příslušníků západního odboje, dostalo pronásledování a perzekuce. Přestože mu bylo dovoleno být téměř nepřetržitě v pastoraci, působil v obtížné době na velmi nesnadných místech a ve stáří žil téměř jako poustevník. Člověka v mládí překypujícího ideály a plného ambicí, který nakonec umírá jako zcela bezmocný.

Touto prací, jejíž součástí je také krátký exkurz, který seznamuje s organizací a fungováním duchovní služby v armádě samostatného československého a českého státu, chci představit postavu Mjr. Hugo Vaníčka a na jeho osobě ukázat poslání a působení vojenského duchovního za druhé světové války u čs. vojáků v zahraničním vojsku. Dále upozornit na jeho rozsáhlou a dosud nezpracovanou pozůstalost, která si jistě zaslouží další využití ze strany historiků a badatelů, neboť část moderních církevních dějin, která by se věnovala činnosti vojenských duchovních, není zatím zdaleka vyčerpána. A konečně tím chci také splatit část dluhu, který máme vůči příslušníkům západního odboje a vzdát jim čest, která jim právem patří a o níž se snažila komunistická zvěle je připravit.

2. Doba studií a prvního kněžského působení Hugo Vaníčka

Hugo Vaníček se narodil jako nejmladší ze třech bratrů dne 26. října 1906 v Bystřeci u Jablonného nad Orlicí, v domě čp. 2.¹ Ve zdejším kostele sv. Jakuba byl také 30. října farářem Františkem Kovářikem pokřtěn jako Hugo Maxmilián.

Jeho matka Marie (13. října 1873 – 27. března 1948) byla dcerou obchodníka Františka Vaška a Marie rozené Bednářové z Klášterce. Nejprve se provdala za Františka Grunwalda do Bobischau za Dolní Lipkou v tehdejší Pruském Slezsku (dnes v Polsku). Ten zemřel jako třiatřicetiletý v roce 1904. Vdova se dvěma malými chlapci Františkem a Jindřichem odešla do Bystřece a zde se znovu provdala za rolníka Františka Vaníčka (nar. 1. června 1876, zemř. 1959), syna Františka Vaníčka a Františky rozené Poukové z Bystřece. Zde se jim narodil nejmladší syn Hugo. Nejstarší z bratrů František Grunwald (nar. 27. ledna 1899) později žil se svojí rodinou ve Wurzeniu nedaleko Lipska, kde také 22. listopadu 1960 v tehdejší NDR zemřel. Prostřední bratr Jindřich (nar. 27. srpna 1903) žil s matkou a nevlastním otcem a později se svojí rodinou po celý život v Bystřeci.² Zemřel v roce 1983.

Hugo pocházel z prosté zemědělské rodiny, která musela řešit každodenní existenční problémy, jak nám ukazuje dochovaná korespondence od jeho nejbližších:

„Milý Hugo! Především přijmi od nás všech domácích mnohý srdečný pozdrav a častou vzpomínku na Tebe, zda-li Ti náš milý a dobrý Bůh popřává zdraví, za které ho denně prosíme. Odpusť mi, milý Hugo, že Ti tak dlouho neodepisuji. Jak Ti dostatečně známo, že kolem nového roku a po novém roku mívám v záložně hodně práce, proto odpusť mi a přijmi tento dopis po tak dlouhé době. Zdraví jsme dosud chvála Bohu všichni. Mne také držela několik dnů chřipka, ale již je to lepší, máti jest teď částečně postižena chřipkou, ale snad dá Bůh, že to nebude horší. Neleží, přechází, ale říkám stále, aby byla opatrná, aby se nenachladila. Dědoušek jest také zdrav. Teď přes zimní dobu není mimo poklizení dobytka mnoho jiné práce, ale na jaře, zda-li nepřijde Jindřich domů, bude hůř. (...) Zima je zde teď dosti slušná, jenom že je málo sněhu, zato byl leden špatný. Zasíláš nám zprávy z vašeho ústavu, na který Ti zasiláme 100 Kč. Přijmi od nás tak maličký obnos a odpusť nám, že Ti tak málo zasiláme, jsme finančně dosti slabí. (...)“³

¹ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, křestní list vystavený dne 24. července 1918. Nepublikováno. Někde též uváděno 27. října, data se na jednotlivých osobních dokumentech a legitimacích liší.

² Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 27. března 1928. Nepublikováno.

³ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 15. února 1927. Nepublikováno.

Vyrůstal v křesťanském prostředí a oba rodiče mu předali víru jako pevnou součást života. V Bystřeci vychodil pět tříd obecné školy. V letech 1918–1920 studoval na státním gymnáziu v Hradci Králové (1. a 2. ročník). Potom na Ústavu sv. Cyrila a Metoděje při papežské koleji na Velehradě vedeném jezuitu, který měl výrazně misijní zaměření (3. až 5. ročník). 15. srpna 1923 vstoupil do noviciátu Tovaryšstva Ježíšova v Trnavě na Slovensku. Středoškolská studia dokončil na Arcibiskupském gymnáziu v Praze – Bubenči, kde 15. června 1927 také odmaturoval.⁴ Hugo jistě nepatřil mezi nadprůměrné studenty. Dostatečné z latiny a řečtiny a dobré z většiny ostatních předmětů se s pravidelností opakovaly téměř v každém roce. Po celou dobu studií byl osvobozen od placení školného v plném rozsahu.⁵

Jakým způsobem on sám prožíval svoje povolání ke kněžství a k životu v řeholní společnosti už dnes nezjistíme, jisté však je, že na toto jeho rozhodování měli také vliv jeho rodiče, jak o tom ostatně svědčí jeden z dopisů od otce:

„(...) Milý Hugo! Bůh náš dobrotivý popřávej Ti zdraví, síly a vytrvalosti v dobrém, abys na cestě započaté setrval a bude-li to vůle Jeho, stal se jednou dobrým a užitečným dělníkem na vinici Jeho. Vždyť snad jest v Tvoji paměti, jak jsme Ti vyprávěli o Tvojem mládí. Slabý jsi byl a onemocněl dosti vážně a když Ti bylo nejhůře, prosil jsem já nehodný za Tebe Matku Páně, aby ses uzdravil, že Tě necháme studovati na kněze. Ty jsi se pozdravil a jak jsi dovedl něco mluvit, učili jsme Tě modlitbě. Když jsi povyrosl a chápal částečně, proč jest nám se třeba modlit, jak rád jsi se modlíval a s tím částečně, co Tvůj rozum pochopil, připravovali Tě na nynější Tvoji cestu. Děkujeme Bohu za tak veliká dobrodiní. Bůh žehnej Ti v dobrém konání po všechny dny života Tvého. (...)“⁶

V letech 1927–1930 studoval filosofii na filosofické fakultě církevního učiliště v Krakově. Tam se dne 13. června 1928 na zastupitelském úřadě podrobil odvodu s výsledkem neodveden.⁷ U budoucího vojáka jistě také není bez zajímavosti, že v době svých gymnaziálních studií byl osvobozen z tělocviku.⁸

V letech 1930–1933 působil jako prefekt Arcibiskupského gymnázia v Praze – Bubenči. Tak ho také uvádí katalog arcidiecéze z roku 1932.⁹ Jako na všech místech své

⁴ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis Arcibiskupství pražskému ze dne 7. října 1946. Nepublikováno.

⁵ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, výroční vysvědčení z let 1918–1919, 1919–1920, 1922–1923, 1926–1927. Nepublikováno.

⁶ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 15. února 1927. Nepublikováno.

⁷ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, potvrzení ze dne 13. června 1928. Nepublikováno.

⁸ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, výroční vysvědčení 1926–1927. Nepublikováno.

⁹ Srov. Catalogus cleri archidieceos pragensis 1932, 30.

životní pouti i zde si dokázal získat svým přístupem ty, kteří byli svěřeni jeho péči. Krásnou vzpomínku na něho zachoval bývalý student (1929–1934) gymnázia prof. Radovan Lukavský:

„Pamatuju se, že to už jsme měli v internátě toho druhého prefekta, Vanička, a ten si mě vzal na pohovor a řekl mi: »Uvědomte si, že jste talentovanéj student, že z vás může bejt osobnost...« Ted' já vůbec nemoh pochopit, proč mi to povídá. Protože jsem nebyl primus v tý třídě, to vůbec ne. Řekl mi: »Pochopte, že nemůžete pořád jenom blbnout, vy se potřebujete ukázat, zacílit se. « Projevil mi prostě obrovskou důvěru, netrestal mě nějak nesmyslně za banální provinění. Měl ke mně vysloveně vztah, vždycky trpěl, když jsem něco zas vyved. «¹⁰

Další svědectví nám podává biskup Karel Otčenášek: *„Na Otce Hugona vzpomínám, a rád! Byl naším prefektem v Praze - Bubenči, kde jsem studoval na Arcibiskupském gymnáziu v letech 1932–1939. Vynikal mezi námi studenty nejen svou pílí, ale především svými povahovými vlastnostmi, dobrotou a zbožností, ale i přirozenou autoritou. (...) Byl jsem tenkrát po více let zvolen za předsedu tzv. SMS, tedy Studentského misijního sdružení, které tehdy bylo v horlivosti pro misie »inter gentes« jistě u nás v naší vlasti zdaleka na prvním místě. Vydávali jsme i knížky orientující zájem mladých studentů směrem k misijním oblastem, např. k Indiánům. Otec Hugo už tenkrát projevoval touhu být poslán na misie (v té době to byla asi pro jezuity připravovaná Rhodesie ve Střední Africe), a tak jsme se občas setkávali, i když mám dojem, že nepobyl v našem ústavu (s internátem) dlouho. «¹¹*

V bohatém vnitřním životě Arcibiskupského gymnázia existovala celá řada studentských sdružení. Jedním z nich bylo právě Studentské misijní sdružení, které npř. sbíralo známky a výtěžek shromažďovalo pro potřeby misí, vyzývalo k modlitbám za misionáře, pořádalo výstavky, organizovalo odběr a distribuci misijního tisku, vydávalo misijní časopis Pán volá a zprostředkovávalo korespondenci s bývalými studenty – misionáři. Vaničkova aktivita v tomto Sdružení nebyla náhodná. Usiloval stát se misionářem¹² a právě tato touha po misijním poslání a působení v Africe se mu stala osudnou a ovlivnila jeho následující životní směr.

V letech 1933–1936 studoval teologii. Nejprve jeden rok na univerzitě v rakouském Innsbrucku. Tam v době volna a o prázdninách konal často vysokohorské túry v Alpách.

¹⁰ LUKAVSKÁ Klára: Rozhovory s dědečkem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 40.

¹¹ OTČENÁŠEK Karel: písemné sdělení z 2. listopadu 2006. Nepublikováno.

¹² Srov. AMBROS Pavel: Dědici i tvůrci. Jezuité v Českých zemích v letech 1851 – 2005, in Teologické texty 3 (2006).

V jeho vojenských materiálech je dokonce v kolonce „zvláštní znalosti“ uvedeno „horolezec.“¹³

Posléze pokračoval ve studiu teologie v holandském Maastrichtu. Zde se seznámil s poměry, ve kterých žili českoslovenští vystěhovalci, kteří odešli za prací do zahraničí, především do Francie a Belgie. Pokud mu to okolnosti dovolovaly, věnoval se již během studií práci mezi nimi a z pastoračních důvodů dokonce usiloval, aby byl vysvěcen na kněze ještě před dokončením studia:

„Carissime in Christo Frater! Pax Christi! Abyste nebyl dlouho jako na trní, oznamuji Vám z listu ARPy negativní odpověď. Už svěcení po třetím roku je pro nás privilej. A fakultu k svěcení na kněze před dobou předepsanou si vyhradil dávati sám sv. Otec. Em. kardinál prefekt se takovou žádost sv. Otci ani neodvází podat, nejsou-li důvody velmi, velmi vážné. A naše důvody, duchovní správa atd., takové nejsou, protože Sv. Stolice nechce, aby theologové, i když jsou kněží, se věnovali duchovní správě.

Ostatně i dřívější léta byly takové mezery v pastoraci Čechů Vaší jurisdikce, např. mezi P. Křivánkem a P. Šilhanem. A příkládám i lístek P. Šilhana, který učinil také, co mohl. P. Němcovi pozdrav! Se srdečným pozdravem P. Josef Vraštil T. J.“¹⁴

Na jaře 1936 bylo rozhodnuto¹⁵ o jeho misijní cestě: *„Carissime in Christo Frater! Pax Christi! Dnes dostávám z Říma rozhodující zprávu: jste určen pro misie v Rhodesii, jak jste po tom od let toužil a za to se modlil. Ostatní dva páteři, kteří se s Vámi hlásili, musí pro nedostatek lidí zůstat doma. Z ostatních scholastiků zatím není ještě určen nikdo, ale dva mají kousek naděje. Z fráterů také nikdo, ale jeden novic má silnou naději (fráter). Z desíti žadatelů letošních jste zatím tedy vybrán k misionářské práci sám. Blahopřeji Vám k tomuto apoštolskému povolání a budu Vás doporučovat sv. Frant. Xav. a sv. Petru Klaverovi, »ut dignus officialis pro missionibus Christi,« jak se to modlíval ve starém Tovařystvu český scholastik Lehman (nemýlím-li se ve jménu), jenž psal o to páteru generálovi desetkrát, jednou dokonce vlastní krví, ale nebyl vyslyšen.*

Hleďte si tedy hodně ve volný čas angličtiny, budete jí velmi potřebovati. (...) Budu o tom uvažovati, zdali byste neměl jít do čtvrtého ročníku theologie do Anglie – ale ne abyste snad na to spekuloval a méně usilovně studoval k letošním zkouškám! Dvě místa mám vyjednané – a teď mi sklaplo! Za den za dva dostanete »Zprávy z provincie čsl.« s líčením poměrů v Rhodesii od Fr. Polácha. (...) Piši na spěch, je sobota odpoledne, mám do čtyř hod. napsat list do Říma a pak spěchám do zpovědnice. P. Feřt pomáhá u sv.

¹³ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nепublikováno.

¹⁴ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 6. května 1935. Nепublikováno.

¹⁵ Srov. P. Bruno Restel, <http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=35>, (27. 4. 2009).

*Ignáce, P. Langhans má exercicie pro mládež (po Čechách) hlavně na Moravě a ve Slezsku, P. Linka pomáhá v Bohosudově, P. Hampl v Doupově. Tuus servus in Christo P. Jos. Vraštil S. J.*¹⁶

Dne 15. srpna 1936 byl v Maastrichtu vysvěcen na kněze.¹⁷ „*Primici měl ojediněle prostou. Obyčejnou tichou mši svatou sloužil u vedlejšího oltáře za asistence jednoho ze starších kněží a dvou studentů, bývalých to chovanců výchovného ústavu v Praze. Žádná zevnější okázalost.*“¹⁸

Následně po dobu jednoho roku (do 15. července 1937) sloužil jako výpomocný duchovní v Belgii a zároveň dokončoval teologická studia. Jako výpomocný učitel náboženství vyučoval na české menšinové škole ve Watershei v severní Belgii a věnoval se pastoraci československých horníků, kteří tam pracovali v severobelgických uhelných dolech,¹⁹ „*a marně se snažil probuditi je z náboženské lhostejnosti. (...) První pole jeho kněžské působnosti bylo neutěšené.*“²⁰ Z Maastrichtu dojížděl většinou na kole (38 km). V této době také využil čtrnáctidenního volna k prohlídkové cestě po Holandsku, poprvé navštívil Paříž a v Lisieux se zúčastnil vysvěcení nové baziliky sv. Terezie kardinálem Pacellim.

Zajímavý obraz o tomto období jeho působení přibližuje také další z dopisů P. Vraštily, zaslaný krátce po Vaničkově vysvěcení: „*Rev. in Christo Pater! Pax Christi! S gratulací přicházím pozdě. Poslední dobou se mi nahrnulo tolik neodkladných věcí, že jsem Vám blahopřál jen mši svatou. Kéž Vaše krásné dni 15. a 16. srpna 1936 zanechají své kouzlo nadosmrti!*

Mám tu po ruce oklep dopisu Msgr. Zháněla, žádosti to poslané legaci čsl. do Bruselu o podporu na Vaše misijní cesty. Oba Vaše dopisy přiložil k oné bruselské žádosti. Tolik ad informandum.

Druhé ad informandum: Řím u scholastiků nevidí nejraději mnoho práce ad extra. Stran našich opuštěných krajanů: jsou názory, že by se toho z naší strany mělo vůbec nechat, že je to věc jiných korporací a institucí. Proto Fr. Šupa nebude pravidelně konat loňské práce Mgr. Bočka. Zůstane ta práce letos asi Vám. Mgr. Boček chtěl, aby se s novým šk. rokem zařídily české katecheze ještě na jiné stanici a to měla být příprava na pozdější českou školu. To jsem dovolit za vyličených okolností nemohl, zvláště ne, aby se

¹⁶ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 3. dubna 1936. Nepublikováno.

¹⁷ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹⁸ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 14. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nepublikováno.

¹⁹ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

²⁰ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 14. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nepublikováno.

scholastik vracel kolikrát sám hodně pozdě (po desáté) z takové práce domů. Sám zatím tento rok udělejte co můžete, ale nějakých nových štací zakládat není možno.

Tu cestu Holandskem si jen vykonajte, když Vám místní představení dovolí. To je aspoň drobná náhrada za primiční cestu do vlasti. Dojalo mě, že Vaši staří známí Pavlů a Vondra Vám přišli na první mši svatou ministrovat. Hodní hoši! Pavlů, Houžvička a Hovorka prý si hned po maturitě udělali »ad electionem status« triduum ve St. Boleslavi. Dopadlo to pro T. J. negativně. Rovněž Vodrážka nemohl přemoci odpor rodičů a týden po maturitě se přihlásil do pražského semináře. Za to Formánek, rozhodnutý už o Velikonocích, přišel k examiniu a je přijat. I Dušek, takže bude nových noviců 5 Vel. + 5 Mar. + 2 Bub. Maturanti bubenečtí S. J. budou do neděle už v Marneffe (3) a v Nimwegen (5). K Vám přijede Fr. Vojtek asi až později. Děkuji za memento. P. Vraštil S. J.²¹

Mons. Rudolf Zháněl, jehož jméno v listu padlo, vedl od roku 1927 v Paříži Československou katolickou misii, jejíž úkolem byla pastorece čs. katolíků žijících v zahraničí. Tento obětavý muž ve své službě pro krajany, kteří odešli mimo vlast nejčastěji za prací, podával obdivuhodné výkony: „Milý spolubratře! Jsem tolik zaměstnán, že mohu sotva stačiti, ač při sedmdesátce, pracuji dnem i nocí. Toto Vám píši ve dvě hodiny po půlnoci. Vldp. P. Kajprovi jsem psal, má v blízkosti krajany, kteří ho rádi uvidí, výlohy jeho mu rád vynahradím. Děkuji Vám za všechny Vaše zprávy, jež mne zajímají vždy. Jste šťasten, že máte na pomoc katolické učitele. Já tu nemám nikoho! Stran užití fondu nebuďte nijak úzkostlivý. I korespondence patří nutně ku zájezdům. Děkuji Vám za modlitby a prosím o ně i dále. Potřebuji jich nutně k té nadlidské práci. Přeji Vám příjemné svátky vánoční a zdravím upřímně. Dr. Rud. Zháněl.“²²

„Jak píšete Vy »naprostý nedostatek času,« tak musím i já se přiznati, že je to též u mne. Byl bych Vám velmi vděčen, kdybyste opisy obou listů, psaných vldp. Šilhanovi dodal též Vašemu nejdůst. panu provinciálovi, který je dle všeho též v Praze, aby byl orientován. Též mu poděkujte laskavě mým jménem za všechnu dobrotu, kterou Vám a jiným spolubratřím dovoluje pomáhati v krajanských misiích zahraničních, jak to činíte už dobrou řadu let ve všech zemích. Prokazujete tím církvi, ale i čsl. státu nemalou službu, jež dojistá jest též i dle zásluhy oceňována našimi čsl. ministerstvy zahra., škol. a soc. péče.

Píšete o zámořských misiích. Je tak dobře, ale mělo by býti konečně též jednou řádně postaráno o zahraniční krajanské misie našich příslušníků po celém světě, hlavně ve

²¹ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 25. srpna 1936. Nepublikováno.

²² Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 15. prosince 1936. Nepublikováno.

*Francii a Belgii. Je to práce namáhavá, nevděčná, k níž je potřeba též hmotných prostředků. Dosud není ještě v ČSR postaráno, aby kněžím léta strávená v této duchovní službě – též pro naše lidi a pro naši vlast – byla počítána do postupu, platu a penze. Nyní snad se začíná tím hýbati! Odtud tedy ty nesnáze! Opětuje svůj upřímný dík, zdravím Vás křesťansky, těším se na shledání v Praze, jsem v lásce Kristově Váš vděčně oddaný
Dr. Rudolf Zháněl“²³*

V této době se tedy Vaníček poprvé dostává do kontaktu s Mons. Zhánělem, i když zatím pouze pomocí písemného styku. V budoucnu se s tímto mužem seznámí blíže. Osobní svědectví Hugo Vaníčka o Rudolfovi Zhánělovi je připojeno k této práci jako 1. textová příloha.

Od 16. července 1937 do 7. července 1939 působil Vaníček v duchovní správě u sv. Ignáce v Praze.²⁴ Současně se připravoval k misionářské činnosti v Africe. Dne 9. července 1939 s propustkou od Gestapa legálně opustil území Protektorátu. Hranice překročil vlakem v Děčíně a přes Drážďany, Lipsko, Vlissingen a Harwich dorazil 11. července 1939 do Londýna,²⁵ kde studoval angličtinu a připravoval se na misijní práci.

²³ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 22. října 1937. Nepublikováno.

²⁴ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

²⁵ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

3. Duchovní služba v armádě Československé republiky 1918–1939

3. 1 Organizace duchovní služby

Každý moderní stát je postaven před problém, zda a v jakém rozsahu umožnit přístup církvi jako organizovaných nositelů a zprostředkovatelů náboženských idejí do armády, a tak zaručit jejím příslušníkům svobodu projevu náboženského vyznání včetně účasti na náboženských obřadech. Symbiózou armády a církve se postupem doby vyvinuly tři typy vojenské církevní správy.

Převažujícím se stala exemtní vojenská duchovní správa, spočívající v existenci duchovních ve vojenském svazku, kteří podléhají nejvyššímu vojenskému duchovnímu a jsou nezávislí na řádné duchovní správě (Československo, Itálie, Prusko, Rakousko-Uhersko, Španělsko, Velká Británie a většina latinskoamerických států).

Dalším typem je smíšená vojenská duchovní správa, spočívající v existenci duchovních ve vojenském svazku, kteří však nepodléhají nejvyššímu vojenskému duchovnímu, ale církevním hodnostářům obecné duchovní správy. Smíšená vojenská duchovní správa se vyskytovala v některých německých státech, v Argentině, Belgii, Jugoslávii, Portugalsku, Rumunsku a Švýcarsku.

Třetí typ se vyznačuje tím, že vojenská duchovní správa neexistuje, vytváří se jen v době války a v době míru se o příslušníky armády starají civilní duchovní. Tento způsob se uplatnil v Brazílii, Holandsku, Mexiku a po jistou dobu i ve Francii.

Existence duchovní služby v armádě nově se rodící Československé republiky nebyla zpočátku příliš pravděpodobná. Obecně platí, že čs. vojenská správa totiž nejevila o její zavedení nijak velký zájem. Šlo především o iniciativu katolické církve, která se opírala spíše o dosavadní tradice, než o vědomí potřebnosti této služby v rozhodujících kruzích armády a státu. Svůj podíl na tom měly také nevyjasněné vztahy mezi Prahou a Vatikánem a s tím spojené úvahy o provedení odluky církve od státu. Jistá nedůvěra k působení katolické církve v armádě vyplývala z toho, že nebylo jasné, nakolik je možné skloubit působení vojenských duchovních se současnou výstavbou armády jako republikánského a demokratického vojska oproštěného od nánosu habsburského monarchismu a militarismu. Bylo nutné zvážit, nakolik by se zájmy církve střetly s požadavkem vybudovat armádu, která má charakter nadstranického, odpolitizovaného organismu na bázi přísné ústavnosti. Výchova vojáků měla upevňovat jejich vědomí idej státu a jeho samostatnosti jako vzor občanské spolupráce, politické, sociální a národnostní snášenlivosti, měla posilovat pocit vlastenectví, který vede vojáka k obraně republiky

a prosazovat ideu rozumného nacionalizmu, na jehož základě se voják stává obráncem státu, kultury a národní tradice.

Čelní představitelé čs. vojenského duchovenstva se však k těmto požadavkům připojili a konstatovali, že jejich působení s těmito ideály nebude v rozporu. Katoličtí vojenští duchovní zdůrazňovali, že instituce vojenských duchovních bude mít pro republiku a její vojsko praktický význam, neboť duchovní nepůsobí jen z náboženského hlediska, ale i z hlediska výchovně mravního, kulturního, osvětového a humanitního a pomáhají vytvářet ideál čs. vojáka. Bylo poukázáno na to, že ani státy, ve kterých proběhla odluka státu a církve, nezrušily vojenskou duchovní službu. Evangeličtí voj. duchovní nadto zdůrazňovali, že chtějí působit v armádě ve smyslu a duchu Husově a českých bratří, v duchu demokratickém, mravním a kulturním.

Ústavní listina z roku 1920 nakonec odluku neuzákonila a spolu s novým branným zákonem, který položil základ k budování čs. armády, proto otevřely cestu ke zřízení exemtní vojenské duchovní správy. Ta se od počátku odvíjela v návaznosti na rakouská služební zařízení, předpisy a tradici. Vojenští duchovní dál působili v tělesech, k nimž byli v bývalé rakousko-uherské armádě řádně přiděleni a v procesu plném provizorií se stávali součástí čs. armády. Recepce rakouských a uherských předpisů do čs. právního řádu se projevila ve vztahu k vojenskému duchovenstvu především převzetím rozhodujících předpisů důležitých pro jejich práci, které byly teprve postupně modifikovány výnosy Ministerstva národní obrany nebo přímo nahrazovány předpisy novými.

Nejvyšší orgán duchovní služby se nalézal v duchovním oddělení všeobecně vojenského odboru MNO, které se zpočátku dělilo na dvě skupiny, od roku 1922 na tři skupiny podle vyznání: skupina katolická s referátem nadačním a kostelním, referátem matričním a referátem osobním, skupina evangelická a skupina církve československé.

U každého ze čtyř Zemských vojenských velitelství došlo ke zřízení skupiny duchovní správy, podléhající náčelníkovi štábu, jíž bylo podřízeno pro výkonnou službu několik vojenských duchovních a kromě toho i potřebný počet civilních duchovních, smluvně honorovaných vojenskou správou.

Výkonní katoličtí duchovní působili v českých zemích u osmi divizních velitelství, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi u dvou velitelství horských brigád a šestnácti velitelství pěších pluků, přičemž ministerstvo mohlo podle potřeby katolické duchovní přidělené divizním velitelstvím určit pro výkonnou duchovní službu v posádkách mimo sídla těchto velitelství. Výkonní evangeličtí duchovní však byli přiděleni pouze k zemským vojenským velitelstvím.

Toto rámcové organizační schéma měl podrobně rozvést Organizační předpis pro duchovní službu, k jehož vydání nedošlo. Zhoršená mezinárodní situace v souvislosti s nástupem nacistů k moci v sousedním Německu donutila vedoucí složky státu a armády hledat nový vhodný model organizace branné moci pro případ války. Rozsáhlá reorganizace armády začala v roce 1935 a duchovní služba tak byla definována v předpise Duchovní služba v míru a za branné povinnosti státu až v roce 1938.

Podle tohoto služebního předpisu vykonávali duchovní službu jednak důstojníci duchovní služby z povolání, jednak občanští duchovní podle smluvních ujednání ve funkci posádkového výpomocného duchovního správce. Důstojníci duchovní služby byli ve věcech církevních a církevně jurisdikčních podřízeni přímo svému vojenskému duchovnímu představenému, ve věcech ostatních svému veliteli a zároveň byli jeho poradci ve věcech duchovní služby. K výkonu jejich duchovenského úřadu je zmocnili příslušní církevní hodnostáři. Občanští duchovní podléhali příslušnému posádkovému veliteli, ve věcech církevních a církevně jurisdikčních svému příslušnému vojenskému duchovnímu představenému.

V posádce, kde se nenacházel vojenský duchovní z povolání a kde počet vojenských osob určitého náboženského vyznání se rovnal asi počtu jednoho praporu, mohla být podle potřeby zřízena výpomocná správa, kterou vykonával občanský duchovní příslušného vyznání, nejlépe důstojník duchovní služby v záloze, za odměnu. Proto se výkonnými orgány duchovní služby katolické, evangelické a československé staly i výpomocné správy u některých posádkových velitelství. Např. katolických výpomocných správ v českých zemích existovalo patnáct.

Duchovní službu pro vojenské osoby ostatních vyznání státem uznaných nebo recipovaných, pro které nejsou v míru předepsáni důstojníci duchovní služby z povolání, vykonávali případ od případu se svolením vojenské správy občanští duchovní příslušné církve nebo náboženské společnosti uznané nebo recipované jako v civilním životě. Za branné povinnosti státu se péče o příslušníky vyznání, pro které není v míru zřízena samostatná duchovní správa, zajišťovala důstojníky duchovní služby v záloze příslušného vyznání. Ve skutečnosti však bylo možné za branné pohotovosti státu a za války zřídit další samostatné církevní správy jen pro příslušníky vyznání pravoslavného a židovského, neboť důstojníci jiných vyznání se v záloze nevyskytovali.

3.2 Působení duchovní služby

Působnost a úkoly vojenského duchovenstva se ve specifických podmínkách čs. armády krystalizovaly postupně, ale ve své podstatě se výrazně neodlišovaly od úkolů

duchovních v bývalé rakousko-uherské armádě, neboť čs. armáda převzala pro tuto oblast většinu starých služebních předpisů. Vojenští kněží měli především uvádět do souladu plnění náboženských povinností vojenských osob se zvláštními potřebami armády, pečovat o jejich duchovní i mravní výchovu, přispívat k upevnění kázně, charakteru, družnosti, lásky a věrnosti k vlasti a k zodpovědnému nazírání na život a plnění svých povinností.

Při plnění své úlohy se vojenské duchovenstvo soustředovalo především na konání bohoslužeb a provádění církevních úkonů v posádkách a vojenských zdravotních ústavech, návštěvy nemocných a na péči o duchovní potřeby a mravní výchovu vězňů. Vojenští duchovní konali po dohodě s velitelem každou neděli a ve svátek bohoslužby, které musely být spojeny s promluvou nejen obsahu nábožensko-mravního, ale i vlasteneckého. Kromě konání pravidelných bohoslužeb a provádění církevních úkonů pro prezenčně sloužící mužstvo, vojáky z povolání a jejich rodinné příslušníky tvořila velkou část práce vojenských duchovních matriční agenda, vedení správy vojenských kostelů, evidence vojenských hrobů a péče o ně.

Vojenští kněží na Slovensku však měli navíc kromě uvedených povinností působit jako orgány osvětové výchovy pro povznesení kulturní a národnostní úrovně slovenských vojáků. Vyučovali v kursech pro negramotné, v jazykových kurzech a vedli vojenská zátiší. Později bylo stanoveno, že jim může být svěřeno i vedení osvětové činnosti a kroniky útvaru. Zejména na Slovensku a na Podkarpatské Rusi také odváděli navíc kus práce i pro civilní obyvatelstvo. Vykonávali duchovní správu pro obyvatelstvo české národnosti, výuku náboženství na školách, každoroční misie, české bohoslužby a tamní biskupové s jejich prací počítali jako se samozřejmostí:

„1. prosince 1919 byl jsem přemístěn do Žiliny. Tam začal jsem hned s osvětovou prací v YMCA. YMCA dávala prostředky, já práci přednáškovou, organizační etc. Vycházel jsem s ní tak dobře, že mně při likvidaci v roce 1921 nechali většinu knih podle mého výběru v mé knihovně. Nechal jsem v Žilině tři velké vojenské knihovny. Organizoval jsem tam osvětovou práci u vojska i u civilního obyvatelstva – cvičil divadla, pořádal slavnosti státní apod. Založil jsem odbočku Svazu čs. důstojnictva, byl jsem činným i ve výboru Čs. červeného kříže. Řídil jsem po osm let vojenské kino a překládal vojákům filmy, konal v zimních měsících denně přednášky a dvakrát týdně přednášky se světelnými obrazy. Řídil jsem po několik let kurzy negramotných, zřídil jsem několik kursů hospodářských. Vyučoval náboženství v kursech měšťanských škol, které jsem zorganizoval...“²⁶

²⁶ STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006, 62.

Vojenské duchovní službě podléhaly:

- a) všechny vojenské osoby v činné službě
- b) vojenské osoby povolané k dočasnému vojenskému výcviku po dobu trvání výcviku
- c) vojenské osoby na dočasné dovolené
- d) žáci a frekventanti vojenských škol i jejich zaměstnanci
- e) občanští zaměstnanci vojenské správy
- f) manželky a nezletilé děti vojenských osob z povolání společně bydlící v posádce s mužem nebo otcem
- g) všichni nemocní, ošetrovatelský personál a služební personál ve vojenských léčebných ústavech
- h) invalidé ve vojenských invalidovnách
- i) trestanci ve vojenských věznicích, váleční zajatci a rukojmí

Stanovit počet vojenských duchovních je velmi problematické, neboť početní stavy se velmi často měnily. Po říjnu 1918 se do čs. jednotek přihlásilo 114 duchovních, z toho 38 polních kurátů v aktivní službě a 76 polních kurátů v záloze. Pro nadbytek byli polní kuráti v záloze propuštěni na trvalou dovolenou s výjimkou těch, kteří sloužili v nemocnicích a některých posádkách důležitých pro nově vzniklou republiku. Za mobilizace na Slovensku pro válečné akce proti Maďarské republice rad přidělila vojenská správa polní kuráty ke všem divizím, brigádám a vojenským nemocnicím, takže sloužili v celkovém počtu 86 duchovních, z toho 38 v aktivní službě a 48 v záloze. Po demobilizaci tvořili vojenské duchovenstvo v počtu 42 osob katolická skupina, evangelické duchovenstvo v počtu 9. V srpnu 1919 nařídilo MNO redukci stavu v míru na 36, na stejném území měla rakousko-uherská armáda 27 duchovních. V činné službě bylo ponecháno 21 osob, 15 bylo převedeno do zálohy.²⁷

Při systematizování míst vojenských duchovních se především přihlíželo k celkovému počtu příslušníků té které církve v armádě a k jejím pastoračním možnostem.

²⁷ Srov. PEJS Oldřich: K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939, in *Historie a vojenství* 3 (1991) 142–143.

V armádě se ke dni 30. 4. 1923 nacházelo:

84 803	římských katolíků	celkem
4 650	řeckých katolíků	78,21%
7 808	evangelíků všech denominací	6,83%
4 535	příslušníků církve československé	3,96%
396	pravoslavných	0,35%
1 458	Židů	1,27%
158	příslušníků ostatních vyznání	0,14%
10 571	vojáků bez vyznání	9,24%

Tab. 1: Vyznání vojáků čs. armády v roce 1923.

Srov. PEJS Oldřich: K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939, in *Historie a vojenství* 3 (1991) 144.

Vypracováním trvalého plánu se v roce 1925 ustálil počet vojenských duchovních na 32 katolíky, 5 evangelíků a 1 z CČS. V roce 1937 došlo ke změně systematizace ubráním jednoho místa evangelického duchovního a navýšením jednoho církvi čs. Při celkovém počtu 38 vojenských duchovních připadalo v armádě na jednoho katolického duchovního 4 330 katolických vojáků, na jednoho evangelického duchovního 3 298 evangelíků a na jednoho duchovního čs. církve 5 296 věřících. Vedle toho byla stanovena válečná potřeba v mobilizaci na 104 římských katolíků, dva řeckí katolíci, 26 evangelíků, 16 duchovních CČS a jeden židovský duchovní. Počet důstojníků duchovní služby v záloze dosáhl stavu 391 katolíků, 83 evangelíků, 61 z CČS, tři pravoslavní a tři židé.²⁸

3.3 Katolická skupina

Postupné upevňování čs. státnosti a konsolidace vztahů mezi Prahou a Vatikánem umožňovaly řešit otázku církevní jurisdikce, bez níž se nemohla katolická duchovní služba úspěšně rozvíjet. Jak již bylo řečeno, duchovní služba v čs. armádě byla exemptní, tzn. že vojenské osoby jsou vyňaty²⁹ z civilní duchovní správy a podléhají přímo nejvyššímu

²⁸ Srov. PEJS Oldřich: K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939, in *Historie a vojenství* 3 (1991) 145.

²⁹ Například evangelické církve proti této praxi protestovaly a ohrazovaly se, že se jedná o útok proti náboženské svobodě osob, jestliže se nemůže stát členem sboru v místě pobytu a účastnit se jeho náboženského života a musí podléhat vojenské správě.

představiteli katolické duchovní služby, kterému je udělena jurisdikce pro katolické příslušníky čs. armády, obdobná pověření biskupskému, a který je následně oficiálně jmenován prezidentem republiky. V letech 1918–1922 tuto funkci vykonával Antonín Voneš. V roce 1922 rozhodnutím Vatikánu je však řádná duchovní pravomoc nad římsko a řeckokatolickými příslušníky čs. armády spojena s úřadem pražského arcibiskupa, který se tak stává armádním ordinářem a deleguje ji na generálního vikáře duchovní služby. V letech 1922–1925 tento úřad zastával Josef Bombera, od roku 1925 až do roku 1935 Ignác Medek. Třetím generálním vikářem čs. branné moci byl v letech 1935–1938 Metoděj Kubáň,³⁰ za jehož působení došlo k dokončení reorganizace a ke konsolidaci vojenské duchovní služby. Ten o prvních letech působení vojenské duchovní služby napsal:

„Údobi katolické duchovní služby od roku 1919 do roku 1934 nese charakter stálé kompetenční nejistoty, poněvadž:

1. nebyla vyřešena otázka církevní pravomoci

2. nebyla konstituována přesná organizace katolické duchovní služby a její kompetence.

Katoličtí duchovní správci u útvarů pracovali sice velmi obětavě pro duše svých vojáků, jejich práce však nebyla položena na váhu při zhodnocování významu tohoto úsilí pro mravní hodnotu armády a její síly. Doba tato může být označena jako údobí boje o existenci a oprávnění duchovní služby v armádě. Kdyby však toto časové období nebylo nic jiného přineslo, než to, že dokázalo prací vojenského kléru nutnost zvláštního opatření duchovní správy pro vojíny, vykonalo práci záslužnou. Léta práce katolických kněží mezi vojáky po převratu byla skutečným sebeobětováním kněží misionářů, kteří překonávali nejen obtíže obrody vnitřní jednotlivých vojáků a důstojníků, nýbrž i překážky vnější neochoty a neporozumění nadřízených úřadů a představených. Ani mnohé církevní vrchnosti nechápaly dost dobře přizpůsobivé vystupování vojenských kněží, kteří hledali každou vhodnou příležitost, aby se dostali k duši a srdci válkou zatvrzelého vojína. Dnes při historickém posuzování této práce musíme uznat, že tyto prostředky byly dobré, poněvadž přinesly požehnání Boží.“³¹

Jestliže dvacátá léta a první čtyři roky let třicátých můžeme z hlediska duchovní služby považovat za dobu stále se opakujících provizorií, nástupem mimořádné osobnosti Metoděje Kubáně do čela katolické duchovní služby nastává období jejího skutečného rozkvětu, které se vyznačovalo naprosto jasnou a navíc i právně podloženou a přesně vymezenou církevní pravomocí a v neposlední řadě i kompetenčně vyjasněnou organizací,

³⁰ Metoděj Kubáň (1885–1942), vysv. 1908, od r. 1914 vojenský duchovní, 1919–1929 na Slovensku, 1934–1938 generální vikář čs. branné moci. V době druhé světové války se aktivně zapojil do odboje, byl zatčen a zemřel v koncentračním táboře v Dachau.

³¹ STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Metoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006, 58.

kteřá byla v roce 1938 konečně završena již zmiňovaným vydáním dlouho očekávaného služebního předpisu Duchovní služba v míru a za branné povinnosti státu.

Nejvyšší orgán katolické duchovní služby, v jehož čele stál Kubáň, se nazýval Ordinariát branné moci. Přímo v pražském ústředí měl Kubáň přiděleny dva důstojníky duchovní služby, kteří vykonávali funkce konzistorních radů. K provádění svěřených církevních úkolů mu dále podléhalo sedm přednostů katolické duchovní služby u sborových velitelství, 17 katolických duchovních správců u velitelství divizí, šest katolických duchovních správců u pluků na Slovensku a jeden katolický duchovní správce u nemocnice v Praze. Kromě těchto 34 aktivních důstojníků duchovní služby konalo v armádě katolickou duchovní správu ještě 10 posádkových výpomocných duchovních správců ve vybraných velkých posádkách, kde aktivní vojenský duchovní nepůsobil. Rozsah práce této skupiny byl obdivuhodný, jak o tom svědčí následující statistiky:

křtů	1422	1934	11 328
manželství	739	1935	17 755
svátostí nemocných	1848	1936	20 818
sv. zpovědi a sv. přijímání mimo velikonoce	26 290	1937	28 339
pohřbů	1677	1938	35 222

Tab. 2: Počet svátostí udělených vojenskými duchovními čs. armády v letech 1934–1938.

Srov. STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006, 104.

Tab. 3: Počet velikonočních sv. smíření a sv. přijímání udělených vojenskými duchovními čs. armády v letech 1934–1938.

Srov. STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006, 104.

Každý vojenský duchovní správce musel během velikonoční doby navštívit všechny větší posádky svého obvodu, aby s vojíny absolvoval duchovní cvičení, po nichž vojíni přistoupili k sv. zpovědi. Do církve se vrátilo nebo bylo přijato 368 příslušníků armády.³²

³² Srov. STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006, 104.

V roce 1936 byla založena pětiměsíční škola pro důstojníky duchovní služby.

Z celkových 750 hodin bylo věnováno:

50 hodin – pastorece v armádě a branců v civilu

50 hodin – duchovní služba v armádě v míru a za války

45 hodin – vedení vojenských matrik

25 hodin – mravní a náboženská výchova

20 hodin – rétorika s přihlédnutím ke zvláštním potřebám armády

150 hodin – pomocné zdravotnictví (zde se promítlo Kubáňovo působení ve vojenské nemocnici v době první světové války, kde se setkal s nezměrným utrpením).

3.4 Evangelická skupina

Evangelická skupina byla druhá nejpočetnější, zároveň však nejproblematičtější složkou duchovní služby, což odpovídalo charakteru evangelických církví u nás. Ty se potýkaly s problémy národnostními i teritoriálními. Jejím budování se chopil evangelický polní kurát Josef Lukášek, který působil jako vojenský duchovní již od roku 1880 a po vyhoštění německých a maďarských evangelických polních kurátů zůstal jediným evangelickým vojenským duchovním v činné službě. Oficiálně jmenován referentem evangelické duchovní správy byl 1. října 1919.

Klíčovou otázkou existence a působení evangelické duchovní správy byl její vztah k evangelickým církvím vůbec a jejich církevním orgánům zvláště. Problém spočíval v tom, že o organizování práce evangelických duchovních se s příslušnými církevními institucemi nejednalo a vojenská správa v této záležitosti postupovala zpočátku samostatně. Rozhodně na tom měla podíl skutečnost, že se teprve konsolidovaly evangelické církve vzniklé na bázi rodící se čs. státnosti se všemi problémy z toho vyplývajícími. Navíc vojenská duchovní správa byla koncipována jako společná pro všechny evangelíky v armádě bez rozdílu konfesí a ti mohli náležet i k evangelickým skupinám státně neuznaným nebo neregistrovaným. Vystala tedy otázka církevní jurisdikce jednotlivých duchovních a pověření k výkonu funkcí od evangelických církví. V průběhu let se díky umírněnému a opatrnému postoji vojenské správy podařilo stabilizovat pozice evangelické duchovní vojenské správy, která byla jednoznačně profilována jako společná pro příslušníky českobratrské církve evangelické, evangelické církve augšpurského vyznání na Slovensku, německé evangelické církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, augsburské církve evangelické ve východním Slezsku, reformované církve na Slovensku a v Podkarpatské Rusi a jednoty bratrské a těmito církvemi byla přijímána a uznávána, takže v roce 1936 se kursu školy pro výchovu důstojníků duchovní služby v záloze

zúčastnilo 15 duchovních z těchto církví a probíhalo i vyučování evangelického náboženství na vojenském reálném gymnáziu v Moravské Třebové.

3.5 Skupina Církve československé

Skupina Církve československé byla nejmladší, nejmenší a nejméně problematickou, její vznik má přímou vazbu na konstituování samotné CČS na počátku dvacátých let. Ústřední rada se rozhodla řešit otázku zrovnoprávnění s ostatními církvemi ve věci vojenské duchovní služby a zažádala o zřízení vlastní samostatné správy. Na základě kladného posouzení MNO vypsala v listopadu 1921 konkurz na místo vojenského duchovního. Vojenská duchovní správa CČS byla zřízena na MNO od 1. března 1922 a jejím přednostou se stal zkušený Antonín Jakl, neboť působil jako katolický vojenský duchovní již od roku 1870.

4. Duchovní služba ve vládním vojsku Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945

Po okupaci českých zemí a vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 umožnila okupační moc vytvoření početně omezeného vládního vojska z českých vojáků. To plnilo dílčí zabezpečovací, asistenční a pomocné úkoly při udržování vnitřní bezpečnosti a pořádku v protektorátu, při stavebních a asanačních pracích a likvidaci živelných pohrom. Po dohodě Kubáně a arcibiskupa Kašpara bylo odmítnuto vytvořit duchovní službu v rámci tohoto vládního vojska. Okupačním orgánům to bylo zdůvodněno tak, že nemá význam zřizovat vojenskou duchovní správu pro několik vojinů střežících prezidenta Háchu nebo viadukty a nádraží, zatímco jinde se nedostává kněží. Na druhou stranu bylo vzkázáno do Říma, aby čeští kněží, studující v zahraničí, odešli jako vojenští duchovní k našim jednotkám na západní frontu. Existoval zde ještě jeden důvod: na české straně převážil pragmatismus a snaha obsadit systematizované důstojnické posty vojensky účelně s představou, že vládní vojsko uchová vojenské kádry pro čs. brannou moc budovanou po německé porážce a místa obsazená vojenskými duchovními by zkrátka jinde chyběla.

K likvidaci duchovní služby v armádě jako celku došlo dnem 31. července 1939.³³ Vojenská duchovní pravomoc nad katolíky, vykonávaná pražským arcibiskupem kardinálem Kašparem jako armádním ordinářem přešla na příslušné biskupy podle bydliště bývalých příslušníků čs. armády. Vojenská duchovní pravomoc nad evangelíky a příslušníky CČS na jejich příslušná občanská duchovní představenstva. Duchovní péči a nábožensko-mravní výchově se ve vládním vojsku pozornost nevěnovala.

Osudy bývalých vojenských duchovních se různily. Někteří odešli do výslužby nebo přešli do církevních či státních služeb, neváhali se zapojit od odboje, mnozí prošli nacistickými vězeními nebo položili svůj život.

Německá strana nejprve viděla ve vládním vojsku vhodný nástroj své okupační politiky. Se zhoršováním politické, diplomatické a vojenské situace se prohluboval strategický význam českého území. Němci si již nemohli dovolit luxus autonomní protektorátní ozbrojené složky, neboť nespolehlivost jakékoliv ozbrojené složky uvnitř bojující říše by se vymstila. Vyčlenit pro dohled nad vládním vojskem, kterému nedůvěřovali, německé síly tolik potřebné na jiných místech, nepřicházelo v úvahu. Z toho vyplynul jednoznačný závěr: bude-li vládní vojsko zachováno, musí být vytrženo ze svého přirozeného prostředí. Po zvažování různých oblastí jeho dalšího působení padla volba na

³³ Srov. PEJS Oldřich: Duchovní služba ve vládním vojsku, in Historie a vojenství 5 (1994) 36.

Itálii. Rozhodnutím z 8. května 1944 bylo svěřeno vládnímu vojsku zajišťování úkolů mimo protektorátní území. Při tomto přechodu z mírového stavu na válečný se ukázalo jako účelné předat vojáky do péče vlastních duchovních a ke stejnému datu byla oficiálně zřízena duchovní služba u jednotek vládního vojska po přechodnou dobu jejich dislokace mimo protektorátní území.

Bylo požádáno o tři římskokatolické a jednoho evangelického duchovního. Nábor duchovních však značně vázl. Synodní rada ČBCE nakonec oficiálně oznámila, že se jí nepodařilo žádného vhodného duchovního získat. Na katolické straně se namísto nezájmu hrálo úmyslně na zdržovanou a licitovalo se o postavení a služební podmínky duchovních. Nakonec byli do Itálie odveleni dva římskokatoličtí kněží – Robert Bednařík, sloužící před válkou u 8. divize v Hranicích, a premonstrát Emanuel Bouška, bývalý kapitán, který jako polní kurát sloužil od roku 1919 do roku 1921 a za svou účast v bojích na Slovensku obdržel Čs. válečný kříž. Protože se v českých zemích nedařilo získat pro službu v Itálii požadované duchovní, byl přijat do služeb vládního vojska také dominikán Jiří Veselý, který v té době působil jako profesor slovanské filologie na univerzitě v Miláně.

Zranění a nemocní vládní vojáci byli z Itálie odesíláni domů. Vládní vojsko původně nemělo vlastní vojenskou nemocnici, ta byla zřízena teprve v srpnu 1944 na Smíchově. Od února 1945 pro ni byl ustanoven čtvrtý vojenský duchovní - kaplan Josef Švanda od Panny Marie Vítězné, který zde konal pravidelné návštěvy.³⁴

Vládní vojsko v Itálii bylo již počátkem října 1944 spojenci odzbrojeno a převedeno na technické práce. Orgány čs. MNO v Londýně postupně zabezpečily přesun části vládních vojáků k útvarům čs. armády na západě. Pravdou zůstává, že pozice vládního vojska v protektorátu v jednotlivých obdobích okupace nebyla dosud komplexně zhodnocena.

³⁴ Srov. PEJS Oldřich: Duchovní služba ve vládním vojsku, in *Historie a vojenství* 5 (1994) 38 – 39.

5. Duchovní služba v armádě Slovenského štátu v letech 1939–1945

Zcela jiná situace byla v armádě Slovenského štátu, která disponovala vojenským duchovenstvem tvořícím integrální složku jejího důstojnického sboru. Vojenská duchovní správa měla ve slovenské armádě charakter exemptní správy s vlastní hierarchickou strukturou, musela však být budována od základu, neboť jen velmi malá část duchovních měla zkušenosti z práce v meziválečné čs. armádě.

Průměrně ve slovenské armádě sloužilo 12 římskokatolických, dva řeckokatolictí a osm evangelických duchovních, a to slovenské i německé národnosti. Generálním vikářem slovenské armády byl pomocný biskup trnavský ThDr. Michal Buzalka, výstavbou evangelické duchovní služby byl pověřen kpt. Daniel Kováč.³⁵

Slovenské vládní kruhy chápaly armádu jako nejvýraznější symbol státní suverenity. Ve slovenské armádě se stala náboženská výchova vedle národní, mravní a osvětové organickou součástí vojenské služby a výcviku. Veškerá výchovná činnost směřovala k dosažení uvědomělé kázně, vypěstování národní hrdosti, lásky k vlasti a poslušnosti velitelům a k zamezení kritického ducha, politikaření a náboženské nesnášenlivosti. Vycházelo se z toho, že pro slovenského vojáka je náboženské cítění samozřejmostí a prioritou a jeho další utužování z něj udělá vojáka spolehlivého, oddaného a nepřemožitelného. Vliv duchovních ve slovenské armádě však nelze přeceňovat - stížnosti duchovních na morálku mužstva i důstojníků hovoří dostatečně jasnou řečí. Zřejmou byla převaha katolické duchovní správy.

Slovenská armáda se také účastnila několika válečných akcí po boku německých branných sil, z nichž nejvýznamnější se odehrála na východní frontě proti Sovětskému svazu. Válka proti SSSR byla chápána jako dějinné střetnutí ideologií a vydávána za obranu nové Evropy před barbarským režimem, který ohrožuje společenské a mravní základy křesťanské kultury a civilizace. Již v červnu 1941 pověřilo nejvyšší velení aparát vojenské duchovní správy vypracováním přednášek, které osvětlovaly podstatu slovenské účasti na boji proti „rudému nebezpečí“. Ve stejném roce bylo rozhodnuto, že každý vojenský duchovní musí absolvovat polní službu.

Na východní frontě se pak duchovní v poli věnovali především nemocným a raněným, pravidelně je navštěvovali, hovořili s nimi, pomáhali jim psát dopisy příbuzným, utěšovali je, poskytovali jim svátosti a mimo pravidelných bohoslužeb zajišťovali také důstojné pohřbívání a uložení ostatků zemřelých nebo padlých vojáků.

³⁵ Srov. PEJS Oldřich: Duchovní služba ve slovenské armádě 1939 – 1945, in Historie a vojenství 2 (1995) 50 – 88.

6. Hugo Vaníček vojenským duchovním ve Francii

6. 1. Vznik 1. čs. divize ve Francii

Po vypuknutí 2. světové války předložilo vedení československého zahraničního odboje francouzské vládě návrh na postavení československé zahraniční armády ve Francii. Po měsíčním jednání podepsali francouzský ministerský předseda a československý vyslanec Dr. Štefan Osuský dohodu o vzniku československé armády ve Francii v prozatímní síle jedné divize. Ta stanovila mimo jiné, že armáda bude politicky řízena prozatímní vládou, která však v té době ještě neexistovala. Po dlouhém a velmi obtížném jednání uznala francouzská vláda dne 17. listopadu 1939 Československý národní výbor, jehož hlavním cílem bylo zajistit uznání československé emigrační vlády s tím, že bude oprávněn tuto dohodu ze 2. října o vybudování československé armády uskutečnit. Francouzské ministerstvo národní obrany zařadilo československou vojenskou jednotku mezi divize typu B své záložní armády.

Dr. Edvard Beneš a generálové Ingr a Viest připravovali postavení zahraniční armády již od léta 1939. Dr. Beneš a generál Ingr se dohodli již v červnu, že to nebude dobrovolnická legie, ale armáda podle československého branného zákona. Vyslanec Dr. Osuský vydal po vypuknutí války výzvu ke všem Čechoslovákům v zahraničí, aby vstoupili do československé zahraniční armády, a vojenské vedení získalo barákový tábor v Agde, kde se po vypuknutí války začali shromažďovat českoslovenští vojenští dobrovolníci. Byli to českoslovenští občané, kteří se zdržovali v době vzniku protektorátu v zahraničí a nevrátili se domů, a emigranti z protektorátu, kteří prchali již od dubna 1939. „*Celá cesta z domova do Agde, kde byla posádka čs. zahraniční armády, trvala zhruba dva měsíce, málo lidem se to podařilo za kratší dobu.*“³⁶ První odvody čs. dobrovolníků začaly 16. září 1939.

Podle odhadů se ve Francii nacházelo na 42 000 čs. občanů ve věku 18-50 let. Důležitým datem byl 17. listopad 1939, kdy se souhlasem francouzské strany vydal Československý národní výbor mobilizační rozkaz pro všechny čs. občany na francouzském území. Ta se týkala Čechů a Slováků trvale žijících ve Francii, kteří v letech hospodářské krize našli v této zemi práci, a to především v dolech a v zemědělství. Šlo převážně o starší ročníky, pro něž nebyla mobilizace příliš populární jak z rodinných a hospodářských důvodů, tak z důvodů politických. Ke své bývalé vlasti měli již oslabený

³⁶ URBÁNEK Eduard: Kronika o účasti katolíků, organisovaných v Orle, Katolickém skautu, studentstvu a v jiných katolických organizacích, v československém zahraničním boji za osvobození naší vlasti v letech 1939 – 1945, [nestr.]. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

vztah a navíc je dezorientoval fakt, že Československo přestalo existovat. Mobilizační odvody proběhly ve dnech 7. – 12. prosince 1939.

Apoštolský protonotář, kanovník pařížské katedrály Notre-Dame a vojenský duchovní ve výslužbě Rudolf Zháněl, vedl v Paříži krajanskou Katolickou misií pro Čechoslováky ve Francii (Mission catholique pour les Tchecoslovaques en France). Na podzim 1939, v době příprav na obnovení čs. armády, nabídl své služby čs. vyslanectví v Paříži, ve věku třiasedmdesáti let se nechal aktivovat a načrtnul jednacím řád pro vojenskou duchovní službu a vojenské matriky. Zháněl dokázal ve chvíli, kdy nebylo vůbec jasné, zda dojde v čs. zahraniční armádě ke zřízení vojenské duchovní služby, vzbudit respekt, vybudovat si pevnou výchozí pozici a obdivuhodnou aktivitou tuto myšlenku prosadit. Po církevní linii podnikl první kroky směrem k pařížskému arcibiskupství a vatikánské nunciatuře. Osobními styky na vysoké francouzské církevní hodnostáře se mu podařilo získat odpovídající církevní status. Na pařížském arcibiskupství se vojenským záležitostem věnovali generální vikář Maurice Sodour a tajemníci abbé Jacques Le Cordier a abbé Gaston Courtois. Oba posledně jmenovaní zajistili, aby Zháněl obdržel 10. listopadu 1939 od nejvyššího francouzského katolického hodnostáře, pařížského arcibiskupa kardinála Jeana Verdiera ústní církevní jmenování generálním superiorem čs. armády ve Francii, které bylo 20. listopadu potvrzeno světitím biskupem Emmanuelem Chaptalem písemně.³⁷

Plk. duch. sl. v.v. Rudolf Zháněl se tak postavil do čela katolické vojenské duchovní služby. Na výslovné přání náčelníka Čs. vojenské správy div. gen. Sergeje Ingra se i nadále věnoval katolické misií. Zháněl udělal pro čs. odboj a myšlenku ve Francii skutečně velký kus práce. Zajišťoval slavnostní bohoslužby v Paříži k významným výročím a památným dnům, kam byli zváni vysocí čs. a francouzští politici a církevní hodnostáři. Kázání většinou měl a bohoslužby sloužil František Hála, generální tajemník Čs. národního výboru. Po celou dobu Zhánělova pařížského pobytu se pravidelně každou neděli a ve svátky konaly bohoslužby, na nichž se kázalo a zpívalo v češtině. Čs. odboj a myšlenku podporovala i evangelická komunita, která rovněž pořádala pravidelné bohoslužby. Židovské bohoslužby probíhaly v jedné z pařížských synagog.

Zatím se do Francie sjížděli budoucí adepti na funkce vojenských duchovních u čs. jednotek. Evangelíci Michal Vyšný, Ján Michalec a Miroslav Mikolášek, čechoslovák Karel Vít, židovský duchovní Alexandr Kraus a katolíci Václav Špaček, Štefan Sivák a také Hugo Vaniček.

³⁷ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Francii (1939 - 1940), in Vojenská história 1 (2000).

Jak již bylo uvedeno, pobýval od poloviny července 1939 v Londýně, kde se připravoval na misijní činnost v tehdejší severní Rhodesii. Po vypuknutí války pokládal za svoji povinnost dát se k dispozici našemu zahraničnímu odboji. Získal povolení od řádových představených a již na začátku srpna se přihlásil na vyslanectví, kde se setkal s Františkem Hálou a Mons. Janem Šrámkem a nabídl se jim jako dobrovolník pro případnou budoucí duchovní službu. Koncem října byl předvolán k odvodu a uznán schopným bez vady. Konkrétní pokyny z Francie však stále nepřicházely. Po určité době marného čekání ho přešla trpělivost a rozhodl se tedy neutrácet čas ani peníze prázdným čekáním a vrátit se k uskutečnění svého původního poslání. Zakoupil lodní kufry a nejpotřebnější výbavu a podal žádost o vstupní vízum do jižní Afriky. Pro klid svědomí ještě napsal Msgr. Dr. Rudolfovi Zhánělovi. Odpověď přišla obratem: Na jihu Francie se již tvoří československé jednotky, církevní povolení k zřízení vojenské duchovní služby bylo vydáno. Vaniček má okamžitě přijet, najisto se s ním počítá.

27. října 1939 podepsal prohlášení o dobrovolném vstupu do zahraniční armády. Bylo mu v té době 33 let. Sám ve svých vzpomínkách přiznává, že neměl mnoho životních zkušeností, ale chtěl dát všechny své síly nezištně k dispozici a přispět k opětovnému nastolení spravedlnosti.³⁸ Cítil, že za války není potřeba jen vojáků, kteří bojují, ale také duchovních, kteří se za ně modlí. Před odjezdem z Anglie navštívil Dr. Edvarda Beneše. Byl jím přijat v jeho soukromém bytě v Putney. V rozhovoru trvajícím asi hodinu byly rozebírány možnosti práce v armádě. Během rozmluvy Beneš uznal a ocenil nutnost vojenské duchovní služby, kladl však důraz hlavně na mravně osvětovou činnost.

Do Francie se Vaniček dostal 17. listopadu 1939. Dorazil zcela bez prostředků. Poslední peníze utratil za nový lodní lístek, který musel koupit místo původně zakoupené jízdenky do misí. V Paříži se ho ujal Msgr. Rudolf Zháněl a krátký čas byl také jeho sekretářem. S jeho pomocí se seznámil s prostředím a pomáhal mu s přípravou prvního veřejného vystoupení Čechoslováků za války v Paříži. Dne 4. prosince bylo totiž slouženo v kostele na Sevres requiem za umučené studenty v Praze a v Brně. Mši sv. sloužil Msgr. Zháněl. Vedle mnoha krajanů a francouzských přátel se mše účastnil celý prozatímní Národní výbor v čele s Msgr. Dr. Janem Šrámkem. Přišel i velký přítel Čechoslováků kardinál Verdier, který měl po evangeliu kratší promluvu. Vybízela k důvěře v Boha a ujišťoval přítomné o věčné boží spravedlnosti: „*Nemylme se, zlo a každý hřích, dříve nebo později, ale vždy dojde své odplaty. Modlete se za ty, kteří trpí, aby vytrvali*

³⁸ Srov. VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 1. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

a nepodlehli. Modlete se i za ty, kteří zlo činí, aby se vzpamatovali. Důvěřujte v Pána a snažte se, abyste byli hodni jeho slitování.“³⁹

Dne 15. ledna 1940 oficiálně vznikla 1. čs. divize ve Francii. Mimo ni sloužilo ještě přibližně tisíc československých pilotů zařazených přímo do francouzských perutí.

Postavena byla v městě Agde z příslušníků původních jednotek 1. čs. náhradního praporu⁴⁰ a 1. čs. pěšího praporu.⁴¹ Vznik divize byl výsledkem značného úsilí vojenských i civilních představitelů československé emigrace, z francouzské strany je dobré jmenovat alespoň generála L. E. Fauchera, který k Čechoslovákům projevoval značné a upřímné sympatie.

Velitelem divize byl do června 1940 generál Viest, po té byl vystřídán generálem Neumannem. Příslušníky divize se stali uprchlíci z Protektorátu, interbrigadisté ze španělské války dosud zadržovaní ve Francii v internaci, čs. dobrovolníci žijící v zahraničí a také řada zmobilizovaných krajanů žijících ve Francii. V červnu 1940 měla divize 11 405 příslušníků (3236 dobrovolníků, 8169 mobilizovaných; 45% Češi, 44% Slováci, zbytek jiné národnosti; ve velitelském sboru bylo 90% Čechů).⁴² Jádro divize se skládalo z 1. a 2. pěšího pluku s plnými stavy, 3. pěší pluk byl sestaven jen tabulkově. Ve stavu divize se dále nacházel dělostřelecký pluk (téměř bez výzbroje, takže nemohl být ani řádně vycvičen), předzvědný oddíl, protitanková baterie, ženijní prapor a spojovací prapor. Poměry v jednotce nebyly nikterak zdravé, scházela výzbroj a výstroj, u řady zmobilizovaných vojáků chyběla motivace k boji, postoj části francouzských orgánů nebyl příliš vstřícný a také část důstojníků postrádala u mužstva přirozenou autoritu. V jednotce rovněž existovaly značné politické rozpory.

Pevné, vlastenecké a k boji za osvobození odhodlané jádro tvořili vojenští emigranti z protektorátu. Byli to muži, kteří odešli ilegálně z protektorátu, aby bojovali se zbraní v ruce proti okupantům své vlasti v cizině, když tak nemohli učinit na podzim 1938 doma. Patřili k nim také studenti, úředníci, dělníci, obchodníci, umělci a jiní, kteří se při zřízení protektorátu zdržovali v cizině a nevrátili se domů. V této skupině byli až na několik jednotlivců všichni důstojníci a rotmistři, jejichž počet překročil nakonec 700. Asi polovinu z nich tvořili vojáci z povolání.

³⁹ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 18. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

⁴⁰ vznik 28. září 1939

⁴¹ vznik 29. září 1939

⁴² Srov. ČEJKA Eduard: Československý odboj na Západě (1939-1945), Praha: Mladá fronta, 1997.

6.2. Začátky duchovní činnosti ve vojenském táboře v Agde

Do sběrného tábora československých jednotek v Agde přijel Vaníček 11. prosince 1939. Zároveň s ním přijel slovenský salesián P. Štefan Sivák. Asi týden předtím přišel i český kapucín P. Anselm Špaček, který se však brzy vrátil do Paříže a vypomáhal tam pak tajemníkovu národního výboru P. Františku Hálovi. Protestantští a českoslovenští duchovní i rabín přišli k jednotkám po Novém roce 1940. U jednotek bylo tehdy také několik řeholních bratří.

Při prezentaci dne 13. prosince 1939 byl Vaníček přidělen k druhému pluku. V pro něho nezvyklém prostředí začal uskutečňovat vlastní představu vojenského duchovního: *„Jako je lékař samozřejmou součástí armády, protože zabezpečuje fyzické zdraví, tak jsem pokládal za samozřejmé, že se někdo musí starat o duchovní zdraví vojáků. Byl jsem přesvědčen, že mravně duchovní vyrovnanost je pro vojáka dokonce důležitější než fyzická zdatnost. Nebyl to jen rozumový vývod, vyplývající z úvah o potřebách tvořící se armády. Měl jsem pro to též důvody z dějin evropského vojenství. Chápal jsem své poslání tak, jak ho vyžadovaly aktuální poměry. Pokládal jsem za svoji povinnost nestarat se pouze o ty, kteří ve mě viděli kněze, nýbrž i o ostatní, ať byli jakéhokoliv smýšlení. Vždyť jsme měli tvořit jednotu, museli jsme se proto co nejvíce sblížit.“*⁴³

Úkol to byl nesnadný. Bylo třeba překonat mnoho předsudků. Vaníčkovu snahu pochopili nejdříve ti vojáci, kteří se dostali do ciziny z vlasti s nasazením vlastního života. Ostatní se na něho dívali vesměs jako na vetřelce, příživníka a zbytečnou přítěž.

Všichni katoličtí vojenští duchovní byli v Paříži před svým odjezdem do Agde představeni v arcibiskupské rezidenci kardinálovi Verdierovi, který jim pro výkon funkce udělil ústně příslušnou církevní jurisdikci. Vojenská duchovní správa navázala styk biskupem Gabrielem Brunheszem z Montpellieru, v jehož diecézi se čs. jednotky formovaly, a hlavně s děkanem Jourdanem z farního úřadu v Agde. *„Již před příchodem otců pečoval duchovně o první československé vojáky a svým vlivem v městské radě postaral se i o jejich hmotné potřeby.“*⁴⁴ Za dobu působení⁴⁵ v jižní Francii odsloužili čs. vojenští duchovní 45 mší sv., vykonali devět osvětových přednášek (některá témata určovalo velitelství), dva proslovy (většinou při veřejných slavnostních příležitostech), osm svátostných požehnání s promluvou, pět pohřbů a sedm májových pobožností.⁴⁶

⁴³ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 3. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁴⁴ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 24. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁴⁵ Přesně od 26. listopadu 1939 do 2. června 1940.

⁴⁶ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, Výkaz bohoslužeb a kněžské činnosti vojenské duchovní správy v Agde za rok 1939 a 1940. Nepublikováno.

Vedle pravidelných bohoslužeb, na nichž byla účast většinou slabá, věnoval se Vaníček drobné práci v táboře. Ten se nacházel asi čtvrt hodiny na východ od města a v minulých letech byl domovem španělských uprchlíků. Skládal se ze třech oddělení obehnaných ostnatým drátem. Životní úroveň v táboře byla velmi špatná. Dřevěné baráky byly chatrné, střechy děravé, boční stěny se širokými štěrbinami. Spalo se na pryčnách vystlaných trochou slámy. Cesty mezi baráky byly neupravené, v době dešťů téměř neschůdné pro bláto a velké kaluže. „*Život v táboře čs. vojáků v Agde v začátcích nebyl záviděníhodný. Staré dřevěné baráky, do kterých pršelo a foukal vítr, dřevěné palandy, žádné sociální zařízení, plno bláta mezi jednotlivými baráky. Mimoto oblečení a obuv byly velice ubohé, ani počáteční strava nebyla moc valná.*“⁴⁷ Vaníček se účastnil oprav především tam, kde se o to ubytování nemohli sami postarat, totiž na táborové ošetřovně. S podporou šéflékaře Dr. Antonína Novotného koupil balicí papír a všechny skuliny, jimiž foukalo nebo kapalo, ucpal novinami a zalepil nebo pobíl silnějším papírem. Tak byly alespoň na čas odstraněny oprávněné stesky nemocných.

U nemocných nebo na ošetřovně býval podle možností denně. Návštěvou jim krátil dlouhou chvíli, posloužil vyřízením nějakého vzkazu nebo jiné drobnosti, příležitostně je podaroval cigaretami nebo sladkostmi. Služba kněze však nebyla v táboře snadná a Vaníček byl podezírán, že si tímto způsobem kupuje sympatie vojáků. Po čase však vojáci poznali, že se jedná o projev upřímného přátelství.

Ještě lépe to pochopili po čase v primitivní táborové věznici, kde začátky byly velmi neradostné. Roztrpčení vězňové viděli v knězi spíše spolupříčinu svých obtíží a utrpení. Zanedlouho se však i zde poměr vyjasnil a návštěva kněze přinášela trestancům očividnou útěchu. Na jejich osudu nedalo se však při nejlepší vůli nic změnit, bylo pouze dosaženo několika málo oprav, aby tak netrpěli zimou a vlhkem. Mše sv. přímo v trestnici byla sloužena pouze dvakrát na prostém vojenském stole, v jehož pozadí byla zavěšena obyčejná trestanecká houně a na ní kříž.

6.3 Domov československého vojáka v Agde

Velkým počinem bylo zřízení vojenského zátíší ve městě. Podnět k jeho založení dal major Ferdinand Šeda a na jeho žádost propůjčil místní duchovní Jourdan ochotně a zdarma nepoužívané místnosti farní budovy. Realizací byl pověřen Vaníček, který koordinoval a řídil dobrovolníky. Velitelství uvolnilo potřebné řemeslníky a umělce a do

⁴⁷ URBÁNEK Eduard: Kronika o účasti katolíků, organisovaných v Orle, Katolickém skautu, studentstvu a v jiných katolických organizacích, v československém zahraničním boji za osvobození naší vlasti v letech 1939 – 1945, [nestr.]. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

Vánoce byly prostory proměněny v útulný domov. Všechna okna i dveře byly opraveny a z prostorné gotické síně byl vytvořen divadelní sál s jevištěm. Celou stěnu pozadí vyplňovala malba sv. Cyrila a Metoděje, na bočních stěnách byly velké obrazy Hradčan a Oravy. Prostorná místnost za jevištěm byla upravena na čítárnu. Knihy dodal Msgr. Zháněl, jenž tam dal přestěhovat postupně téměř celou knihovnu katolické pařížské mise. V místnosti nad čítárnou byla velká pracovna vojáků – malířů a vedle učebna zpěvu. Za vedení desátníka Viléma Tauského, dirigenta Národního divadla v Brně, tam cvičil první zahraniční vojenský sbor.⁴⁸

Ještě před dokončením oprav byly pořádány v zátiší různé přednášky a zábavná vystoupení. Hudební čísla se střídala s žertovnými výstupy, přednesem básní nebo poučnými diskusemi. Mezi vojáky se našlo vždy dost schopných herců, hudebníků i komiků. I když byla později otevřena další zátiší přímo v táboře u pluků, zátiší ve farních místnostech zůstalo největším a hlavním shromaždištěm našich vojáků v mimoslužební době s cílem posloužit kultivovanému trávení volného času všem, kdo měli zájem. Mimo osvětového a kulturního významu bylo zátiší také prostorem, který činil život vojáků snesitelnějším, kam mohli uniknout z přeplněných a nevyhovujících dřevěných chatrčí tábora, místem, kde se mohli setkat v důstojném prostředí a v neposlední řadě se také ohrát. Slavnostní otevření se konalo na Štědrý den 1939 a bylo pojmenováno na Domov československého vojáka. Péče a úsilí nebyly marné.

Příprav na první Vánoce v zahraničí se účastnili všichni bez výjimky. Baráky byly vyzdobeny a podle možnosti byly pro ně obstarány i vánoční stromky. Ke společné vánoční oslavě byl nacvičen program a natočilo se i vojenské pásmo do pařížského rozhlasu pro vysílání do vlasti. Bylo do něho vřazeno i několik sborů s koledami a s promluvou duchovního.

Na Štědrý den k večeru byl slavnostně rozsvícen v městském parčíku vánoční strom. Štědrovečerní večere byla v barácích. Velký zájem byl o půlnoční mši sv. Hlavní kostel města, starobylá katedrála, byla již dávno před půlnocí přeplněná. Na kůru zpíval první vojenský pěvecký sbor za doprovodu teprve tvořící se vojenské hudby. Celkový dojem byl mohutný.

Brzy po Vánocích byly získány pro Domov některé dámy z města, které pak vařily denně pro vojáky zdarma čaj. V neděli a později i v jiných dnech připravovaly levnou polévku a obložené chlebíčky. Od března 1940 jim vypomáhaly také manželky československých důstojníků, členky Červeného kříže, paní Znamenáčková, Hájková, Janouchová, Korejšová a jiné.

⁴⁸ Srov. URBÁNEK Eduard: Vojáci a hudba, in Svobodné slovo 30. října 1974.

Po zavedení povinné mobilizace Čechoslováků ve Francii se začal tábor plnit v lednu dalšími vojáky. Místo brzy nevyhovovalo. Útvary divize byly proto vedle Agde rozloženy při Středozezemním moři v městech Beziers, Pézenas, Montagnac, La Nouvelle, Sigean, Portel, Le Lac, La Palme, Rockefeller, Avignon a Montpellier. Nejdříve byli přesunuti dělostřelci a motoeskadrona, a to do prostoru mezi Narbonne a Perpignan.

Tím se rozšířilo i pole působnosti vojenských duchovních. K jednotkám dojížděl pravidelně otec Štefan. Vaníček mu jen příležitostně vypomáhal. Pouze jednou měl mši v La Nouvelle, kde bylo velitelství dělostřelectva a první oddíl, a v Portel, kde byl třetí oddíl. Několik návštěv beze mše vykonal v La Palme, místě pobytu jízdy, a v Sigean, posádce druhého dělostřeleckého oddílu.

Důstojná byla oslava příchodu československých vojáků do nejdlejší posádky v Roquefort des Corbières. V této malé vesničce při staré římské silnici byla ubytována motoeskadrona. Společně s obyvateli se konala mše sv. v kostele a místní farář Filip Savière přivítal vojáky: „*Vítám vás jako bratry. Máme společného Otce a také cíl našeho zápasu je stejný.*“⁴⁹ V krátkém kázání zdůraznil pak nutnost duchovního života. Vaníček opakoval jeho slova česky a vyzval vojáky k vzornému životu, aby jejich pobyt v osadě byl všem ke cti. Slavnost přivítání byla později popsána a otištěna v místním farním věstníku „Le Colt.“ Dvakrát sloužil Vaníček také mši v kostele Notre Dame de Table v Montpellier, kam byla do Joffrových kasáren La Citadelle začátkem března přemístěna telegrafní četa. Se ženisty, kteří se odstěhovali do Avignonu, byl styk nepatrný, s letci umístěnými na letišti u Bordeaux prakticky žádný. „*Dva kněží už prostě na všechno nestačili.*“⁵⁰

Postupně vyžadovaly návštěvy nemocných stále více času a nevýhodou byla absence nějakého systému práce. Do vzdálených míst dostal se Vaníček obvykle jen jednou za týden a aby neztrácel čas dlouhým chozením, začal si brát do vlaku kolo. Nejvíce našich nemocných bylo v Béziers v Hopital Mixte. Nebylo-li tam místo, bývali čsl. vojáci umístěni ve výpomocných nemocnicích, buď v Hopital Complementaire Riols v bývalých kasárnách za městem, nebo v Hopital Complementaire St. Aphrodise, která zabírala část ústavu školských bratří. V Montpellier bývali naši nemocní v Hopital Generale, v Hopital Complementaire Lyceé de Neunes Filles, v Hopital Complementaire du Sacré Coeur, v Hopital Complementaire St. Elois, v kasárnách de Lauve nebo v sanatoriu Bellevue asi dva kilometry za městem. Z toho je patrné, že hledání nemocných nebylo vždy snadné, ale ošetřovatelky, většinou řeholní sestry, a lékaři vycházeli

⁴⁹ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 30. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁵⁰ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 31. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

duchovním všemožně vstříc. Několik nemocných bylo také krátkou dobu v přímořské nemocnici v Sète.⁵¹

6.4 Organizace vojenské duchovní služby u 1. čs. divize ve Francii

Řádná organizace vojenské duchovní služby nebyla vyřízena ani k Novému roku 1940. Dotazy a prosby nepomáhaly a organizovanou podobu dostávala jen velmi pozvolna. V Paříži byly na programu stále jiné, mnohem důležitější záležitosti. S účinností od 12. února 1940 vstoupila v platnost organizace Čs. vojenské správy, kdy v rámci II. (všeobecně vojenského) odboru byly duchovní záležitosti zařazeny do 1. (organizačního a výcvikového) oddělení.

Zháněl, potažmo Čs. vojenská správa do jisté míry improvizovali při výběru vhodných kandidátů na funkce výkonných vojenských duchovních. Vzácnou výjimku představoval Karel Vít, relativně mladý duchovní CČS, fyzicky velmi dobře vybavený, s určitou zkušeností s vojenskou duchovní službou v meziválečné čs. armádě. Tím se nikdo z dalších adeptů nemohl pochlubit. Příslušníci duch. služby byly označováni jako vojenští duchovní bez uvádění hodností, neboť šlo o příslušníky mužstva, i když by jim náležela důstojnická hodnost. Kněží tedy chodili v důstojnických uniformách bez označení hodnosti. Následkem toho docházelo čas od času k nepříjemným situacím. Jednou si někdo stěžoval, že duchovní chodí neprávem do důstojnické jídelny, kam podle předpisů mají přístup pouze důstojníci. Věc byla sice s klidem vysvětlena, ale Vaníček se rozhodl od té doby chodit s označením podporučíka, jak ho k tomu opravňovalo ústní rozhodnutí členů Národního výboru v Paříži. Ze začátku neměl o vojenskou hodnost zájem a stačila mu možnost nerušené duchovní práce. Poznal však, že bez vnějšího označení se setkává se zbytečnými překážkami, kterých by mohl být jinak ušetřen.

Řádnou rámcovou organizaci duchovní služby přineslo až rozhodnutí Čs. vojenské správy ze dne 24. května 1940. U pařížské Čs. vojenské správy působila v rámci II/1. oddělení duchovní skupina ve složení dva římskokatoličtí a jeden evangelický vojenský duchovní. Přednostou duchovní služby zůstal plk. duch. sl. Mons. Dr. Rudolf Zháněl. K sobě měl přidělené Václava Špačka a Michala Vyšného. Všechny ustanovoval do funkce náčelník Čs. vojenské správy gen. Ingr.

U velitelství 1. divize měla fungovat duchovní správa v rámci 1. oddělení štábu divize ve složení dva římskokatoličtí, jeden evangelický, jeden církve československé a jeden židovský vojenský duchovní. Přednostou duchovní správy divize byl určen starší

⁵¹ Srov. VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 7-8. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

římskokatolický vojenský duchovní, jímž se stal Štefan Sivák. Dále zde působili evangelický duchovní Miroslav Mikolášek a židovský duchovní Alexandr Kraus. U velitelství náhradního tělesa měla působit duchovní správa ve složení jeden římskokatolický a jeden evangelický vojenský duchovní. Funkci přednosta zastával Hugo Vaníček s přiděleným evangelickým duchovním Jánem Michalcem. Přednosta těchto výkonných duchovních správ ustanovoval do funkcí velitel divize div. gen. R. Viest, později přešla jeho pravomoc ke jmenování přednostů duchovních správ přímo na gen. Ingra. Velitel divize získal rovněž oprávnění k přidělení jednoho římskokatolického duchovního do jiné posádky s možností pověřit jej výkonem funkce vojenského duchovního pro jednu nebo více blízkých posádek.

Postavení vojenských duchovních komplikovala úroveň jejich hodnostního zařazení, tedy stav bez důstojnických hodností. Velmi pomohlo opatření z 22. května 1940, aby ti, co nejsou důstojníky duchovní služby z povolání, ve výslužbě nebo v záloze, obdrželi hodnost podporučíka duchovní služby na dobu válečné potřeby. Velitel 1. divize umožnil vojenským duchovním nosit s platností od 5. června 1940 označení podporučík (týkalo se Krause, Michalce, Mikoláška, Siváka, Vaníčka a Vyšného). Téhož dne vyšel výnos Čs. vojenské správy v Paříži o povýšení na ppor. duch. sl. vál. s účinností od 1. května 1940 pro Krause, Michalce, Mikoláška, Siváka, Špačka, Vaníčka, Víta a Vyšného.⁵²

6.5 Působení vojenské duchovní služby v Agde a okolí

V polovině ledna byl v domově vedle obvyklých programů zaveden také týdenní přehled světových událostí. Možnost četby novin měli totiž jen ti vojáci, kteří uměli francouzsky a mohli si je kupovat, neboť žold byl nepatrný a rozhlasových přijímačů bylo málo. Snahou tedy bylo vyplnit tuto mezeru. Hlavním tlumočnickem zpráv byl desátník Emil Synek. O tyto přehledy byl zájem a těšily se stále větší a větší oblíbenosti. Některé odpovědi na dotazy posluchačů byly však překrouceny a vykládány jako záměrné šíření komunizmu, takže ke konci února byl Vaníček předvolán ke francouzskému veliteli tábora generálu Mativetovi. Bez možnosti vysvětlení nebo obhajoby byl přísně pokárán a pokračování v přednáškách bylo zakázáno. Jak si Vaníček poznamenal, „*byla to dobrá příprava pro budoucnost.*“⁵³

Na svátek sv. Tomáše, ve výročí narozenin T. G. Masaryka, byla v Agde společná přísaha. Vaníček si poznamenal: „*Bezděky jsem srovnával, jak zcela jinak připravovalo se*

⁵² Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Francii (1939–1940), in Vojenská historie 1 (2000).

⁵³ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 8. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

kdysi k boji české vojsko. “⁵⁴ „Jako obvykle, se mši se při tom nepočítalo. Bezduchý prázdný formalismus nepočítající s Bohem ovládl opět srdce i mozky mužů, kteří se hrdě nazývali pokračovateli husitství. Prý boží bojovníci, ale bez Boha. Po slavnostním úkonu na městském hřišti byla vojenská přehlídka na silnici vedoucí k táboru. Většina ubytoven byla pečlivě vyzdobena. V osvětovém baráku 2. pěšího pluku byla uspořádána výstava práce TGM, pozůstávající téměř výhradně z velkých plakátů s citáty z jeho děl. Neodpustil jsem si poznámku, že by snad bylo vhodnější a účelnější uvést také několik výňatků z Písma sv., jehož pravdy jsou jasnější, přiléhavější a trvalejší než nejkrásnější slova kteréhokoliv člověka. Výstava působila totiž dojmem apotheosy a soudil jsem, že se tím křivdí jak oslavencovi, tak návštěvníkům. Vždyť každý člověk zůstane přece vždycky jenom člověkem. U některých upadl jsem proto na čas v nemilost. “⁵⁵

Protože z posádek čs. vojáků, které byly umístěny na jihu Francie, to bylo nedaleko do Lurd, bylo touhou mnoha vojáků navštívit toto poutní místo. Na svatodušní svátky byla zásluhou Mons. Zháněla připravována pouť československých vojáků do Lurd. Přihlásilo se na 600 osob mužstva a důstojníků. Mnoho vojáků se pro nedostatek finančních prostředků nepřihlásilo.⁵⁶ Vedoucím výpravy měl být přednosta duchovní služby, plukovník Msgr. Rudolf Zháněl. Vypravil se do Lurd dříve, aby připravil potřebné a cestou se zastavil v Agdeském táboře. Při prohlídce posádky bylo vidět, že jeho dlouholetá práce ve Francii nebyla marná. Neustále se k němu hlásili známí a všichni litovali, že si s ním nemohou déle porozprávět. Brzy po jeho odjezdu bylo oznámeno, že objednané železniční vozy nemohou být přistaveny. Německá vojska překročila hranice Holandska a Belgie a ve Francii byla vyhlášena pohotovost vojska a zákaz cestování. Hromadná pouť v plném rozsahu tak byla znemožněna. Do Lurd se dostalo pouze 150 vojáků ze vzdálenějších posádek, kteří se vydali na cestu ještě před vyhlášením zákazu. Z telegrafní čety z Montpellier, ženisté z Avignonu a letci, kteří měli základnu na letišti v Bordeaux. V zastoupení všech československých vojáků v zahraničí vykonali tam ve dnech 12. a 13. května 1940 s Mons. Zhánělem obvyklé pobožnosti.

V březnu bylo zahájeno v Domově také promítání úzkých němých filmů, půjčovaných z Paříže. Dne 31. března se tam konala veřejná přednáška o Československu. Byl na ni pozván i přítel Čechoslováků kanovník Grange z Montpellier. Navštívil několikrát Československou republiku a podal na setkání stručný přehled dějin a ocenil její

⁵⁴ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 9. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁵⁵ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 31. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁵⁶ Z Agde činilo jízdné 25 franků, denní zold vojáka byl 1,5 franku.

sociální a osvětovou práci „*tak mistrně a srdečně, že ani nadšený vlastenec nebyl by to snad lépe dokázal. Byl to kus dobré katolické propagandy.*“⁵⁷

Když byl prvnímu pluku předán v Arrasu vlastní prapor, začal Vaníček na přání některých vojáků vyjednávat se sdružením katolických žen v Montpellier o zhotovení a darování praporu sv. Václava pro druhý pěší pluk. Vykonal proto několik návštěv, byl i u místního biskupa, ale jednání ztroskotalo, hlavně pro nedostatek hmotných prostředků.

9. dubna 1940 zemřel pařížský arcibiskup Jean kardinál Verdier, velký příznivec československých vojáků. Zpráva o jeho úmrtí zarmoutila všechny upřímné vlastence. Byli si vědomi, že ztratili jednoho z nejlepších přátel. Naše jednotky v Agde nastoupily na cvičišti v táboře k pietní vzpomínce. Vaníček byl pověřen zhodnotit zásluhy zemřelého. Upozornil ve své řeči i na důležitost duchovních hodnot v současném zápase. 20. dubna sloužil za něho requiem v katedrále v bývalém papežském sídle v Avignonu za účasti československé i francouzské posádky a kapitulního duchovenstva.

Zpáteční cestu, konanou zčásti na kole, využil k prohlídce kraje. Zastavil se ve středověké tvrzi Villeneuve dochované v neporušeném stavu, v pevnostní svatyni v Les Angeles, obdivoval mohutné tisícileté zdívo Pont du Gard, v koloseu v Nimes vzpomínal na utrpení a zápasy prvních křesťanů.

V květnu zavedl ve veřejné kapli městského starobince májové pobožnosti. Účast však bývala slabá pro každodenní namáhavé cvičení mužstva, a tak od nich ve druhé polovině května upustil.

Členky francouzského Červeného kříže, které téměř denně posluhovaly vojákům v Domově, se rozhodly, že převezmou jeho správu do svých rukou s odvoláním na stávající předpisy, podle nichž nemohou být ve francouzských městech jiná vojenská zátiší než ta, o něž se stará Červený kříž. Vaníček se snažil o zachování jeho správy českými vojáky: „*Naši vojáci nemají ve městě jiného místa, kde by se mohli scházet a slušně po svém pobavit. Vašich vojáků je zde hrstka, mají dost jiných místností k zotavení a ke vstupu do našeho zátiší jim nikdo nebrání. Náš voják potřebuje však místo, kde by se cítil tak trochu doma. Zavedete-li zde vaše zvyklosti a francouzské programy, nebude už pro naše vojáky rozdíl mezi vojenským zátiším a kterýmkoli jiným zábavním podnikem ve městě. Vše jim bude připomínat cizinu. S laskavým dovolením pana arcikněze vybudovali jsme zátiší vlastním nákladem a vlastním přičiněním. Máme tedy na ně jisté právo. Jsme zde sice cizinci a vyhnanci, prozatím bez domova, ne však vlastní vinou. Nezasluhujeme jistě, aby se s námi jednalo tak tvrdě. Jako kněz připomínám vám také povinnost křesťanského*

⁵⁷ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 32. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

*pohostinství a milosrdenství, které platí pro každého, především pak pro trpící bratry v Kristu. Připomíná vám to i váš vlastní symbol, červený kříž. Pochybuji, že jediným důvodem vašeho náporu je uvedený předpis. Každé pravidlo má svoji výjimku a myslím, že v tomto případě je podepřena tak pádnými důvody, že při trochu dobré vůle je možné ji potvrdit. Klíče jsem dostal od pana arcikněze a dobrovolně je nevydám, pouze jemu na jeho výslovné přání nebo na vyšší rozkaz.*⁵⁸

V žilách těchto dam kolovala modrá krev a Vaníčkova prostá přímost vedla k tomu, že hned druhého dne byl předvolán na velitelství a krátce a bez vysvětlení mu bylo nařízeno vyhovět přání. Domov československého vojáka byl přejmenován na Foyer du soldat a jeho správu převzaly dámy francouzského Červeného kříže. Seznam zařízení předal Vaníček na velitelství a opis také jednomu ze seminaristů, voj. Krejčímu, který měl z rozhodnutí velitele bdít nad jeho udržováním. Ke dni předání (20. května 1940) činil schodek v hospodaření Domova 1 073,50 franků, který vyrovnal Vaníček ze svých prostředků.⁵⁹

Náhlá změna způsobila rozruch a zavdala příčinu ke vzniku mnoha dohadů. Prý se v Domově prováděla špionáž, někteří dokonce tvrdili, že tam byla nalezena tajná vysílačka. Někteří katoličtí vojáci hledali za zastavením slibně se rozvíjející činnosti v Domově útok proti církvi. Jiní se domnívali, že se jedná o servilní úslužnost manželek našich důstojníků vůči francouzským šlechticům.

Následujícího dne po splnění rozkazu byl Vaníček znovu povolán na kobereček a bylo mu sděleno, že pro přestupek nesprávného jednání bude přeložen k 1. pluku. Trvalo nějaký čas, než se s porážkou smířil, ale brzy poznal, že všechno zlé může být k něčemu dobré. Bez tohoto incidentu by se nedostal s vojáky na frontu a v nejtěžší době by ztrácel čas v zázemí.

6.6 S vojáky na frontě

Na místo svého nového působení k 1. pluku do Pézenas odjel Vaníček na kole z Agde 20. května 1940. Ubytování našel v podkroví kamenného domu naproti kostelu. Majitel byl invalidou z první světové války. Přišel o obě nohy, měl pouze jednoduché protézy. V rozmluvách odsuzoval válku jako největší zlo mezi lidmi a litoval, že oběti minulých let byly tak brzy promrhány. Dva muži nosili jej denně do kanceláře na radnici, kde byl nepostradatelným úředníkem. Vaníček se seznámil rychle s novými poměry

⁵⁸ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 34. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

⁵⁹ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, pokladní deník 1939 – 1942. Nепublikováno.

a pokračoval v pravidelných návštěvách nemocných. Dojížděl také do okolních osad, kde byly ubytovány některé čety.

Podle rozkazu ze začátku června se měl pluk připravit k odjezdu na střelnici. Asi dva dny před odjezdem se Vaníček dozvěděl, že má být opět přeložen zpět do Agde k náhradnímu pluku. Tato zpráva jej znepokojila a aby tomu předešel, hlásil se u velitele pluku plukovníka Kratochvíla. Ten jej ujistil, že žádný rozkaz ohledně Vaníčkovy přeložení nedorazil. 8. června z rána byl celý pluk připraven k odjezdu. V posledním okamžiku se přišel rozloučit s odjíždějícími veliteli divize generál Viest. Když uviděl Vaníčka, velmi se podivil nad jeho přítomností. Vaníček byl proto vyzván náčelníkem generálního štábu, aby od cesty upustil, neboť podle divizního rozkazu všichni duchovní měli být staženi k náhradnímu pluku a teprve odtamtud podle potřeby vysíláni k jednotkám. Vaníček trval tvrdošijně na svém: „*»Pane plukovníku, opakují hlášení učiněné již panu generálovi, že jsem žádný podobný rozkaz nedostal a velitel pluku s mým odjezdem výslovně souhlasil. Byl-li tedy vydán, prosím, aby pro mne neplatil a abych směl odjet s plukem. Jak vidíte, jsem již také připraven k odjezdu.«*»*To je nemožné. Rozkaz byl vydán a že jste připraven k odjezdu, není dostatečným důvodem k jeho odvolání. Všichni duchovní uposlechli, jsou u náhradního pluku, půjdete tam tedy i vy.«*»*Pane plukovníku, vždyť bych tam ztrácel zbytečně jen čas čekáním na přidělení a zatím mohlo by být třeba mé přítomnosti u jednotky. Vojákům bude hrozit na střelnici mnoho nebezpečí a nemůže být přece vaším přáním, aby právě v té době byli bez duchovní pomoci. Myslím, že nežádám nic mimořádného a jsem přesvědčen, že je to i v zájmu bojeschopnosti naší armády.«* Dohadování bylo přerušeno opětovným příchodem generála Viesta, jenž je ukončil novým rozkazem: *»Když už jste zde, tak jeďte. A šťastnou cestu.«*⁶⁰ Chybou nebyl tento článek divizního rozkazu o přemístění vojenských duchovních v plukovním rozkaze skutečně uveřejněn. Ppor. duch. sl. vál. Hugo Vaníček tak byl jediným vojenským duchovním, který se spolu s příslušníky 1. čs. divize ve Francii zúčastnil bojů. Účast dalších vojenských duchovních na frontě není doložena a vzhledem k výše zmíněnému diviznímu rozkazu ji ani nelze předpokládat.

V neděli 9. června ráno dojel pluk na konečnou stanici vlaku Chatillon sur Seine. Některé setniny nastoupily do aut a odjely k vyznačeným cílům. Ostatní šli pěšky po silnici. Vaníček se na svém kole dopravil do Autricourt, místa soustředění. Byla to menší osada ve vinařském kraji s opuštěným zámekem a mnoha prázdnými, rozpadávajícími se domy. Byl tam tak značný úbytek obyvatelstva, že usedlosti zcela osiřely a celé rodiny vymřely.

⁶⁰ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 39. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

V zámku bylo zřízeno velitelství pluku a v osadě ubytovány pomocné oddíly a první prapor. Ještě před polednem mohl sloužit v místním kostele nedělní mši sv., které se zúčastnilo jen několik vojáků.

Odpoledne také našel přístřeší, a to v opuštěném domě, vykázaném osvětové skupině. Tím byla také vyřešena otázka přesného vřazení, důležitá pro další přesuny. Dosud početně patřil k velitelské rotě, byl však jen jakýmsi přívěskem, o němž se nevědělo, kam vlastně patří. Zapojení do zdravotní skupiny bylo pro odpor šéflékaře nemožné. K večeru se Vaníček vypravil na objíždku po okolí. Druhý prapor 1. pluku byl ubytován v Riel les Eaux a v Champigny, třetí prapor v Grancy. Navazoval nové styky a zjišťoval možnost duchovní práce. Té však zabránil rychlý a nečekaný průběh války.

Dne 11. června byl vydán nečekaný rozkaz. Místo na střelnici se pojedje hned na frontu. Zoufalá situace nutila francouzské velení nasazovat do boje i nevyčvičené a nevybavené jednotky. Oba pluky byly v rychlosti reorganizovány a posíleny vojáky jednotek, které měly zůstat v Agde, a dohromady vytvořily tzv. divizní pěchotu.

1. čs. divize pro nízký stupeň vycvičenosti a výzbroje však nebyla nasazena do boje jako celek. Na frontu byly odeslány pěší pluky 1 a 2 a několik menších jednotek a oba pluky byly přiděleny různým divizím a nasazeny na různé úseky, ovšem často na dohled od sebe.

1. pěší pluk, jehož velitelem byl plk. Kratochvíl, byl podřízen 23. pěší divizi gen. Jeannela. Úkolem byla obrana na řece Grand Morin nedaleko Coulommiers. K večeru 11. června byl celý pluk v pohotovosti a čekalo se jen na rozkaz k odjezdu. Ten však nepřicházel. Až druhý den odpoledne přijela řada pařížských autobusů pro pěší setniny a teprve k večeru se hnula řada vozů směrem na Grancey a Province sur Seine. Ve vozech se dlouho do noci zpívalo. Když se však na křižovatkách stále častěji objevovali muži v civilu, budující při světle luceren protitankové překážky, začalo se debatovat. Vojákům bylo jasné, že na severu se něco děje a je třeba urychleně zasáhnout. V městech a osadách, jimiž se ráno projíždělo, se jen tu a tam ukázal nějaký člověk. K poledni, asi 20 km od Marny, bylo již každému jasno, že se nepříteli podařilo někde prolomit frontu. Po silnici od severu chvátaly skupiny uprchlíků, mezi nimi i francouzští vojáci, většinou ve zbědovaném stavu a beze zbraní.

Konečně byl pluk u cíle. Nedaleko nastupoval i 2. pěší pluk,⁶¹ jenž se ocitl v podobné situaci. Pěší a některé výpomocné rotý odpochoďovaly ihned na vykázané úseky u Coulommier. Jejich výzbroj byla dosud neúplná. Plukovní vozy zůstaly vzadu, velitelská

⁶¹ Velitelem 2. pěšihoh pluku byl plk. Satorie, pluk byl podřízen 2. pěší divizi gen. Dunoyera. Pluk se poprvé utkal s nepřitelem dne 13. června 1940 při bojích na řece Marně, nedaleko Coulommiers. V noci pak francouzské velení dalo povel k ústupu směrem k řece Loire. Obranné postavení pluk zaujal u vesničky Les Béreuls dne 17. června. Druhý den pak opět přišel rozkaz odpoutat se od nepřitele a ustoupit.

rota obsadila opuštěnou ves St. Augustin. U kostela bylo zřízeno plukovní obvaziště. Vůz osvětové skupiny stál opodál. Po nejnnutnějších přípravách vojenského zařízení se začali vojáci ohlížet také po jídle, neboť zásobování vážlo. Porůznu objevili vejce, zavařeniny a značný počet lahví s vínem a likéry. Nikde však nebylo ani kousek chleba nebo jiného pečiva. Také chytili a zabili několik slepic, které si opékali na rožních. Vaníček vzpomíná, jak jeden voják přidržel na louce pasoucí se krávu a posiloval se mlékem přímo z přeplněného vemene.

Pluk se s nepřítelem poprvé utkal v noci ze 13. na 14. června. I bez těžkých zbraní načas zastavil nepříliš důrazný německý postup. Před půlnocí však přišel rozkaz k ústupu. Jednotky nemohly zadržet další soustředěný nápor útoku. Jednak nebyly dosud řádně vyzbrojeny a také hrozilo nebezpečí obklíčení, neboť navazující francouzské útvary již opustily své pozice. Ústup trval noc, den a noc bez odpočinku. Po celou první noc se ustupovalo k jihu do lesů. K ránu se dívali ustupující vojáci na vzdušný zápas mezi německými a francouzskými stíhačkami. Nepřítel byl očividně v každém ohledu v přesile.

Boje na francouzské frontě v době nasazení čs. divizní pěchoty sestávaly z bojů na zdrženou a z ústupů. To kladlo velké nároky na zajištění přepravy. Při ústupu probouzel v našich vojácích pohled na opuštěné dvory a osady dojem nevyhnutelné zkázy. Důležitější cesty byly přeplněny uprchlíky a přesun vojska byl tak zpomalován. Civilní obyvatelstvo bylo totiž podle zvláštního rozkazu nuceno vyklidit prostor. Mnozí tak přišli zbytečně o majetek nebo o život a všeobecný zmatek tím jen vzrostl. Ústup našich jednotek byl vcelku spořádaný a dosti rychlý. Protože plukovní auta byla zcela obsazena, mnozí museli jít pěšky. Dlouhá únavná cesta po probdělých nocích byla namáhavá. Zhoubně působilo také víno, požitá v nedostatku jiných nápojů a pokrmů. Ti, kteří zůstali pozadu, se ztratili a někteří upadli i do zajetí. Jádro pluku však přes všechny obtíže pokračovalo v ústupu. Zkušené vojáky netrpklivě očekávali novou obranou linii u Seiny. Na rozlehlém letišti, které Francouzi narychlo opustili, zničili naši vojáci několik nepoškozených letadel, aby se nedostaly do rukou nepřítele. Na silnicích obnovovali pořádek a svým ukázněným vystupováním povzbuzovali bezradné a na mysli pokleslé uprchlíky, kterých cestou stále přibývalo. Před Seinou jich byla již nepřehledná řada asi 20 km dlouhá. Vůz na voze, většinou káry o dvou mohutných kolech, na nich nejnnutnější výbava a ženy, děti a starci, často také drůbež nebo vepří. Mezi uprchlíky byli i francouzští kněží v černých sutanách a římských kloboucích. Pěšinami a po polích vlekli se znaveně ti, kteří neměli svůj vlastní povoz. V rukou nesli uzlíky a na zádech rance.

První vozy pluku dojely konečně do Montereau. Město bylo přeplněno francouzským vojskem a uprchlíky a přes most se valily stále nové a nové zástupy.

Zkušeni vojáci zjistili hned nepřipravenost k obraně a bylo to pro ně nové zklamání. Obchody a skladiště byly vyklizovány. V posledním okamžiku se podařilo Vaníčkovu získat větší počet cigaret a čokolády z likvidovaného vojenského skladiště. Byl to pak vítaný dárek pro všechny potřebné.

K dovršení zmatku se nad městem objevilo od severovýchodu mračno 42 letadel. Byl to první letecký útok a pro mnohé vojáky tedy také první křest ohněm. Protiletecká obrana byla slabá, stíhačky žádné. Příšerný hluk střemhlav se řítících letounů a hvizd dopadajících pum působil zděšení. Každý se hleděl někde ukrýt. Vojáci vyskákali z vozů a zalehli do příkopu u silnice. Vzduch se chvěl výbuchy pum, rachotem leteckých motorů, střelbou kulometů a výkřiky přítomných. Těsně vedle Vaníčka dopadla uražená hlavice telegrafního sloupu. Mnoho budov bylo pobořeno, některé se vzňaly. Také několik automobilů a vozů na silnici dostalo přímý zásah. Dva nepřátelské letouny byly sestřeleny.

Hned po náletu ujížděly plukovní vozy do méně ohroženého prostoru na jih od města. Rozptýlily se v sadech pod stromy. Cestou Vaníček viděl mnoho zohavených mrtvol i raněných Francouzů. Nemohl jim však pomoci, neboť neměl možnost samostatného jednání a byl vázán na postupující jednotku. Současně pozbyl také své osobní kolo, které půjčil jistému veliteli čety, a už se s ním více neshledal.

Pěší roty 1. pluku dorazily do města v noci, dvě právě v době druhého náletu. Rotám 3. praporu, které se poněkud opozdily, nezbývalo, než dostat se na druhý břeh Seiny buď po loďkách a po trámech, pokud byly k dispozici, nebo plaváním. V obavách před dalším postupem nepřítele vyhodili totiž Francouzi most předčasně. Vysoko šlehající plameny petrolejových nádrží a hořících domů v temné noci ještě umocňovaly dojem zkázy.

Další obranné postavení bylo vybudováno po strastiplném ústupu poznamenaném také ztrátami až na řece Loiře u města Gien. Již dne 15. června časně zrána tam zaujali naši vojáci nová postavení a mařili první pokusy nepřítele o překročení řeky. Ve dnech 16. a 17. června tam opět krátce zastavili německý, už dosti bezstarostný postup.

Pomocný sbor pluku se přesunul do Pully. Vaníček se snažil pomoci, kde bylo třeba, působil jako spojka a na všech místech povzbuzoval k vytrvalosti. Výzvědné letouny jej nutily stahovat se stále do lesů a ani tam nebyl ponechán v klidu. Kulometry letadel pokryly občas houštiny při cestách deštěm kulí, ale naštěstí se nikomu nic nestalo.

Postavení u řeky se zatím zhoršovalo. Nápor vzrůstal a po stranách hrozilo znovu obklíčení. K večeru byly proto vydány rozkazy k dalšímu ústupu. Situace na francouzské frontě přinášela jen beznaděj. Čs. jednotkám nezbývalo nic jiného, než se odpoutat od nepřítele a pokusit se, pokud možno spořádaně, o návrat na pobřeží do původních

výcvikových prostorů v okolí Agde. Pěší jednotky odjížděly postupně vlakem, vozy se hnuly za soumraku směrem na hlavní silnice. V temnu některá auta zabloudila, jiná uvízla v neschůdném terénu a musela být opuštěna. Zbývající vozy byly doslova ověšeny vojáky, kteří žádali o svezení, poněvadž ztratili spojení se svými setninami.

Zrána bylo vidět na všech cestách ustupující armády. Znavené tváře mužů a chatrná výzbroj dávaly pramalé naděje na další úspěšný odpor. Důvěra našich vojáků, že nepřítel bude zastaven konečně alespoň u Loiry, pomalu mizela. Všude se valily další spousty uprchlíků, pěších, na vozech i v autech. V osadách a na větších křižovatkách bylo třeba pořádat zmatenou dopravu. Cestou k Loirě se stal Vaníček nejmenovaným velitelem osvětového vozu, neboť jeho dosavadní velitel zmizel. Francouzští civilisté bezhlavě prchali na jih a prakticky zatarasili komunikace v zápolí. Přesun musel být zpomalen, před Loirou u Gien na čas úplně zastaven. Uprchlíci a vojsko zatarasili silnici v délce mnoha kilometrů. Nebylo síly, která by zjednala patřičný pořádek.

Vaníček po celou dobu francouzského tažení povzbuzoval mužstvo v bojových sledech rot, ošetřoval raněné, choval se nebojácně a neohroženě. Ví se však zejména o jeho duchapřítomném a statečném chování při zácpě na mostě přes řeku Loiru u města Gien, kde v davové psychóze civilních uprchlíků a ustupujících čs. a francouzských vojáků propukla panika a chaos při bombardování. Nepřítel útočil v malých intervalech letecky na Gien a zničením mostu se snažil odříznout prchající. Stíhačky ostřelovaly z kulometů silnici. Protiletecká obrana nebyla, v rozrušení stříleli vojáci na letadla z pušek a dokonce i z pistolí. Hrozilo nebezpečí, že čs. jednotky budou obklíčeny. Vaníček se iniciativně chopil řízení přepravy přes most a svým klidem, rozvahou, znalostí jazyka a autoritou zajistil plynulý přechod střídavě vojska i civilního obyvatelstva ke spokojenosti všech. Sám později velmi skromně vzpomíná na tyto dramatické události takto:

„Několikrát se mi podařilo také zasáhnout s úspěchem do pořádkové služby. Kolárek a křížek duchovního na prsou budil přece jen určitou úctu a důvěru. Při silném zmatku před Gien v nedostatku jiných důstojníků obstaral jsem pro auta benzin u francouzské vojenské cisterny a po poradě s poddůstojníky dal mužstvu směrnice pro případ předčasného vyhození mostu. »Všichni se za každou cenu musí dostat na druhý břeh, nepůjde-li to jinak, tedy plaváním. Nejprve je však nutné trpělivě čekat, neboť je naděje, že se ještě všichni i s vozy dostaneme bezpečně přes most.«

Před půlnocí jsem se vydal na průzkum do města. Měl jsem již nové kolo, tentokrát služební, ale pro neschůdnost cesty jsem musel jít převážně pěšky. Rudá zář hořících domů osvětlovala okolí. Kamenný most byl na několika místech poškozen, mohlo se však ještě přecházet i přejíždět, třebaže dosti obtížně. Řady vozů i lidí spěchaly nepřetržitě na levý

břeh. Před mostem i za ním ležely zohavené mrtvoly koní i lidí. Nebyl čas na jejich odklizení. Za mostem jsem se dal vpravo, neboť podle neurčitých zpráv tam mělo být shromaždiště našich jednotek. S námahou jsem se proplétal změtí vozů, zbraní a vojáků. Ulice byla přeplněna jakýmsi útvarem černochoů. O našich nebylo nikde ani vidu, ani slechu. Unaven dojel jsem konečně k menšímu lesíku asi tři kilometry za městem. Pokračování v cestě zdálo se mi zbytečným a k návratu neměl jsem již dosti sil ani chuti. Rozhodl jsem se tedy k přenocování. Zabočil jsem do lesa a více hmatem než zrakem našel jsem vhodné místo. Kolo postavil jsem ke stromu, přivázal jsem je provázkem k noze, pod hlavu dal jsem si aktovku a obličej přikryl přilbou. Modlitba před spánkem byla krátká, ale plná důvěry. »V ruce tvé, Pane, poroučím své tělo i svou duši.«

Ranní chlad mne probudil. V blízkosti jsem zaslechl nějaké hlasy. Zachytil jsem pár slov, ale ta mi dodala nové síly. V lesíku byla soustředěna část našeho pluku. Na louce pod lesem byl potok. Po dlouhé době mohli jsme se zase řádně umýt a oholit. Výzvědná letadla nepřítelů nás však brzy vyslídila a nenechala nás v klidu. Při jednom takovém přepadu zapomněl jeden z vojáků, že si nese v hrnci vodu na vaření a v domnění, že se kryje přilbou, vylil si vodu na hlavu.

K osmé hodině vydal jsem se na kole zpět do Gien, abych vyhledal osvětový vůz. Cestou zastavil jsem se v předměstském kostelíku. Byl prázdný, svatostánek otevřený, bez Nejsvětějšího. Na sloužení mše sv. nebylo nejmenší naděje. Pomodlil jsem se krátce aspoň u dveří: »Pane, vidíš tu hroznou zkázu a moře utrpení. Utišil jsi kdysi rozběsněnou bouři, pomoz nyní i nám a dej, ať nás neschvátí hlubina beznaděje, ať nám všem bolest očistí zrak a srdce. «⁶²

Teprve po několika hodinách podařilo se Vaníčkovi vůz najít. Při průjezdu předmostím octl se v nebezpečí, dopadl na něj hořící trám a jen bdělostí řidiče byl zachráněn. Vaníček odjel s vozem na velitelství pluku v Autry Chateaux. V okolních lesích byly umístěny pomocné sbory a plukovní ošetřovna. Pěší roty zaujaly obranná postavení na jižním břehu Loiry. Francouzské dělostřelectvo se zakopávalo v úvozech polních cest a obsazovalo zalesněná návrší. Předběžná opatření k obraně nebyla však včas učiněna a nebylo proto naděje na úspěšný odpor. Rychlý postup nepřítelů mohl zde být jen zpomalen, nikoli zastaven. U řeky se rozpoutal boj a nepřátelská letadla znepokojovala zázemí. Bylo třeba krýt se opět pod stromy, v houštinách a v příkopech.

Trpký ústup na jih znamenal pro československé vojáky velkou fyzickou i psychickou zátěž. Vaníček vypomáhal ve spojovací službě. Při návštěvách setnin snažil

⁶² VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 19-20. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

se každého povzbudit. Důvěřoval neochvějně v ochranu a pomoc boží a snažil se ji vlévat i těm, s nimiž rozmlouval. Podle potřeby rozdával také cigarety a čokoládu.

S houstnoucí tmou vzrůstala oboustranná střelba a do pozdní noci vedl se ostrý dělostřelecký souboj. Vaníček proseděl celou noc v polospánku na zemi před ošetřovnou pro případ, že by bylo třeba jeho přítomnosti. Nikoho z raněných však nepřivezli, neboť byli předáváni Francouzům a převáženi přímo do nemocnic.

„Ráno pocítil jsem poprvé trapný nedostatek polního oltáře. Býval bych mohl snadno sloužit mši sv., byl k tomu čas i vhodné místo, neměl jsem však potřebného zařízení. V táboře nebyli jsme ničím podobným vybaveni a skrovné služné na všechno nestačilo. Kdybych však býval jen tušil, že se někdy octnu v podobném postavení, byl bych si jistě včas potřebné nějak opatřil.“⁶³

Mezi dnem boj u řeky pokračoval. Francouzské dělostřelectvo však náhle zmlklo, neboť hledalo vhodnější postavení. Letecké útoky nepřítele se stále stupňovaly. Vaníček pokračoval v obchůzkách mezi vojáky.

„Při mém příchodu docházelo občas k poznámkám o zbytečnosti náboženství, občas i k nechtěným debatám. U jedné skupiny řidičů překvapilo nás německé letadlo. Všichni jsme se rozutekli do křovin. Z různých stran slyšel jsem hlasité volání o pomoc k Bohu. Ozvali se i ti, kteří ještě před chvilkou tvrdili, že Boha není. Naštěstí se nikomu nic nestalo, koule z kulometu zapadly do polí. ››Bylo to pouze použití obvyklých citoslovců,‹‹ omlouvali pak své jednání, když jsem je upozorňoval na rozpor. Věděl jsem však, že to bylo něco víc. Volání tvorů k věčnému životodárci, prýšticí z povědomí úplné závislosti na něm.“⁶⁴

Zápas u řeky se přiostrhoval. Když se v sousedním francouzském úseku podařilo nepříteli překročit řeku, stalo se postavení neudržitelným. Narychlo byly vydány rozkazy k dalšímu ústupu. Velitelství Vaníčka přidělilo dopravnímu důstojníku a byl pověřen přesunem skupiny vozů. Kvůli většímu přehledu a usnadnění úkolu si Vaníček lehl na blatník prvního vozu, aby mohl v případě potřeby ihned zasáhnout, neboť vozy byly plně obsazeny. Vyjelo se směrem na Autry – Aubigny. Cestou v prostoru asi desítky kilometrů nebylo vidět živé duše. Z dálky se občas ozvala slabší rána, jinak vládlo všude naprosté ticho, rušené jen jednotvárnými zvuky motorových vozů. Před Autry objevili se na silnici opět uprchlíci a ustupující francouzští vojáci, většinou v neuspořádaných skupinách. „Bylo

⁶³ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 22. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁶⁴ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 22. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

mi líto zvlášt' několika mladých Francouzů na koních. Z celého postoje a především z výrazů tváří bylo lze vyčíst nesmírnou bolest poníženého vlastenectví.“⁶⁵

Celé osady se však již nestěhovaly, lidé zůstávali ve svých ohrožených domovech. Všude bylo vidět vyčerpanost a skleslost, mnohdy i živelnou touhu, aby už raději bylo po všem. Silnici lemovaly opuštěné civilní i vojenské vozy, na jednom místě u lesa byla dokonce i větší skupina nepoškozených tanků, jejichž osádky se pravděpodobně rozprchly. Mosty byly podminovány a stály u nich stráže, mající za úkol v příhodnou dobu je zničit. Na jednom místě bránila stráž průjezdu a bylo třeba delšího vysvětlování, že se jedná skutečně o ustupující spřátelenou jednotku. Přes řeku Nère dostaly se naše jednotky už jen po nouzovém dřevěném přechodu.

Pozdě v noci dorazila kolona do lesů u Presly. V zámku za osadou a v jeho nejbližším okolí měl být prozatímní vojenský tábor. Zbytku noci využil každý podle možnosti k potřebnému posílení spánkem. K ránu zaujaly roty zajišťující stále bezpečný ústup celku nová postavení a chystaly se k případné obraně. Náhlé objevení se nepřítel zmařilo však všechny další plány. Boky nebyly totiž ničím chráněny a na dodatečnou pomoc nebylo naděje. Rozklad francouzské armády byl již dokončen. Sebestatečnější odpor byl by marným. Nezbyvalo, než rychlým ústupem uniknout jistému zajetí.

Při výbuchu prvního nepřátelského granátu vytušil Vaníček nové nebezpečí a ihned se rozhodl pro trvalé připojení k plukovní ošetrovně, o něž dosud marně usiloval. Z pochopitelných důvodů chtěl být na blízku raněným a umírajícím. Správu osvětového vozu předal zbylému desátníkovi, vzal si svoji aktovku s nejnnutnějšími věcmi a krátce se rozloučil. S osvětovým vozem se už víckrát nesetkal. Při následném přesunu se mu porouchal motor, dostal se do vleku a nakonec byl opuštěn jako nepojízdný vrak. Ztratil tak všechno, co si vzal s sebou na frontu s výjimkou drobností, které měl v aktovce. Litoval nejvíce ztráty deníku a různých pastoračních poznámek. Připojení ke zdravotní službě nebylo však lehké. Jednání s velitelem bylo velmi svízelné a nakonec se dostal na jeden z vozů téměř proti jeho vůli. Byl přijat jako zbytečná přítěž. Během cesty využíval každé příležitosti, aby posloužil znaveným vojákům. I trocha čisté vody nebo černé kávy, kterou někde vyprosil, přišla mnohým vhod. Zásobování totiž neustále vážlo. V době celého ústupu dostali vojáci pouze několikrát trochu čokolády a sucharů a asi dvakrát chléb. Jinak byli odkázáni pouze na místní zdroje. Tu a tam zabili vojáci nějakou slepici, bylo-li více času tak i vepře nebo tele.

⁶⁵ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 22. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Ustupovalo se směrem na Vierzon - Chateaurou a stále hrozilo nebezpečí obklíčení. Podle zpráv obsadil nepřítel již i Bourges. Chateaurou bylo vyhlášeno otevřeným městem a průjezd některých setnin byl tak znesnadněn. Teprve druhého dne k večeru se shromáždily zbytky pluku opět ke společnému odpočinku. Tábor byl rozbit ve velkém parku u zámku za městem. U hlavních přísunových cest byly umístěny zajišťovací oddíly.

Zde prožil Vaníček jednu z nejneklidnějších nocí během ústupu. V noci za ním přišel šéflékař pluku a ptal se, co soudí o dalším vývoji událostí. Svěřil se Vaníčkově s obavou, že Francouzi znemožní další ústup československého vojska a že by jej mohli vydat nepříteli. Doktor byl velmi pobledlý a očividně rozrušený. Jeho obavy byly pochopitelné, neboť se vědělo, jak nepřítel jedná s československými zajatci. Navíc šéflékař byl židovského původu a otec rodiny. Vyslovená pochybnost vzbudila i u Vaníčka pocit nejistoty, ale snažil se jej všemožně povzbudit a vyzýval k zachování rozvahy. Poukazoval na zkušené velitele, kteří dosud řídili velmi obezřele ústup a na reálnou možnost šťastného vyvážnutí. Po jeho odchodu již neusnul. Ráno se dozvěděl, že šéflékař v noci odjel a už se pravděpodobně nevrátí. Vaníček šel tuto událost hlásit veliteli pluku a nastínil mu obsah noční rozmluvy. V důsledku toho byl Vaníček pověřen vedením ošetrovny a stal se tak zodpovědný za dva zbývající vozy zdravotní služby pluku. Protože šéflékař odvezl i zásoby ošetrovny, měl Vaníček hlásit, co je potřeba zajistit pro nejnnutnější ošetření. Na frontu odjížděl jako nežádoucí přívěsek, vracel se jako samozřejmá součást celku, ať už jako spoluvodoucí autokolony nebo dočasný velitel zdravotní skupiny 1. pluku.

Ustupovalo se dále směrem na Argenton a vedlejšími silnicemi na Le Dorat. Cesty byly již značně uvolněny, jen tu a tam objevilo se několik nepřátelských letadel. Jedinou ochranou před útokem byly opět stromy a příkopy. S menšími přestávkami jelo se po celý den a po celou noc. Silné výbuchy z dále se ozývaly stále řidčeji a k večeru zmlkly úplně. Nebezpečí sice ještě neminulo, ale naše jednotky se úspěšně odpoutávaly od nepřítelů.

Za svítání byla připravena v lese společná snídaně, první a poslední toho druhu v oněch rušných dnech. Dvě zbývající polní kuchyně – dvoukolové káry – uvařily chutnou kávu a hospodáři pluku dodali chléb. Vojáci seděli, leželi nebo stáli ve skupinách, s chutí pojídali a sdělovali si při tom zkušenosti z ústupových bojů. Líčili nebezpečí, jimž unikli, vzpomínali na zmizelé kamarády, doptávali se na známé a vítali se dojemně s těmi, které už dlouho neviděli.

Ještě před východem slunce se jelo dále. Všude bylo tajemné ticho a již se neobjevovala ani nepřátelská letadla. Před polednem se pluk shromáždil ve vesničce St. Martin le Mault. Oddechu mělo být použito k opravě aut a k doplnění zásob. Zdravotní

služba ošetřovala drobné pohmožděniny vojáků. Snad každý druhý člen pěších rot měl puchýře na nohou. Vojín Václav Bodyš, v civilu milosrdný bratr, přidělený k ošetřovně, konal pravé divy. Všichni si libovali, že po jeho zákroku se jim chodí jako v bavlnce. Později dostal pochvalu za příkladně obětavé ošetřování raněných.⁶⁶ Vaníček podle rozkazu hlásil na velitelství potřeby ošetřovny a odjel s plukovním lékárníkem na nákup do nejbližšího městečka Lussac, kde obstarali nejdůležitější léky, zásoby obvazů a vaty.

Na shromaždišti bylo rušno dlouho do noci. Před půlnocí rozlehla se náhle v blízkosti dunivá rána. V zápětí bylo slyšet pokřik a volání o pomoc. V táboře nastal shon, nešlo však o nepřátelský přepad, ale o nehodu. Na nádvoří, kde bylo velitelství, odpočívali na slámě po vystřídání dva strážní. Jeden z nich, desátník Šimák, si hrál s granátem a z nepozornosti nebo v roztržitosti jej odjistil a v bezradnosti čekal, co bude dál. Druhý strážný odskočil a přikrčil se k zemi. Výbuch nešťastníka na místě usmrtil a zranil jiného strážného u vrat dvora. Zraněný byl okamžitě ošetřen a uložen na visutých nosítkách ve voze ošetřovny. Zohavená mrtvola desátníka byla zabalena do bílého plátna a odnesena do stodoly a zde nad ní byly ihned vykonány církevní modlitby. Druhého dne měla být pohřbena na nedalekém hřbitově. Nečekaně byl však vydán rozkaz k odjezdu a tak nezbývalo, než ještě v noci dojednat se starostou, aby pohřeb zesnulého vykonal místní duchovní.

Za deště se pokračovalo v ústupu. Ráno 22. června při zastávce v St. Junien mohl Vaníček po delší době opět sloužit mši sv. Děkoval při ní za mimořádnou pomoc a prosil za všechny vzdálené známé, za trpící a padlé a do Boží ochrany doporučoval všechny, kdo v těchto dnech beznaděje bloudí. Bezprostředně po mši se dozvěděl o uzavřeném příměří.

Odpoledne se vydala armáda směrem na Nontron. Vesnice a města, jimiž se projíždělo, se rozléhala jásotem. Francouzi se radovali, že se válečná vichřice přehnala. Naši vojáci byli většinou smutní. Myslili na beznadějně utrpení národa. Pouze ti, kteří již žili delší dobu ve Francii, projevovali radost nad takovým vývojem událostí.

Oba pluky byly v souladu s podmínkami příměří a dohodou o odchodu z Francie ve dnech 22. a 23. června odzbrojeny (zůstaly jen ruční zbraně a část munice) a 23. června se prořídle jednotky obou pluků sešly v Nontron. Nakládání zbytků obou československých pluků na nádraží v Nontron se protáhlo do pozdní noci. Po jistých nesnázích se Vaníčkovvi podařilo získat pro nemocné a pro ošetřovatele malé uzavřené oddělení osobního vozu.

⁶⁶ Srov. URBÁNEK Eduard: Kronika o účasti katolíků, organisovaných v Orle, Katolickém skautu, studentstvu a v jiných katolických organizacích, v československém zahraničním boji za osvobození naší vlasti v letech 1939 – 1945, [nestr.]. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Ranění a nemocní dostali nejpohodlnější místa, jeden z ošetřovatelů byl uložen na lavici a Vaníček s druhým ošetřovatelem zaujali místa v prostoru pro zavazadla nad sedadly.

Úkol velitelů byl nesnadný. Neustále museli naléhat a dohlížet, aby vlak projel včas vyznačeným směrem. Francouzské úřady vycházely celkem ochotně vstříc, ale trať byla přetížena a provoz proto vázl. Jelo se na Perigueux, Agen, Toulouse do Narbonne. Teprve druhý den k večeru dojel vlak bez nehod na rozlehlé nádraží. Přenocovalo se ve vozech.

6.7 Konec čs. armády ve Francii

Bylo jasné, že uzavřené příměří znemožnilo jakoukoliv další činnost československých jednotek ve Francii. Každý voják měl proto na vybranou, buď se dobrovolně přihlásit k demobilizaci, nebo za nejistých poměrů pokračovat v boji. V jednotkách už se rozhodli zůstat jen dobrovolníci (většinou původní uprchlíci z Protektorátu), drtivá většina francouzských starousedlíků demobilizovala a od jednotek odešla v domnění, že se vrátí ke svým rodinám a budou pokračovat v obvyklé práci. Za daných okolností jim to neměl nikdo za zlé. Odešli i ti, co nesouhlasili s postupem vysokých politických i vojenských představitelů emigrace. Byli shromážděni v prostoru před nádražím a odjeli auty do agdeského tábora.

Po kapitulaci Francie se do srpna 1940 soustředilo v táboře v Agde na 5500 čs. vojáků, kteří z nejrůznějších důvodů zůstali na území neokupované Francie a čekali na demobilizaci. Francouzské úřady rozdělily čs. vojáky do rot českých, slovenských a jedné židovské. Asi 700 až 800 čs. vojáků muselo nastoupit na práce v tzv. Groupes de Travailleurs Étrangers. Samotný vojenský tábor v Agde byl zlikvidován koncem března 1941.

Mezi čs. vojáky v Agde se nalézal rovněž Štefan Sivák, který se pro odchod s ostatními vojenskými duchovními do Británie nerozhodl. Velká většina Slováků žádala pod vlivem jeho propagandy o návrat na Slovensko. Sivákova skupina byla nakonec uvězněna pro protifrancouzskou propagandu. Sivák po vypovězení z Francie odjel na Slovensko, kde byl v lednu 1941 bezpečnostními orgány zajištěn a vyšetřován pro činnost proti Slovensku. Po propuštění působil jako katecheta, ale v červnu 1943 byl povolán do vojenské činné služby ve slovenské armádě a odeslán na východní frontu k Zajišťovací divizi. Jde o jediný známý případ vojenského duchovního, který sloužil jak v čs. zahraniční armádě, tak v armádě Slovenského štátu.

Ostatní zvolili druhou variantu. Zůstali prozatím na nádraží a čekali na výsledek jednání, jež bylo zahájeno s francouzskými úřady. Také Vaníček se rozhodl pokračovat v již započaté práci oduševňovat a posvěcovat vojenskou organizovanou sílu, aby

nevybočila a zůstala vždy jen ve službách dobra. Byl poslán k vojákům své trpící vlasti a byl rozhodnut s nimi vytrvat až do konce.

Jejich situace byla velmi kritická. Hrozilo jejich zajetí a pravděpodobná deportace do okupované vlasti. Bylo velkou zásluhou vyšších velitelů, kteří po zjištění, že není jiné cesty k úniku, postarali se o co nejrychlejší přesun na jih ke Středozezemnímu moři. V té době již exilová vláda urychleně jednala s britskou o možnosti odsunu vojáků lodními transporty do Velké Británie. V době čekání se mluvilo o různých možnostech. Nevylučovala se ani nutnost dalších bojů směrem ke španělským hranicím. Odpoledne došla konečně příznivá zpráva. V sèteském přístavu byly zajištěny lodě, které vojáky odvezou. V zápětí na to se objevila také první velká auta velitelství divize z Béziers. Pro usnadnění přesunu byly zabaveny také autobusy, později i vlaky. Nebylo vždy jednoduché přimět francouzské orgány, aby pomohly k záchraně. Vojáci nasedli a ujížděli k východu. Průjezd Agde se neobešel bez mnoha zatrpklých poznámek o neuvědomění a pohodlnosti francouzského obyvatelstva, které se na naše vojáky od této chvíle dívalo nevraživě. K večeru 26. června byl před sèteským zálivem vedle silnice zřízen vojenský tábor a po chudé polní večeři se tam přenocovalo.

Čs. armáda ve Francii se rozpadla. Československé pozemní jednotky ve Francii čítaly celkem 11 405 příslušníků, z toho asi 5000 odplulo do Británie. Ti se snažili v přístavu Séte, odkud měli být čs. vojáci přepraveni na britské ostrovy, nalodit na přistavené evakuační lodě. Na britské ostrovy směřovali rovněž vojenští duchovní. Většina se sešla na lodi Mohamed Ali-el-Kebir, jejímuž lodnímu transportu velel div. gen. Viest. Z Čs. vojenské správy, která se z Paříže přesunula do Béziers, byli do prvního (hlavního) odsunového sledu zařazeni Zháněl, Špaček a Vyšný. K nim se připojili Kraus, Mikolášek a Vít. Na lodi Neuralia, jejímuž lodnímu transportu velel pplk. gšt. Jaroslav Hrabovský, odplul Michalec. Nakonec na lodi Rod-el Farag odplul do Británie Vaníček.⁶⁷

Tak skončilo tažení Československé zahraniční armády ve Francii. V atmosféře zmatku a beznaděje způsobené zhroucením Francie si oba pluky vedly dobře. Splnily zadané rozkazy, v bojích neutrpěly přílišné ztráty a byly nepříjemným překvapením pro nepřítele. Zasáhly do ústupových bojů a vedly si lépe než demoralizované francouzské jednotky. Dvaatřicet příslušníků obou pluků obdrželo francouzská vojenská vyznamenání Croix de Guerre, československé orgány pak udělily 132 Československých válečných křížů 1939 a 109 medailí Za chrabrost. Mezi čs. vojáky vyznamenanými Čs. válečným křížem 1939 najdeme i jméno Hugo Vaníčka. Ve Francii padlo na 400 příslušníků

⁶⁷ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Francii (1939 - 1940), in Vojenská história 1 (2000).

československých pozemních jednotek, zhruba 600 jich bylo zajato, raněno nebo zůstalo nezvěstných.⁶⁸

⁶⁸ Mezi padlými u Marne byl také bohoslovec voják Štefan Húska. Jeden voják františkán zůstal při ústupových bojích nezvěstným, pravděpodobně byl zajat a podle nařízení velitelství říšské branné moci, aby českoslovenští vojáci na západě byli v případě zajetí popraveni, usmrceni.

7. Na moři

26. června 1940 před polednem začalo nalodování. Většina čs. vojáků byla evakuována na nákladních lodích uhelných společností, které nebyly vybaveny k přepravě tolika osob, byla to však jediná záchrana v nouzi.

Vaníček se dostal na egyptskou obchodní loď Rod-el Farag. Každý byl spokojen s místem, které obsadil, jen když nemusel zůstat na pobřeží. Kajut bylo málo a byly obsazeny civilisty a vyššími důstojníky. Francouzský major, dohlížející na pořádek s pistolí v ruce, propustil Vaníčka právě včas, aby mohl ještě zajistit malou kajutu pro nemocné vojáky. Později tam byl ubytován i šéflékař druhého pěšího pluku. Povolení k odplutí lodi však stále nepřicházelo. Němci zakázali odjezd lodí ze všech francouzských přístavů.

Teprve k večeru, po rázném zásahu osvědčeného přítele Čechoslováků generála Fauchera, který přišel osobně našim vojákům poděkovat a rozloučit se s nimi, dostala loď potřebné dovolení. Dne 27. června v 19.00 hodin byly zdviženy kotvy a loď vyplula. Na moři si vojáci oddechli, všechna únava a napětí, co s nimi bude, opadly. Po dnech neustálého napětí a nejistoty se cítili vojáci na lodi opět v bezpečí. Protože loď manévrovala, aby se vyhnula případným německým ponorkám a letadlům, dohadovali se, kam loď směřuje. Cíl určení byl znám pouze nejvyšším velitelům. Někdy se zdálo, že to bude Střední východ, později podle stínu bylo jasné, že pluje k západu.

První den plavby byl věnován odpočinku, ale v nouzově zřízených kancelářích rot se již připravoval pořádek na další cestu.

V noci 30. června přistála loď v Gibraltaru. Odpoledne většina civilistů a vyšších důstojníků opustila nepohodlný Rod-el Farag a byli přijati na osobní loď, kde se cestovalo mnohem rychleji a pohodlněji. Vaníček se marně pokoušel dostat do města, aby se poohlédl po nějakém polním oltáři.

Čekání na odjezd se protáhlo až do druhého dne. K večeru byly zdviženy kotvy a loď se připojila ke konvoji jiných 26 parníků, které vezly československé vojáky. Při výjezdu z přístavu dorazil k Rod-el Farag ještě malý člun, na nějž bylo ze břehu několikrát vystřeleno. Bylo v něm dvacet našich letců, kteří se po kapitulaci Francie dostali z Bordeaux přes Oran do Gibraltaru. Celá skupina dostala k ochraně dvě minolovky a dva torpédoborce, které objížděly během cesty lodě podobně, jako obíhá ovčácký pes stádo ovcí. Proti útoku ze vzduchu byla každá loď vybavena protiletadlovou obranou. Dne 2. července za soumraku proplouval konvoj gibraltarskou úžinou, a to blíže africké pevniny. V noci se konvoj ocitl na širém oceáně. Obrovským obloukem směřoval

k severozápadu. Bylo již jasné, že cílem cesty není Afrika, nýbrž Anglie, dle některých dohadů též Kanada.

Zaměstnání, péče o výzbroj a výstroj, bylo doplněno povinnými kurzy angličtiny. Učilo se bez příruček a sešitů. Probírala se především výslovnost a základy gramatiky. K večeru pak bývaly pořádány zábavné besedy. Veselé příhody se střídaly se zpěvem a vypravováním zajímavých příběhů. Po celou dobu plavby byly však nejoblíbenější zábavou mnohých karty. Někteří vytrvalci hrávali celé dny a dlouho do noci. K udržení kázně muselo být proto zřízeno i jakési prozatímní vězení. Viníci si odpykávali trest na uhlí vedle kotelny. Bylo tam velmi dusno a po krátkém pobytu byl každý úplně černý. Mořskou vodou se špína smýt nedala a o sladkou vodu byla nouze. Nebýt milosrdenství kuchařů, bývali by postižení poznamenáni ještě dlouho po propuštění.

Volného času využíval Vaníček k rozmlouvám s vojáky. Churavějící a znavené při tom občerstvoval vínem. Důstojníkům bylo totiž odprodáno něco z lodních skladů. Protože používal jen malých pohárků, bývalo mu vytýkáno, že jim dělá pouze laskominy. Ale i ta trocha přišla obvykle vhod. Často se kolem něho shromáždilo více vojáků a rozebírali spolu aktuální otázky. Mnozí již pochybovali o možnosti pokračování v boji. Někteří dokonce soudili, že Německo tentokrát válku vyhraje, nebo snad už vyhrálo. Anglie, prakticky osamocená, nemůže přece doufat v úspěšné pokračování zápasu. Dříve nebo později bude beztak donucena uzavřít mír. Vaníček rozhodně popíral podobné názory, i když neměl potřebný přehled celé situace. Tvrdil, že Anglie se jistě nepoddá a s pomocí impéria že se jí podaří nepříteli porazit. Na přetřesu bývaly také otázky rasové a náboženské. Viděli jeho drobnou práci a Vaníček si pomalu získával oblibu mezi vojáky. Jeden voják z Palestiny mu dokonce řekl, že by byl rád, kdyby byl jejich rabínem.

Svátek sv. Cyrila a Metoděje 5. července byl oslaven společným nástupem ve větší místnosti v podpalubí. Pro nedostatek místa byli vojáci rozděleni ve dvě skupiny. Po dvakrát k nim mluvil Vaníček o díle sv. bratří, kteří stmelili slovanské kmeny a přivtělili je k rodině vzdělaných národů. Připomněl jim, že jejich odkaz býval po tisíciletí chloubou a silou národa a dosud že neztratil nic na své ceně a aktuálnosti.

V následujících dnech 6. – 8. července se pokusil i o nouzová duchovní cvičení. Na vhodných místech rozvěsil programy. Po tři dny se pak vojáci shromažďovali dvakrát denně v podpalubí v počtu asi čtyřiceti mužů. Byly probírány otázky směřující k očistě a posvěcení života. První den byla provedena diagnóza: hlavní otázky života a příčiny zla. Druhý den byl věnován léčení: cesta k očistě, Kristus a lidstvo. Třetí den měl být přípravou pro budoucnost: nový křesťanský řád a náš úkol v budoucnosti. Promluvy však měly mnohem menší vliv, než Vaníček očekával. Při zkoumání příčin neúspěchu zjistil, že

schází především potřebná usebranost, za daných okolností naprosto nemožná. Sedělo se totiž na houních na zemi v jednom koutě ubytovacího prostoru. Hned vedle seděli nebo leželi vojáci, kteří se hlasitě bavili při hře v karty. Dále poznal, že většina posluchačů nebyla zvyklá na samostatné zpracování myšlenek. Naslouchali přednáškám velmi pozorně, ale pasivně, aniž by o nich dále uvažovali. Byl to pro něho důležitý poznatek pro další práci. Konečně značný podíl na neúspěchu obnovy měla i absence svátostného života.

Také na ostatních lodích kněží využili příležitosti k práci. Na lodi Viceroy of India konal Bohumil Boček přednášky polemického rázu, na jiné lodi plující z Bordeaux podobně přednášel i Špaček.

Dlouhá plavba po moři se blížila k cíli. Dne 11. července se objevilo nad konvojem anglické letadlo a jeho přilet i odlet označoval směr přistání. Na obzoru byly vidět matné obrysy země, pobřeží jižního Irsku. Druhého dne kolem páté hodiny vplouvaly parníky do Liverpoolu. Konvoj se v přístavu rozptýlil a na Rod-el Farag se připravovali k vylodění. Přišla na ně řada teprve druhého dne 13. července ráno. Vojáci se seřadili v přístavišti podle setnin a pochodovali městem na nádraží. Naprostou dezorganizací, zmatek, chaos a lhostejnost, se kterými se s čs. vojáky loučila pokořená a demoralizovaná Francie, vystřídaly klid, odhodlání a nadšení anglických obyvatel. Muži byli přivítáni nikoli jako přítěž, nýbrž jako vycvičená jednotka bojující proti společnému nepříteli. Proto také bylo na ně pohlíženo stejně jako na britské útvary ustupující z Francie. Ihned po příjezdu do Liverpoolu byli naši vojáci bez zbytečných procedur odesláni zvláště vypravenými vlaky do provizorního stanového tábora v Cholmondeley.

8. Hugo Vaníček vojenským duchovním v Anglii

Čs. prozatímní stanový tábor, jehož velení převzal 8. července 1940 brig. gen. Jaroslav Čihák, se nacházel v zámeckém parku v Cholmondeley u Chesteru. Středem probíhala vyasfaltovaná cesta směřující k výstavnému zámku na návrší. Od vstupní brány tak asi do jedné třetiny parku byl zřízen vojenský tábor. V menších okrouhlých stanech bylo ubytována mužstvo, obvykle po čtyřech. Ve velkých stanech byly umístěny kuchyně, skladiště, jídelny a pomocné kanceláře. Táborová ošetřovna a kanceláře některých velitelství byly ve stanech střední velikosti. Zbytky československých jednotek, mimo letců, se zde shromažďovaly již od počátku července. Příchodem vojáků z Rod – el Farag bylo osídlení tábora dokončeno. Zde byl vojákům dopřán několikaměsíční oddych, nutný k opětovnému načerpání sil a vybudování čs. jednotky.

12. srpna 1940 zde byla zformována 1. čs. smíšená brigáda budovaná ještě podle původních československých předpisů. Ještě předtím bylo z armády propuštěno několik stovek problematických, převážně levicově orientovaných vojáků, kteří vzhledem k postoji SSSR vůči hitlerovskému Německu odmítali dále bojovat. Mezi ně patřil Vlado Clementis. Velitelem brigády byl jmenován brig. gen. B. Neumann. Muži byli postupně vystrojeni britskými stejnokroji a výstrojí, na které se okamžitě začalo cvičit, probíhaly intenzivní kurzy angličtiny.

Zde se Vaníček setkal s otcem Anselmem, P. Václavem Špačkem, který se dostal do tábora mnohem dříve a jeho malý stan byl první táborovou kaplí. Největší radost měl však ze setkání s bohoslovcem Bohumilem Bočkem, spolubratrem z Prahy od sv. Ignáce. Dostal se do Francie z Říma několik dní před kapitulací, byl několikrát zadržen francouzskou policií. Nakonec se hlásil na čs. konzulátu v Marseille. Odjel do Paříže k Čs. národnímu výboru, který byl mezitím evakuován. Vrátil se proto do jihofrancouzského Agde, kde byl 13. června 1940 prezentován v čs. zahraniční armádě a vtělen do Náhradního tělesa. Odešel k velitelství 1. čs. divize v Béziers, k Čs. vojenské správě se připojil 22. června 1940. Protože byl podporučíkem v záloze, měl v táboře větší možnost duchovní a osvětové působnosti. Svou obratností si získal brzy vážnost i u nekatolíků a stal se pak na čas jedním z hlavních organizátorů duchovní služby. „*V mnohém byl mi spíš učitelem než pomocníkem.*“⁶⁹

Vaníček bydlel s otcem Anselmem v malém stanu. U vchodu před tyčí bylo narovnáno několik prázdných beden, to byl první oltář. „*Potřebné věci ke mši sv. měli jsme*

⁶⁹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 36. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

*uloženy v menším kufříku v pozadí stanu, kde jsme také spali. Položili jsme si na zemi nepromokavou pláštěnku a přikrývali jsme se houní.*⁷⁰ O bohoslužebné potřeby se postaral hned po příjezdu do Anglie Mons. Zháněl, jenž i ve svém stáří snášel statečně asi týden všechny nepříjemnosti tábora. Nejbližší katolické kostely byly velmi vzdálené. Nantwich šest mil, Whitchurch šest a půl míle, místní farní kostel v Tarporley sedm a půl míle.

Druhého dne po příjezdu, v neděli 14. července 1940, byla sloužena první mše sv. v táboře na prostranství mezi stany Čs. vojenské správy a přístěnků pro zavazadla. Mělo to být zároveň poděkování všech jednotek za šťastné vyvážnutí z tolika nebezpečí. Přestože u některých setnin měli v době mše sv. již nástup do zaměstnání, mezi stany se shromáždil značný počet vojáků. Zpívalo se „Bože cos ráčil,“ většinou z paměti, neboť zpěvníčky byly velikou vzácností a narychlo rozepsaných textů bylo málo. Při kázání Vaníček vybízel k vděčnosti za prokázaná dobrodíní v uplynulých týdnech a radil, aby si každý v duši uchoval a obnovil dětsky upřímný poměr k Bohu, jenž dopouští, ale neopouští, a jenž jediný vždy bude spolehlivou zárukou spravedlivého vyrovnání. Mše sv. byla zakončena národní a svatováclavskou hymnou.⁷¹ Ve stejný den se konaly i první evangelické bohoslužby v blízkosti stanu pomocného úřadu čs. divize, první židovské bohoslužby se konaly v pátek 19. července 1940 na louce u velitelství dělostřeleckého pluku.

8.1 Organizace duchovní služby u čs. vojska ve Velké Británii

Do Velké Británie dorazili lodními transporty z Francie katoličtí vojenští duchovní plk. Rudolf Zháněl, ppor. Václav Špaček a ppor. Hugo Vaníček, evangeličtí vojenští duchovní ppor. Ján Michalec, ppor. Miroslav Mikolášek a ppor. Michal Vyšný, dále duchovní Církve československé ppor. Karel Vít a židovský vojenský duchovní ppor. Alexandr Kraus. K nim se připojil ppor. pěch. Bohumil Boček. Nadbytek důstojníků způsobil, že důstojníci služeb zařazení u velitelství divize byli 8. července 1940 přeřazeni do tzv. důstojnického praporu. Toto opatření se týkalo Michalce, Mikoláška a Krause. Dočasně u Čs. vojenské správy zůstali zařazení Zháněl, Špaček, Vít, Vyšný a Boček. Vaníček sloužil jako duchovní u 1. pěšího pluku. 18. července 1940 byl od důstojnického praporu přemístěn k Náhradnímu tělesu Michalec a o dva dny později Mikolášek a Kraus.

Přednosta britské katolické vojenské správy biskup James Dey udělil 26. července 1940 čs. katolickým duchovním na dobu války církevní jurisdikci ke službě

⁷⁰ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 37. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

⁷¹ Srov. VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 37. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

v čs. zahraniční armádě. Jurisdikční dekrety obdrželi Zháněl, Špaček a Vaníček a dva kněží - řeholníci z řad mužstva Anicet František Petružela a Basil František Pouchlý (oba kapucíni), kteří konali službu řadových vojáků. Aktivita biskupa Deye, které inicioval plk. Zháněl, měly své pozadí. Zháněl se totiž snažil umístit a udržet všechny katolické kněze, sloužící v čs. zahraniční armádě, na místech vojenských duchovních. Velitelství 1. čs. divize předpokládalo, že při uvažované reorganizaci čs. pozemního vojska nenalezne pro všechny kněze uplatnění na systemizovaných místech. Zamýšlelo umístit jen dva římskokatolické, jednoho evangelického a jednoho židovského duchovního. Se Zhánělem se pro jeho vysoký věk a zdravotní stav vůbec nepočítalo.⁷²

Ve dnech 12. - 14. srpna 1940 došlo k celkové reorganizaci neúplné 1. čs. divize v intencích britské vojenské organizace a s přihlédnutím k nízkému početnímu stavu čs. vojenského kontingentu. Změnil se název divize na 1. československá brigáda. Z pěších pluků vznikly 1. pěší prapor, jemuž velel pplk. pěch. Antonín Zeman, a 2. pěší prapor, jemuž velel plk. pěch. Jan Satorie. U 1. pěšího praporu zůstal přidělen Hugo Vaníček, u 2. pěšího praporu sloužil evangelík Ján Michalec, u brigádní zdravotní ambulance katolík Václav Špaček a u Náhradního tělesa židovský duchovní Alexandr Kraus a Bohumil Boček, ten však mimo systemizované místo pro důstojníky. Ostatní duchovní kmenově přešli k brigádní zdravotní ambulanci. Plk. Zháněl byl 25. září 1940 přeložen mimo činnou službu a duchovní byli ponecháni bez přednosty. Posledním jeho činem bylo ještě obstarání dalších dvou polních oltářů, které získal prostřednictvím anglického vojenského biskupa Mons. Jamese Deye. Zháněl se proti svému odchodu do penze ohradil. Zaslal prezidentovi E. Benešovi, MNO a MV memorandum, v němž se zabýval situací čs. katolíků a jejich náboženskými možnostmi v emigraci. Hovořil o vojácích, uprchlících, dětech z katolických rodin, zmínil se o svém propuštění z armády bez vědomí biskupa Deye a dále o vojenské službě kněží jako obyčejných vojáků.⁷³ Mnoho možností, jak řešit nadbytek vojenských duchovních, se však nenabízelo. V brigádě byl prezentován 721 důstojník, více jak 400 z nich se stalo nadpočetných, neboť pro ně chyběla tabulková místa. Proto byla utvořena tzv. velitelská záloha. Později, po vstupu SSSR do války, byli někteří přemístěni do čs. východní armády, kde byl naopak důstojníků nedostatek.

22. října 1940 předložil Vaníček jistě upřímně míněný, ale nerealizovatelný návrh na organizaci duchovní služby v čs. zahraniční armádě. Odvolával se na zájem národní věci, povznesení morálky, usnadnění plnění náboženských povinností a prohloubení

⁷² Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

⁷³ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

duchovního života vojáků. Připomínal dobré zkušenosti britské armády. Vaníčkovu návrhu nutno přiznat komplexní pohled na věc. Řešil jak otázky početního stavu vojenských duchovních a jejich podřízenosti, tak materiální zabezpečení jejich činnosti.

„Při návštěvě ministra národní obrany generála Ingra pokusil jsem se o řádnou reorganizaci duchovní služby, která byla rozrušena pensionováním Msgr. Zháněla. Podrobně vypracovaný příslušný návrh musel jsem však poslat služební cestou. Písemné vyřízení jsem vůbec nedostal, jen příležitostně mi bylo v Londýně řečeno, že k žádným změnám v duchovní službě nedojde. Mrzelo mě to, postrádal jsem autoritativní oporu. Pracovali jsme totiž zatím každý na vlastní pěst. Na přání Msgr. Šrámka byla sice v Londýně zřízena civilní katolická duchovní služba, ale její vliv byl pranepatrný. Zcela jinak by tomu bývalo, kdyby někdo z kněží byl přidělen jako duchovní ministerstvu národní obrany nebo ministerstvu zahraničí. Nebyli jsme přece jen ve válce s nepřátelskou mocí, nýbrž i s nepřátelskou ideologií. Většina dívala se na to však ze stanoviska liberalismu. A přece často se zdůrazňovalo, že se jedná ve jménu národa a přehlíželo se, že ten je ze 75% křesťanský.“⁷⁴

Velitel brigády si byl vědom, že se otázkou duchovních bude muset odpovědně zabývat. Konečné rozhodnutí však ponechal na MNO. Sám měl v útvech brigády předepsána pouhá tři místa vojenských duchovních, a proto dal ještě jedno místo důstojníka zbraní k dispozici duchovní službě. Jejich počet však rozhodně nechtěl dále zvyšovat na úkor jiných kategorií důstojníků. Naopak předpokládal časové rozložení jejich činnosti na jednotlivé útvary, aby jeden duchovní mohl konat bohoslužby pro různé jednotky ve stejný den. Kněží, zařazení u brigádní zdravotní ambulance, kteří se nedostali na systemizovaná místa vojenských duchovních, obdrželi právo vykonávat všechny úkony týkající se příslušníků jejich vyznání, pokud to nebude na újmu jejich ryze vojenské službě.

Na systemizovaném místě u 1. pěšího praporu tedy sloužil ppor. Hugo Vaníček jako jediný zařazený katolický duchovní u celé brigády. Na systemizovaném místě u 2. pěšího praporu se formálně na několik dní objevil další katolický duchovní ppor. Anselm Špaček. Vzápětí jej z rozhodnutí velitele brigády vystřídal evangelický duchovní ppor. Ján Michalec. Na systemizované místo u brigádní zdravotní ambulance byl 28. září zařazen židovský duchovní ppor. Alexandr Kraus.

Na jeho místo u Náhradního tělesa přešel ppor. Anselm V. Špaček jako velitel evidence ztrát u evidenční skupiny. Bydlel sice dále v kapli, ale z duchovní služby byl prakticky vyřazen. Právě Špaček, přecházející od útvaru k útvaru, který nesplňoval

⁷⁴ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 52. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

zdravotní kritéria pro službu v armádě, se stal po dohodě MNO a MV, které v emigraci plnilo i úkoly ministerstva školství, katechetou římskokatolického náboženství na nově zřízené čs. internátní škole (mateřská, obecná a střední) ve Whitchurch. V důsledku toho byl 20. listopadu 1940 propuštěn z činné služby. Zároveň mu byla odňata hodnost podporučíka propůjčená na dobu válečné potřeby. Špaček převzal rovněž duchovní správu čs. katolické kolonie v Londýně. Jeho odchod umožnil umístit 1. prosince 1940 na systemizované místo u Náhradního tělesa voj. Františka Aniceta Petruželu, řeholního kněze, který dosud sloužil v řadách mužstva 1. pěšího praporu. Petruželovi byla zároveň propůjčena hodnost podporučíka duchovní služby na dobu válečné potřeby. 10. února 1942 odjel jako duchovní na Střední východ, v srpnu 1943 se vrátil do Anglie a sloužil u motopraporu. Před odjezdem do Francie byl přeložen k brigádní ambulanci a sloužil při obléhání Dunkerque na východním úseku.

Nevyjasněná zůstala situace ppor. Mikoláška, Víta a Vyšného. Chyběla tabulková místa. Zvláště postavení Víta, faráře Církve československé, zasluhovalo pozornost. Byl jediným z vojenských duchovních v činné službě v zahraničí, který absolvoval školu pro důstojníky duchovní služby v záloze meziválečné čs. armády, měl příznivý věk a vynikající zdravotní kvalifikaci. Příslušníkům Církve československé sloužilo v čs. zahraniční armádě stejné procento jako evangelíků. Velitel brigády proto neponechal Vítovo postavení bez povšimnutí. Navrhl buď zvýšit systemizovaná místa v brigádě nebo přeřadit Víta k čs. letectvu. Vít nakonec k letectvu odešel. V prosinci 1940 jej následoval voj. Basil František Pouchlý, řeholní kněz, který sloužil v řadách mužstva 2. pěšího praporu. O služby ppor. Mikoláška projeví zájem Francouzi, neboť před válkou pracoval jako misionář Société des Missions évangéliques de Paris ve Francouzském Kamerunu. O jeho návrat požádal guvernér gen. Brunot, přednosta pro službu ve francouzských koloniích ze štábu gen. de Gaulla. Mikolášek byl 28. února 1941 propuštěn z činné služby a zároveň mu byla odňata hodnost podporučíka propůjčená na dobu válečné potřeby. Povolení prezidenta Beneše ke vstupu do francouzské armády obdržel. Ppor. Vyšný, slovenský luterán, zůstal u brigádní zdravotní ambulance.⁷⁵

8.2 Duchovní služba ve vojenském táboře v Cholmondeley (r. 1940)

První dny v táboře byly věnovány hlavně přípravě na další nedělní mši sv. Bylo třeba rozepisovat texty mešních písní, zhotovit a vhodně umístit orientační tabulky, usnadňující hledání kaple v táboře a postarat se o příslušné příspěvky do denních rozkazů.

⁷⁵ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

V táboře se zatím objevovaly dozvuky červnových událostí. Pohnuté události ve Francii těžce dolehly na celý čs. zahraniční odboj. Cíl - svoboda pro blízké doma a obnova čs. státnosti - se nebezpečně vzdálil. Mnohé postihla krize důvěry. Do prořídilých řad čs. zahraniční armády pronikly defetismus, malomyslnost, hrozila vzpoura. Neblahé zkušenosti z frontového nasazení a selhání řady velitelů zradikalizovaly nemalou část vojáků. V neobvyklé míře se vyhrotil antisemitismus. Nedemokratické chování některých důstojníků zaráželo. Docházelo k velmi ostrým a déle trvajícím hádkám. Neurčitá budoucnost a nedostatečné zaměstnání tomu jen napomáhaly. Vojenská kázeň upadala, úřední zásahy na všechno nestačily. Velitelství doufalo, že nepokoj a nespokojenost pomůže odstranit zvýšená osvětová práce.⁷⁶

Byla utvořena ústřední osvětová skupina, jejímž úkolem bylo usměrňovat a řídit všechnu kulturní činnost. Ústřední osvětová skupina začala vydávat cyklostylovaný deník Naše noviny. První číslo vyšlo 14. července 1940. Bohumil Boček vypomáhal v redakci kresbami na blány a vhodným upozorněním se snažil vždy zabránit výlučně sekulárnímu zaměření deníku. Mnohé velmi překvapilo, když byl Vaníček jmenován osvětovým důstojníkem 1. pěšího pluku. „*Bylo to výslovným přáním velitele. Ve Francii jsem ho nezklamal, očekával tedy, že i nyní mu nějak pomohu udržet mezi vojáky dobrou náladu. Poradil jsem se s B. Bočkem a náš první osvětový podnik se také nad očekávání krásně vydařil. Ve čtvrtek dne 18. července k večeru byl na louce, cvičišti 1. pluku, zapálen táborák a vybraní šprýmaři i umělci bavili posluchače dotud, dokud oheň neuhasl. Mezi jednotlivými čísly zpívaly se společně národní písně a hrálo se na harmoniky. Jakási obměna agdeského Domova, jenže pod širým nebem. U ohně bylo množství vojáků i od jiných jednotek. Velký zájem vzbudil Bohumil promluvou »O záhrobní a parapsychologických jevech.«⁷⁷*

Následující neděli poprchávalo a ke sloužení mše sv. bylo třeba zajistit vhodnější místo. Po krátkém jednání byl získán velký stan, stojící nedaleko malého stanu prozatímní kaple, určený původně pro jídelnu, dosud však prázdný. Byly slouženy čtyři mše sv. Dvě tiché a dvě se zpěvem a kázáním, z nichž první byla pro vojáky, kteří cestou do odboje byli uvězněni v Maďarsku. Účastnilo se jí sedmdesát bývalých vězňů. Bylo jasné, že dosavadní malá stanová kaple je naprosto nevyhovující duchovním potřebám rozlehlého tábora. Velký stan, v neděli propůjčený, by plně vyhovoval. Byl uprostřed tábora, jen několik kroků od asfaltové cesty. Vpravo byla vojenská kantýna, vlevo a za stanem volný prostor,

⁷⁶ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

⁷⁷ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 38. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

nástupiště 1. pluku. Jednání o jeho trvalé přidělení nebylo snadné, ale s pomocí majora F. Šedy se podařilo. Byl řádně upraven. Tři čtvrtiny prostoru zabrala vlastní kaple, zbytek byl kanceláří, skladištěm a zároveň ubytovací místností. Pozadí prostého oltáře z beden tvořilo bílé plátno, na němž byl později zavěšen sádrový kříž, zhotovený v táboře vojínem Bielským. Po stranách oltáře byly upevněny státní vlajky, kryjící vchody do ubytovací místnosti, která v tomto případě byla též sakristií. Před oltářem bylo umístěno několik lavic bez opěradel. Před hlavním vchodem do kaple byla louka, kde pro případ potřeby bylo ještě dost místa pro větší počet účastníků. Vchod do kaple se dal totiž snadno rozšířit tak, že i zvenku bylo vidět na oltář. „*Misionář redemptorista z Manchesteru daroval nám na plechu malovaný obraz Panny Marie Ustavičné pomoci, jenž pak byl často jedinou ozdobou našeho polního oltáře.*“⁷⁸

Evangelické a československé bohoslužby se konaly v zámecké kapli poblíž fotbalového hřiště a židovské v polní modlitebně (stan postavený po levé straně cesty vedoucí k zámku), kde zároveň sídlila židovská vojenská duchovní správa.

Po zajištění nezbytného prostoru se začala duchovní služba zdárně vyvíjet. Otec Anselm Špaček, přidělený zdravotní skupině, se staral o nemocné a udržoval pravidelné spojení s přednostou duchovní služby Monsignorem Zhánělem, jenž bydlel v Chestru. Otcové Anicet a Basil sloužili denně ráno před zaměstnáním v kapli tichou mší sv. a u jednotky odstraňovali pak plněním běžných vojenských povinností různé předsudky a připravovali nepřímou půdu náboženskému životu. Bohumil Boček, přidělený osvětové skupině, pracoval v Našich novinách, při tom nezapomínal na duchovní práci, hlavně v osobním styku. Vývojem poměrů dospívali duchovní k přesvědčení, že bude třeba pokusit se o samostatnou tiskovou službu v katolickém duchu. Vaníček pokračoval v drobné pastoraci a připravoval vydání táborové modlitební knížečky. Měla být rozdána mezi vojáky v upomínku zlatého kněžského jubilea Monsignora Zháněla. S delegací se také účastnil prvního pohřbu československého vojáka v Liverpoolu, štábního kapitána Kocmana, který zemřel v tamní nemocnici.

Dne 26. července 1940 se přijel podívat na vojáky vrchní velitel a prezident Dr. Edvard Beneš a osobně promluvil se všemi důstojníky, kteří prodělali ústupové boje ve Francii. Prohlédl si také výstavku příslušných památek, uspořádanou ve dvou velkých stanech Bohumilem Bočkem. Návštěva byla zakončena slavnostní přehlídkou.

V neděli dne 28. července 1940 byla ve vyzdobené táborové kapli mimořádně vzácná slavnost. Mons. Zháněl přijel oslavit do tábora své padesátiny kněžství. „*Jubilejní*

⁷⁸ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 40. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

mše sv. účastnil se též velitel tábora, ač jiného vyznání, a mnoho jiných důstojníků. Otec Anselm kázal na téma »dobře jste napodobil dobrého pastýře«. Podal krátký nástin oslavencova života, věnovaného z velké části vojenské duchovní službě, a zdůraznil zvláště jeho neúnavnou snahu zachránit církev i národu duše českých a slovenských vystěhovalců ve Francii. Monsignore po mši sv. prostě, ale velmi srdečně poděkoval. Téměř na všech přítomných bylo vidět dojetí. Pohled na kněze, zestárlého ve službě boží a nabízejícího zbytek sil spravedlivé při národa, byl účinnější než vzletná slova povzbuzení.“⁷⁹

Major Šeda obstaral a daroval kněžím bateriové rádio, které umístili v kapli na přepažení. Po zaměstnání zavedli denní hromadný rozhlasový poslech, jehož se účastnilo stále víc a více posluchačů z celého tábora. Od konce července bývaly před zprávami také krátké večerní pobožnosti. Byl přečten úryvek z Následování Krista nebo byla krátká promluva, následovaly litanie a uděleno kněžské požehnání. „Svatostánek s Nejsvětějším zůstával prozatím neuskutečnitelným přáním.“⁸⁰

Bohumil Boček požádal o přeložení k 1. praporu a byl 25. září 1940 přidělen k duchovní službě jako výpomocná síla. Přestěhoval se také do kaple. Duchovní a osvětová práce rozvíjela se dále i za změněných poměrů. Velká vývěsní tabule před kaplí, kde bývaly uveřejňovány nejnovější zprávy a různá pojednání s kresbami, těšila se stále větší a větší oblibě. Pro náskok v angličtině pořizoval Vaníček výtahy z anglických novin a poznamenával zajímavosti z několika rozhlasových vysílání. Boček zpracovával získaný materiál ve vtipně a umělecky provedené přehledy. Tak vznikl vlastně druhý táborový deník, mnohem dokonalejší než Naše noviny. Jedinou jeho vadou bylo, že vycházel pouze v jednom výtisku a to na vývěsní tabuli. Úředním periodikem 1. čs. brigády byl list Naše noviny.

Také večerní programy v kapli byly rozšířeny. Na žádost zbožnějších vojáků byla zavedena před pobožností modlitba sv. růžence a po rozhlasových zprávách byly probírány různé aktuální otázky. Mistrným vedením debat přilákal Boček tolik posluchačů, že při zprávách a po nich býval stan v pravém slova smyslu obležen.

Ve vojenském táboře v Cholmondeley byly kratší dobu pohromadě všechny útvary naší zahraniční armády mimo stíhací letce, kteří byli od samého začátku nasazeni k obraně Anglie a hlavně Londýna v letecké bitvě o Anglii. Ve Francii byly často desítky kilometrů vzdáleny od sebe a mnozí známí nebo kamarádi se setkali po dlouhé době. Zde si také

⁷⁹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 41. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

⁸⁰ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 41. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

mohli pomáhat a scházet se i vojáci nábožensky založení a příslušníci různých katolických organizací. Byla navázána přátelství a známosti, z nichž mnohá přetrvala desetiletí.

Protože v táboře bylo dost příslušníků a přátel Orla a jiných katolických spolků, domluvili se, že by i zde v cizině mohlo být vzpomenuo tradiční orelské pouti, která bývá každoročně ve třetí srpnovou neděli na Sv. Hostýně. Pořádali proto vojenskou katolickou službu a předložili návrh, jak si představují uskutečnění pouti. Našli pochopení a plnou podporu vojenských kněží.

V neděli dne 18. srpna se konala orelská pouť. Vojáci se v duchu připojili k drahým doma a prosili Královnu míru o pomoc zvláště pro ty, kteří jsou utlačováni, vězněni a týráni. Na tento úmysl byla o půl deváté sloužena v táborové kapli mše svatá s kázáním a společným sv. přijímáním. Po mši vojáci zazpívali svatováclavský chorál a státní hymny. Mše svatá i sv. přijímání účastnilo se mnoho našich vojáků a důstojníků, hlavně orlů. Jak mše svatá, tak kázání P. Hugo Vaníčka bylo důstojné a dojemné. Po mši svaté vojáci besedovali před kaplí. Večer o sedmé hodině byl den zakončen svátostným požehnáním, Te Deum, loretánskými litaniami, modlitbou za padlé a zemřelé vojáky a oběti násilí doma ve vlasti. Orelská pouť našich vojáků v Anglii je dokladem, že i přes vzdálenost hranic a moře byli v duchu spojeni s těmi, kteří zápasili na domácí půdě se stejným nepřítelem za svobodu vlasti.⁸¹

Dne 25. srpna 1940 přijel do tábora opět prezident Dr. E. Beneš, aby si prohlédl nově postavenou brigádu. Po skupinách si předvolal všechny důstojníky. Dotazoval se jich na názory, na život v táboře, vysvětloval, radil, povzbuzoval. Také duchovní služba měla samostatné slyšení. *„Přes ujišťování všemožné podpory měl jsem dojem, že se náboženství nepřiznává důležitost, jaká mu v armádě přísluší. Byl jsem přesvědčen, že úspěch organisované síly nezávisí jen na dokonalém výcviku, nýbrž i na mravně duchovní síle, již dává náboženství. Při prohlídce tábora navštívil president také polní kapli.“*⁸²

Dne 1. září 1940, v první výročí vzniku války, byla sloužena v kapli mše sv. za padlé doma i za hranicemi. Účastnil se jí také velitel tábora se štábem. Na cvičišti pak byla vzpomínková slavnost, při níž promluvil ministr Slávik. Za týden poté byl po celé Anglii vyhlášen den modliteb na mír. *„Britská vláda nespolehala jen na vojenské akce, nýbrž*

⁸¹ Srov. URBÁNEK Eduard: Kronika o účasti katolíků, organisovaných v Orle, Katolickém skautu, studentstvu a v jiných katolických organizacích, v československém zahraničním boji za osvobození naší vlasti v letech 1939 – 1945, [nestr.]. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁸² VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 45. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

*v pravém křesťanském duchu důvěřovala i ve vyšší pomoc, vždyť její zápas byl spravedlivý. Čechoslováci měli společnou mši sv. v kostele sv. Jakuba. Kázal rada Hála.*⁸³

Oslava svátku sv. Václava v táboře byla příležitostí k velké oslavě. „*Počítalo se i s hojnou účastí anglického obyvatelstva z okolí. Jméno předního českého patrona je totiž v Anglii velmi dobře známo z vánočních koled. Jeho krajané měli tedy být představeni Angličanům jeho prostřednictvím. Myšlenka byla však uskutečněna, bohužel, příliš v duchu novodobé povrchnosti. Pořádalo se svatováclavské posvícení. Bohoslužby byly vedlejší, brigádním rozkazem byly přeloženy na nevhodnou dobu brzy zrána. Dosáhl jsem sice toho, že pro katolíky mohla být sloužena mše sv. v obvyklou dobu, ale účast byla poměrně slabá. U většiny setnin měli již povinný nástup.*“⁸⁴

Právě v tento den byly naší čs. samostatné brigádě ve stanovém táboře v Cholmondely předány anglickou vojenskou správou těžké zbraně jako kulomety, minomety a děla, která dosud postrádala. Předním bodem slavnosti bylo odhalení prostého pomníku s československým státním znakem a nápisem, který má připomínat, že tam po několik měsíců tábořili Čechoslováci. Pomník byl umístěn vlevo od kaple, necelých dvacet kroků od oltáře. Hlavním řečníkem byl ministr Jan Masaryk. Svou bezvadnou angličtinou a humornými obraty uchvátil všechny posluchače. „*Odpolední zábava na louce, kdy byl podáván hostům čaj se zákusky a vojáci předváděli národní tance a různé tělocvičné zajímavosti, protáhla se až do večera. Nemohli jsme proto zakončit svátek ani obvyklou každodenní pobožností v kapli.*

Průběh slavnosti mě neuspokojil. Zdálo se mi to znetvořením starobyklých zvyklostí. Vždyť vzpomínka na národního svěťce – vojáka bývala u Čechů nejen důvodem k radovánkám, nýbrž především k posvěcení. Všude se chodilo do kostela, světec byl dáván za vzor mladým i starým a společná modlitba a zpěv zaručovaly všem nadpřirozenou pomoc. Zvláště v době válek dovolávali se Čechové jeho osvědčené přímluvy. Podobná oslava v cizím prostředí byla by bývala vojákům jen ku cti, neboť Angličané mají dosud pochopení pro duchovní hodnoty. Tanec, zpěv a tělocvik utvrzoval v nich však mimoděk dojem, že viděli členy dosud neznámého národa, který má sice obdivuhodné zvyky, ale kulturně stojí pod nimi. Jistou útěchou byla pro nás promluva ministerského předsedy Mons. Šrámka v Londýnském rozhlase v předvečer svátku, v níž mluvil i za vojáky. Mezi jiným pravil: »Mluvím z Londýna, to je z fronty. Londýn je fronta naše a fronta všech národů, které bojují za svobodu pod vedením Anglie. Modlete se s námi k sv. Václavu, aby

⁸³ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 46. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

⁸⁴ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 46. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

nedal zahynouti nám ni budoucím. « Druhého dne, ve výročí Mnichova, promluvil do rozhlasu také anglický ministerský předseda Churchill a řekl Čechoslovákům památná slova: »Bud'te dobré mysli. Hodina vašeho vysvobození přijde.«⁸⁵

V polovině září převzal Vaniček také duchovní výpomoc v dětském útulku na nedalekém zámku v Peckforton. Z velkoměst ohrožených nálety bylo mnoho dětí vystěhováno na venkov, kde tak vznikl značný počet školských zařízení. Ředitelka ústavu přišla osobně do tábora a žádala o výpomoc. Sloužil tam pak až do odjezdu z tábora každou neděli mši sv.

„K smutným povinnostem vojenského duchovního patří pohřby. V době našeho pobytu v Cholmondeley přišli o život při různých nehodách dva vojáci, katolíci. Pohřbili jsme je na hřbitově v Chesteru. Do kostela šel jsem městem před rakví jen v uniformě se štolou, teprve z kostela na hřbitov měl jsem pluviál. Křížek nesl jednou z ochoty voják židovského vyznání, jen aby posloužil náhle zemřelému kamarádovi.“⁸⁶

Život v táboře na podzim nebyl příjemný. V častých deštích a mlhách byl vzduch přesycen vlhkem a ve stanech bylo zima. K tomu silný vítr ohrožoval obydlí vojáků, několikrát bylo větrem povaleno více stanů, jednou byla pobořena i kaple, zůstal stát pouze stěžeň u oltáře s křížkem na vrcholu. Byl nejvyšší čas odstěhovat se někam pod důkladnější střechem. Dne 11. října 1940 večer byla sloužena v táborové kapli poslední pobožnost na rozloučenou. *„Bylo zač děkovat a bylo zač prosit. Vždyť v době boje o Anglii ani mnozí nevojáci nežili v tak klidném zátiší, jako bylo v Cholmondeley, a soužití všech členů brigády nebylo nikdy víc tak těsné, jako ve společném stanovém táboře. A do neisté budoucnosti bylo třeba nejen silných nervů, nýbrž i pevného přesvědčení, že zlo bude v dohledné době přemoženo s pomocí Boží, neboť pouze lidské síly na to nestačí.“⁸⁷*

8.3 Duchovní služba v sídle čs. vojska v zámku Moreton Paddox (1940–1942)

Nový domov československé brigády se nacházel na jihovýchod od Birminghamu v hrabství Warwickshire. Velitelství brigády, náhradní těleso a brigádní ambulance byly umístěny v Leamington Spa. Kanceláře a obytné místnosti vojáků byly většinou ve vyklizených a pronajatých domech, jen tu a tam bylo postaveno několik dřevěných nebo plechových baráků v přilehlých zahradách. Přibližně 15 km na jih od Leamington se nachází Moreton Paddox, zámeček s několika domky na mírném návrší o samotě. To byl

⁸⁵ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 47. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

⁸⁶ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 48. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

⁸⁷ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 48. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

domov 1. praporu. V zámeckém parku byly tři řady dřevěných baráků, ubytování a kanceláře rot. V zámečku kanceláře velitelství a ubytování důstojníků. V části hospodářských budov skladiště, strážnice a lehké dílny. Nejbližší vesnice Moreton Morrell je dva kilometry na sever. V tamním zámku a v zámeckém parku Moreton Hall byl ubytován dělostřelecký oddíl. 2. prapor obsadil rozlehlý zámek Walton Hall, ležící v údolí asi osm kilometrů na jihovýchod od Moreton Paddox. Kulometná rota, utvořená převážně z nezařazených důstojníků, byla ubytována v Kineton, malém městečku na místní dráze do Stratford on Avon. Brigádní kulometná a protitanková vozba byla v zámku Butlers Marston, dva kilometry na jihozápad od Kineton. Telegrafní a ženijní četa se usadily ve větší vile a v barácích na Fritz Hill při silnici Kineton – Wellesbourne.

Hned po příchodu do Paddox začal Bohumil Boček uskutečňovat plán katolického tiskového apoštolátu. Nový rotační rozmnožovací stroj Gestetner s příslušenstvím obstarali s Vaníčkem v Liverpoolu ještě před odjezdem ze stanového tábora. Již druhý den po příjezdu vydal cyklostylovanou mapku nejbližšího okolí, o kterou byl velký zájem hlavně mezi důstojníky. Dne 15. října 1940 vyšlo se schválením velitele praporu první číslo deníku osvětové a duchovní služby s názvem První prapor. Bylo to vlastně zdokonalené a rozšířené pokračování zpravodajské práce ze stanového tábora. Boček tomuto cyklostylovanému periodiku, založenému na zpravodajství, kresbě a karikatuře, vtiskl pečeť pečlivé grafické úpravy. Časopis se těšil mezi vojáky velké oblibě, neboť byl kritický, věnoval se satíře. „*Dokonalé provedení, zvláště kreseb, bylo nejlepším doporučením. V kratičké době stal se deník nejoblíbenější četbou vojáků nejen u útvaru, nýbrž i v Londýně. Byly v něm vždy nejnovější zprávy, úvahy o aktuální situaci a vtipné karikatury. Brigádní naše noviny se mu zdaleka nevyrovnaly, předčily je pouze formátem a rozsahem. Měly ovšem neporovnatelně větší finanční i osobní možnosti. Bohumil byl na celou práci téměř sám, zvláště v prvních dnech, dokud si nezaučil dobrovolné spolupracovníky, kteří mu pak ve volném čase pomáhali tisknout. Moje výpomoc byla nepatrná, přispíval jsem obvykle jen výběrem zpráv v anglickém tisku. Měl jsem mnoho jiných starostí.*“⁸⁸

V zámečku byl Vaníček ubytován v malém pokojíku (2 x 4 m) v prvním poschodí, bývalé šatně. Tam byla osvětová kancelář s knihovnou, kaple a tam zároveň i bydlel. Na nedělní mši sv. byl uvolněn větší pokoj v přízemí, ale na jeho trvalé přidělení nebylo naděje. Po delším jednání bylo konečně rozhodnuto, že tak zvaný osvětový barák, určený původně pouze pro přednášky a školení, bude zároveň táborem kaplí pro všechna

⁸⁸ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 49-50. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

vyznání. Zadní dveře byly uzavřeny a stěna byla zakryta bílým plátnem, které tvořilo pozadí oltáře, prostého skládacího stolu. Nad oltářem visel při mši sv. obraz P. Marie, po stranách byly zavěšeny státní vlajky. Do prostorného baráku se vešlo na 200 mužů, z nichž dobrá čtvrtina mohla sedět. Mše sv. ve všední dny bývala sloužena prozatím v pokojíku v prvním poschodí.

„Tiskárna“ a zároveň byt Bočka byl původně ve sklepě v bývalé prádelně. Po několika dnech vzájemnou dohodou s poštmistrem praporu byla provedena výměna za dvě menší místnosti v přízemí. „*V předním pokojíku zůstala prozatím ještě praporeční poštovna. V zadním pokojíku, bývalé umývárně nádobí, byla redakce a byt Bohumila. Pro nedostatek místa musel si však upravit lůžko na veliké železné skříně – pokladně. Lezl tam jako slepice na kurník, po žebříčku.*“⁸⁹

O duchovní potřeby katolíků 2. praporu se staral otec Basil Pouchlý, který dosud sloužil u roty jako prostý voják, podobně jako otec Anicet Petružela. Mše sv. tam byla sloužena napřed v zámeckém skleníku, později ve vhodné místnosti v přízemí, která byla upravena jako kaple. O mši sv. bylo nejlépe postaráno v Leamington, neboť ve městě byl velký katolický kostel. Právě tam toho však vojáci nejméně potřebovali, neboť byli většinou nekatolíky, ponejvíce židovského vyznání. V Kineton se nacházel filiální kostelík sv. Františka a místní farář z Avon Dasselt jej velmi ochotně vojákům propůjčil. Vaníček tam měl mši sv. každou neděli a zasvěcený svátek. Někdy se jí účastnili i místní katolíci. Ostatní jednotky se museli spokojit docházkou na mši sv. v nejbližším okolí.

Pravidelné evangelické a československé bohoslužby se konaly v neděli dopoledne v St. Alban Church na nároží Warwick Street a Portland Street. V listopadu byly přesunuty do Baptist Church na Warwick Street. Židovské v pátek večer v Redford Road č. 122, později na rohu Beaconfield Street a St. Mary's Road č. 2. Oslavy židovských svátků probíhaly v Urquart Hall, Leam Terrace nedaleko hlavní pošty. Židovské bohoslužby pro posádku Leamington Spa zajišťoval ppor. A. Kraus, u 1. pěšího praporu voj. Evžen Ickovič, u 2. pěšího praporu voj. Julius Grünwald, u dělostřeleckého oddílu čet. Arnold Rado, u autoroty voj. Imrich Weiss (v civilu rabín) a u telegrafní čety voj. Leo Blumenfrucht. Ppor. Kraus organizoval slavnostní večere při příležitosti židovských svátků za režijní cenu a po bohoslužbách církevní besedy. Svěcení církevních svátků bylo umožněno také příslušníkům Církve řeckokatolické a Církve pravoslavné, a to udělováním služebního volna.⁹⁰

⁸⁹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 50. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁹⁰ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

Styk s vojáky byl poměrně obtížný. Při přesunu z Cholmondeley se Vaničkovi ztratilo osobní kolo a cesty pěšky vyžadovaly příliš mnoho času. O motorová vozidla byla nouze. Každý duchovní v anglické armádě, starající se o několik posádek měl přidělený osobní vůz, ale u vyzbrojující se brigády se nedalo očekávat, že k tomu tak brzy dojde. Naštěstí velitelství praporu mu vycházelo vstříc a na požádání propůjčovalo auto alespoň každou neděli.

28. říjen byl oslaven u brigády nástupem na louce v prostoru 1. praporu slavnostním rozkazem a proslovu. Přijel i prezident Dr. E. Beneš a rozdával první československá vyznamenání. „*Již dlouho předtím vedly se živé debaty, kdo a jak má být vyznamenán. Valně jsem si toho nevšímal. Nepřiznával jsem stužkám zvláštní význam v životě. Snad vlivem školní výchovy jsem soudil, že nejlepší odměnou pro člověka je vždy vědomí užitečné služby celku a naděje, že jeho dobré snahy docházejí pochopení, případně i podpory bližních. Překvapilo mě proto, že jsem byl mezi poctěnými. Teprve později jsem se dověděl, jak těžko prosazovali vyznamenání navrhovatelé, většinou nekatolíci. Jednalo se o katolického kněze a byly prý proto činěny všemožné překážky. Konečně byl mi přiznán válečný kříž 1939. Stal jsem se tak asi prvním nositelem tohoto vyznamenání z řad duchovních.*“⁹¹ „*Oblíbenou výtkou některých bylo, že bych měl být pohnán před kárný výbor, neboť jsem prý ve Francii neuposlechl rozkazu, přidělující mne k náhradnímu pluku. Na výpad odpovídal obvykle Bohumil poznámkou: »Je zajímavé, že tak mnozí se snažili frontě vyhnout a z boje dokonce utíkali, kdežto katolický kněz snažil se jít s vojáky tam, kde hrozilo nebezpečí.«*“⁹²

V pokojíku v prvním poschodí se nedalo topit. Přestěhoval se proto začátkem listopadu do přízemí k Bočkovi. „*Odpocínek na úzké rozviklané pohovce u kamen byl přece jenom pohodlnější než na rozprostřených houních na podlaze v nevytápěné místnosti.*“⁹³ Ze svého bývalého pokojíku udělal prostou domácí kapli. Brzy zde byla uložena i Nejsvětější svátost. Svatostánek byl zhotoven z větší kovové krabice, příruční pokladny, vyložené bílým sametem a ozdobené dřevěným křížkem.

Podzimní mlhy a sychravý vzduch mnohým nesvědčil. Počet onemocnění vzrůstal. Nemocní byli dopravováni na brigádní ošetrovnu v Leamington, ve vážnějších případech do vojenské nemocnice ve Warwick a ve Stratford. Do obou nemocnic byli přiděleni i českoslovenští vojenští lékaři. Vaniček se snažil opět o zavedení pravidelných návštěv,

⁹¹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 52. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

⁹² VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 45. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

⁹³ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 86. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

bylo to však spojeno s dopravními obtížemi. Vlastní kolo ještě nenašel a vojenských vozů bylo stále nedostatek. Nezbyvalo než se prozatím spokojit s příležitostným svezením, nebo častěji a nejjistěji civilním autobusem. Podle možností dával vojákům menší dárky, cigarety, zdravotní bonbony a vyřizoval jim drobné záležitosti. Za připomenutí stojí také půjčování knih nemocným z fondu knihovny duchovní služby, které Vaníček při pravidelných návštěvách na ošetrovnách vozíval sebou. O duchovních věcech dalo se mluvit obvykle jen nepřímou, ve formě přátelské rady nebo příležitostného poučení.

Získané zkušenosti ho vedly k vydávání náboženských letáčků, určených především těm, kteří se nemohli účastnit nedělní mše sv. Nazval je Slova pravdy. První číslo vyšlo na 1. neděli adventní. Vedle nedělních perikop bývaly uveřejňovány vhodné citáty a zprávičky z katolického tisku. Později bývaly místo perikop uvedeny hlavní myšlenky nedělního kázání. Letáčky se rozdávaly zdarma. Ze začátku vycházely pravidelně každou neděli, později, když se duchovní práce rozrostla, nepravidelně. Celkem bylo vydáno 46 čísel, průměrný počet výtisků býval asi 150.

K většímu porozumění a k lepší účasti na mši sv. měly přispět nedělní a sváteční mešní formuláře, vydávané pravidelně od počátku až do konce církevního roku. Byly vtěsnány na čtyři stránky osmerkového formátu a případný volný prostor vyzdobil Boček vhodnými kresbami. Účastníci mši sv. měli tak možnost sledovat mešní texty a zakládáním formulářů mohl vzniknout nouzový rozkládací misálek.

Vojáci navazovali rychle známosti s místním obyvatelstvem a před Vánocemi nastala shánka po drobných dárcích. Brigádní osvětová skupina vydala sice různé fotografie československých zajímavostí a památkové špendlíkové odznaky, ale to zdaleka nestačilo. Vynalézavý Boček nakreslil několik vhodných motivů s příslušnými anglickými texty a začal je otiskovat na hedvábné kapesníčky. Byl o ně mimořádný zájem a v krátké době rozešlo se jich na pět set. Na cyklostylu byla také rozmnožena pěkná vánoční blahopřání.

První vánoce v Anglii slavili opět všichni bez ohledu na vyznání. O stromky byla sice nouze, ale všeho ostatního byl nadbytek. Došly též dárky od amerických krajanů. Vaníček se během Štědrého dne snažil o navázání styku se všemi vojáky. Pro nedostatek spojení mohl navštívit pouze posádky v nejbližším okolí. Půlnoční mše sv. byla sloužena na dvou místech. U druhého praporu ji měl otec Anicet. U prvního praporu byla baráková kaple plně obsazena. Známé koledy spojené se vzpomínkami na vzdálený domov dojaly mnohé muže. Také účast při mších sv. na Boží hod byla všude velmi pěkná.

K novému roku byli konečně otcové Anicet a Basil přiděleni k duchovní službě v hodnosti podporučíků. Otec Anicet Petružela byl přemístěn k náhradnímu tělesu

v Leamington, odkud pak pravidelně dojížděl v neděle a svátky ke druhému praporu. Otec Basil Pouchlý byl poslán jako duchovní k československým letcům u jednotky 311, kde byl podle anglických zvyklostí jmenován ihned majorem, ačkoli československé úřady ho vedly dále jen jako podporučíka.

Po celé Anglii byly v té době rozdávány vojákům malé křížečky. Podnět k jejich rozšiřování dal kardinál Hinsley, neohrožený bojovník za práva lidská i boží. Říkalo se jim proto kardinálské křížky. Byly zhotoveny z bakelitu, na přední straně byl korpus Krista, na zadní straně nápis „pledge for victory“. Msgre. Šrámek jich zakoupil 3 000 pro československé vojáky a Vaníček byl pověřen jejich distribucí. Rozdával je obvykle při mši sv. a při návštěvách nemocných. Nejednou prosili o ně i nekatolíci a nosili je pak při sobě.

K ukrácení dlouhých večerů se mu podařilo zřídit u 1. pluku táborové kino. Vojákům, žijícím daleko od kulturních středisek, tak měla být dána možnost dobré zábavy a vhodného poučení. Velitelství uvolnilo z osvětového paušálu potřebnou částku na zakoupení 16 mm projekčního přístroje. Návrh Bočka na zakoupení zvukové aparatury při důstojnickém shromáždění popadl. Pravidelné dodávání filmů za obvyklý poplatek dojednal s půjčovnou Catholic Truth Society v Londýně. Mělo se promítat denně. Prvního představení 13. ledna 1941 se účastnilo velmi mnoho diváků. Tichý film však pochopitelně již mnohé neuspokojil. Přesto bývala účast vždy dosti slušná, průměrně 67 osob denně. Vybíralo se jednotné vstupné tři pence. Pokladnu a pořádek v kině měl na starosti starší vojín, kinooperátéra dělal Vaníček sám. Tiché filmy oživil brzy hrou na gramofon. Desky, většinou s českými národními písněmi a tanci, vydal Čechoslovák v Londýně. Programy představení bývaly vyvěšovány po táboře a občas uveřejňovány v periodiku První prapor.

Nedošel-li včas objednaný film, míval přednášku se světelnými obrazy. Projekční aparát a diapásky si obstaral z vlastních úspor. Příležitostně jezdil s kinem také k nemocným na brigádní ošetřovnu a do nemocnice ve Stratford. Snažil se tak vojáky zabavit a zpestřit jim jednotvárnost léčení.

Promítání filmů v táboře probíhalo až do poloviny června, za dlouhých jasných večerů chodívali vojáci raději do přírody. Ve 142 dnech bylo promítnuto celkem 15 700 m úzkého filmu. Podle obsahu bylo 167 veseloher, 94 poučných pásem, 30 románů.⁹⁴ Vykonal tak kus průkopnické práce. V následujících letech byla totiž zřízena u brigády samostatná filmová skupina, mající za úkol nejen promítání, nýbrž i výrobu filmů. S podporou velitelství měla ovšem také zcela jiné možnosti, jak finanční, tak personální.

⁹⁴ Srov. VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 60. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Jejím cílem nebyla však už jen zábava, ale hlavně odborné vojenské školení a dokumentace.

Zima byla mimořádně tuhá, napadl sníh a cestování bylo ztíženo. Zbylo mu tedy více času na práci v táboře. V té době připravil vydání modlitební knížky pro vojáky, která měla být zároveň doplňkem k vydávaným mešním formulářům. Pro postní dobu vydal krátkou křížovou cestu. S kinem zajel několikrát i k jiným útvarům, obvykle na přání někoho z vojáků, a tak byl téměř se všemi v neustálém styku.

Dne 27. ledna 1941 přijel do Paddox ministerský předseda polské zahraniční vlády generál Sikorski a byl vyznamenám prezidentem Benešem nejvyšším československým vyznamenáním. Při slavnosti byla vojenská přehlídka.⁹⁵

V postní době měl každý pátek v Kineton křížovou cestu. Účast bývala slabší, obvykle jen asi 15 vojáků. Také obřady sv. týdne se konaly v kostelíku v Kineton. Vojáci sestavili kostelní sbor a zpívali pašije. Na bílou sobotu měli vzkříšení před kostelíkem. Vedle vojáků účastnili se i místní katolíci. „*Velikonočních sv. přijímání bylo poměrně dost, v jiných posádkách průměrně necelá tři procenta.*“⁹⁶

Poslední neděle v březnu byla podle přání anglické vlády dnem společných modliteb za spravedlivý mír. „*Angličané pokládají modlitbu za samozřejmou složku lidského života a přičítají jí velký vliv i na vývoj veřejných událostí. Připojili jsme se také ke společnému tažení modliteb.*“⁹⁷ Rozmnožený pořad bohoslužeb u jednotek doplnil příslušnou modlitbou za mír ve formě otčenáše.

„*Moje pravidelné zájezdy k nemocným přiměly časem i nekatolické duchovní, aby se u nich také častěji ukázali. Nebylo však určitého pořádku. Jako jedinci měli jsme sice u brigády celkem volné pole působnosti, postrádali jsme však stále ústřední služební oporu, abychom nemuseli být tak závislí na omezených možnostech skupin, jimž jsme byli přiděleni. Ku konci dubna byla záležitost vyřešena částečně tím, že I. oddělení brigádního velitelství stalo se zároveň jakousi ústřední duchovní kanceláří a aspoň v návštěvách nemocných bylo dosaženo určité dohody. Návštěvy měly se konat třikrát týdně a o dopravu bylo postaráno zvláštním rozkazem. Mně bylo přiděleno pondělí, rabinovi středa a protestantskému duchovnímu, jenž měl na starosti i československé vyznání, pátek. Byl*

⁹⁵ Srov. VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 94. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁹⁶ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 57. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

⁹⁷ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 57. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

nám slíben konečně také paušál na bohoslužebné potřeby, jež jsme si dosud hradili sami, a příspěvek na dary nemocným.“⁹⁸

Májové pobožnosti míval Vaniček střídavě u 1. a 2. praporu a v Kineton. Nejlepší účast bývala u 2. praporu, jinde byla velmi slabá.

Ke konci května Vaniček uspořádal po dohodě s učitelkou, která se později stala ženou čsl. důstojníka, přednášku v obecné škole ve Stirchley u Birmingham. Po přednášce se světelnými obrazy o Československu byly předvedeny na gramofonu české a slovenské národní písně a dvouhodinový program byl zakončen úzkým filmem s anglickou veselohrou. Přes kostrbatý výklad, nebo snad právě proto, se přednáška dětem líbila. Mnohé z nich poslaly dodatečně i písemné poděkování. Tato jeho aktivita byla průkopnická a inspirativní. Po čase používali tento způsob i úřední činitelé z Londýna, ovšem s neporovnatelně lepším vybavením, „*Doháněli tak po léta zanedbanou propagační činnost.*“⁹⁹

Na začátku června 1941 došlo k výtisku modlitební knížky pro vojáky Modlitby katolíka. „*Tisk byl proveden tak dokonale, že žádná česká tiskárna nemusela by se za něj stydět. Předběžná korektura vyžadovala ovšem značné pozornosti, ale přesto přesnost lidí, neznajících jazyk, byla obdivuhodná, pěkná ukázka anglické důkladnosti.*“¹⁰⁰ Bylo vydáno tři tisíce výtisků, dvě třetiny nákladu v šedých kartónových deskách, jedna třetina černě vázaných. Modlitby byly rozdávány zdarma jednak osobně, jednak poštou všem, kteří se při presentaci hlásili jako katolíci. Vydání modliteb bylo umožněno především darem amerických katolíků. „*Nebýt však velkomyslné pomoci pana rady Hály, zaslaný obnos býval by stačil k úhradě sotva poloviny nákladu.*“¹⁰¹

V neděli 8. června měl v kostele sv. Jakuba v Londýně primici Antonín Veselý studující v Irsku. Na základě zvláštního povolení byl v Anglii s prominutím dvou měsíců ve svátek Nejsv. Trojice vysvěcen na kněze. „*Účast v kostele byla pranepatrná, ani obvyklí návštěvníci kostela o primici nevěděli. Od brigády měl být vypraven zvláštní autobus, nepřihlásil se však dostatečný počet zájemců. Novoknězi u oltáře přísluhoval Msgr. Zháněl jako presbyter asistent, jáhnem byl letecký duchovní – Polák, já jsem byl podjáhnem. Kázání měl Msgr. Macháček. Po primici odjel novosvěcenec k nám do tábora*

⁹⁸ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 58. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

⁹⁹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 59. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

¹⁰⁰ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 59. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

¹⁰¹ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 101. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

v *Paddox a pak se vypravil s Bohumilem na kratší dovolenou.* ¹⁰² Snaha o jeho přidělení k letcům, kde byl dosud pouze jeden duchovní a kteří byli vystaveni největšímu nebezpečí, při jednání rady Hály s MNO nevyšla a bylo konstatováno, že o duchovní potřeby vojáků je postaráno. Anglická vojenská duchovní služba vyřešila záležitost velkoryseji, Veselý byl přidělen přímo k anglickému letectvu s povinností potřebné výpomoci u československých letců. ¹⁰³

Slavnost Božího těla byla slavena s vojáky z Kineton a zároveň s anglickými farníky ve farním kostele v Avon Dasselt. „*Po slavnosti pohostil nás v zámečku plukovník Warral, v jehož parku se konal průvod.*“ ¹⁰⁴

Dne 24. června byla na cvičišti 1. praporu společná vzpomínka na padlé před rokem ve Francii. Do programu byla zařazena i duchovně zaměřená sborová recitace. Po proslovech a zpěvech pak byla sloužena polní mše sv. pro katolíky. Účast byla malá. Pamětní bohoslužby pro evangelíky byly v baráku zátiší, pro židy na prostranství před zámečkem.

Také svátek sv. Cyrila a Metoděje oslavili vojáci polní mší sv. na hřišti 1. praporu. Před mší sv. byl odhalen a posvěcen skládací oltářní obraz ve stylu východní ikony. Uprostřed byl zobrazen Kristus, na prvních věřejích v hlavním poli Panna Maria, v dolním poli sv. Cyril a Metoděj. Na levých věřejích byl nahoře sv. Michal, dole sv. Jiří. Uzavřený obraz byl pozlacený a ve dřevě byl vyřezán dvouramenný východní kříž. Práci provedl zkušený malíř vojín Besperát. Objednávku vyrovnal a obraz věnoval Dr. Cibere, karpatoruský člen londýnské státní rady. Obraz byl metr vysoký a od té doby zdobil vždy v Anglii vojenskou polní kapli. ¹⁰⁵

„Ač cyrilometodějská slavnost byla povolena a oznámena i v brigádním rozkaze, účastnilo se jí málo vojáků. Mnozí z velitelů setnin nařídili nástup k přípravám na sokolské vystoupení v Leamington. Sladění hmotných pohybů bylo pro ně důležitější a znamenalo větší sílu, než posvěcení duší.

Zcela jinak bylo tomu dne 6. července. Podle rozkazu museli všichni nastoupit a vyslechnout přednášku o Husovi. Byl jsem tím nemálo pobouřen a netajil jsem se tím. Bolelo mě jednostranné zdůrazňování mistra Jana Husa a opomíjení skutečných

¹⁰² VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 60. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹⁰³ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 95. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹⁰⁴ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 60. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹⁰⁵ Srov. VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 61. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

duchovních otců národa. Pociťoval jsem to i jako křivdu jak vůči katolíkům, tak vůči cyrilometodějské tradici.

*Po několika dnech přijel do tábora na své vizitační cestě anglický vojenský biskup J.E. Jakub Dey, jemuž podléhali jurisdikčně všichni katoličtí vojenští duchovní v Anglii. Se zájmem prohlédl si zařízení duchovní služby a vyptával se na průběh práce. Podal jsem mu krátce přehled o celé činnosti a podle pravdy vylíčil jsem mu obtíže, s nimiž třeba ustavičně zápasit. Později jsem zjistil, že pan biskup také skutečně na příslušných místech zakročil. Jeho vlivem byla práce duchovních po čase aspoň částečně usnadněna ve smyslu anglických vojenských předpisů. Na velitelství brigády neodpustili si ovšem příležitostně poznámku, že zehrání na poměry bylo zbytečným očerňováním naší armády v očích Angličanů. Podle jejich názoru bylo totiž vždy o duchovní službu bezvadně postaráno.*¹⁰⁶

Oblíbenost katolického deníku První prapor byla nesporná. Jeho vliv byl srovnatelný s brigádními Našimi novinami i londýnským Čechoslovákem. Dne 16. července 1941 byl vydán brigádní přípis čj. 18149 - 3. odd., jímž se s okamžitou platností zastavuje vydávání Prvního praporu, a to prozatím na 14 dní. Zákaz byl zdůvodněn tím, že v čísle 182 nebylo vzpomenu svátku mistra Jana Husa a o průběhu Husových oslav byla v deníku uveřejněna jen nepatrná zmínka s nevhodným zakončením. Časopis je prý jednostranný, nesnášenlivý, nebylo dbáno včasné výstrahy. O dva dny později byl zákaz uveřejněn i v brigádním rozkaze.¹⁰⁷

Ve skutečnosti se na svátek sv. Cyrila a Metoděje Naše noviny vůbec nezmínily o významu soluňských bratří, zato druhého dne uveřejnily dlouhé pojednání o Husovi. První prapor vedený katolicky psal samozřejmě o věrozvěstech, ale nepsal o Husovi. Tak se oba časopisy vlastně doplňovaly.

Zastavení časopisu nebylo pro oba duchovní ani zdaleka tak velkou ranou, jak se na první pohled zdálo. Trvalé vydávání deníku za daných poměrů bylo nemožné a oba byli již prací značně unaveni. Dne 1. srpna, kdy vypršela lhůta zastavení deníku, bylo vydáno redakční sdělení, že list nebude už vycházet, protože dosavadní vydavatel se vzdal vedení časopisu a jiný redaktor nebyl ustanoven. Boček zůstal zatím v bývalé redakci a připravoval soubory deníku, o něž byl velký zájem. Později požádal o možnost dokončit teologická studia na Heythrop College v Chipping Norton (hrabství Oxfordshire) a do 1. srpna 1942 mu byla udělena studijní dovolená.

¹⁰⁶ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 62. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹⁰⁷ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

Vaniček se vzdal osvětové služby praporu a pokračoval v tisku drobných duchovních pomůcek. Byl dokončen zpěvníček kostelních písní a započal s vydáváním poučných brožurek. Ještě v červenci vyšel překlad řeči Pia XII. z 29. června 1941 „Hodina Boží přijde“ a výtah z knihy O následování Krista „Královská cesta sv. Kříže.“ Později byly vydány řeč J.E. W. Godfrey „Křesťanský národ,“ pastýřský list holandských biskupů z července 1941 „Protestujeme,“ encyklika Pia XI. „Mit brennender Sorge,“ vánoční projevy Pia XII a další. Mimo textových publikací tiskl množství dopisních papírů s motivy sv. Václava, známých českých kostelů apod., blahopřání, diáře, kalendářiky, jízdni řády a sv. obrázky.

Vaničkovi úspěšně sekundoval Alexandr Kraus. Přispíval do brigádních Našich novin, týdeníku Čechoslovák, vydával Židovskou knihovnici. Popularizoval boj židovských vojáků jako přirozené součásti čs. zahraniční armády mezi britskou veřejností, jeho hlas zněl z britského rozhlasu. Přihlásil se ke spolupráci s Čs. studijním ústavem v oblasti sociálních otázek. Přednášel v Edgware Literary Society a na London International Assembly. Navštěvoval britské letní školy.¹⁰⁸

V červenci roku 1941 přešla brigáda na britské tabulky válečných počtů a byla přejmenována na Československou samostatnou brigádu.

V září Vaniček obnovil večerní filmová představení, ne však již v rámci osvěty, nýbrž jako samostatnou aktivitu katolické duchovní služby a pro více útvarů, nejen pro první prapor. Obstaral si vlastní promítací přístroj Pathé 9,5 mm. Vstupné bylo dobrovolné, za půjčování filmů pravidelně doplácel. Program doplňoval Vaniček občas světelnými obrazy a k filmům podával kratší mravoučná poučení. Nazýval to Černou hodinkou. „*Cesta k dělostřelcům a k telegrafistům bývala někdy dost namáhavá, ale dělal jsem ji rád. Na kole vzadu měl jsem připevněnou promítačku, na spojovací tyči pod sedadlem projekční plátno, v jedné ruce řídítka a gramofon, v druhé ruce gramofonové desky a filmy. K rozmnožovaným týdenním programům černých hodinek připojil jsem brzy též hádanky, křížovky a stránku žertů. Účast bývala průměrně nevalná. Vojáci měli již mnoho známých v okolí a v ubikacích byl značný počet radiových přijímačů. Přesto byl jsem s výsledkem spokojen. Mnohým poskytl jsem tak nevinnou zábavu a mohl dát ponaučení, jinde a jinak neuskutečnitelné. Celkem promítl jsem tak 60 filmů – 12 poučných, 26 veseloher a 22 románů.*“¹⁰⁹

¹⁰⁸ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 - 1943), in Vojenská história 3 (2003).

¹⁰⁹ VANIČEK Hugo: Vzpomínky, 65. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nepublikováno.

Svátek sv. Václava 28. září 1941 byl oslavován u 2. praporu na zámku Walton Hall. Dopoledne byla v zámeckém parku sloužena slavná mše svatá plk. duch. sl. v. v. Msgr. Dr. Rudolfem Zhánělem. Slavnostní kázání měl voj. duchovní ppor. P. Hugo Vaníček. Odpoledne bylo velitelstvím praporu uspořádáno v zámeckém parku svatováclavské sportovní odpoledne, kterého se účastnil i prezident Dr. Edvard Beneš s chotí, naše i anglická generalita. Byla i velká účast vojáků a důstojníků našich i anglických z okolních posádek a také velká účast civilního obyvatelstva z celého okolí. Byly předvedeny ukázky vojenského výcviku jako pořadová, vrhy granátů, střelby na cíl, dále přetah lanem, šplhy, běhy, ukázky motocyklistů, jakož i jiné zábavné hry a soutěže. Na konec byla i taneční zábava. *„Při slavnosti se vyznamenali naši kuchaři, kteří pro hosty připravili české koláče, dorty a jiné zákusky. Velké pozornosti se těšili švestkové knedlíky s mákem, které obdivovali jak naši angličtí hosté, tak i naši chlapci, kterým už byly vzácné.“*¹¹⁰ *„Ráz slavnosti byl důstojnější než před rokem, závodění podobalo se v lecčems proslulému turnaji, který předpokládal nejen zdatnost, nýbrž i ukázněnost.“*¹¹¹

Dnů, kdy bylo mužstvo na cvičeních a tábor se vyprázdnil, využíval Vaníček také k čerpání dovolené, neboť jeho přítomnosti v táboře nebylo třeba. Na kole i veřejnými dopravními prostředky se vydával do bližšího i vzdálenějšího okolí a obdivoval především památky a architekturu. *„Prohlídku Cambridge odložil na pozdější dobu. Potkal totiž ve městě několik československých letců a ti mu řekli o nemocných kamarádech ve dvou nedalekých nemocnicích. Vypravil se ihned za nimi a tak zakončil dovolenou skutkem křesťanského milosrdenství.“*¹¹²

Vojenská katolická duchovní služba již měla v říjnu vyhraněnou podobu dobře organizované duchovní správy. Rozmnožené matriční listy s latinsko-českým textem a matriční knihy zachycovaly přehledně duchovní úkony, o kterých byly prováděny také záznamy na místních farních úřadech a civilně u velitelství brigády. Zápis o úmrtí se zasílal Náhradnímu tělesu, které vedlo evidenci zemřelých a padlých. Náhradní těleso zaslalo spis vojenskému duchovnímu příslušného vyznání k záznamu do matriky zemřelých. Tyto matriky vedli Vaníček, Michalec, Kraus. Po provedení záznamu se spis vracel Náhradnímu tělesu, kde se uložil. Evidenci osob bez vyznání a matrik zemřelých těchto osob vedlo Náhradní těleso. K likvidaci pozůstalostí po zemřelých a padlých

¹¹⁰ URBÁNEK Eduard: Kronika o účasti katolíků, organisovaných v Orle, Katolickém skautu, studentstvu a v jiných katolických organizacích, v československém zahraničním boji za osvobození naší vlasti v letech 1939 – 1945, [nestr.]. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹¹¹ VANÍČEK Hugo: Vzpomínky, 65. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹¹² VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 99. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

příslušnicích čs. zahraniční armády byla určena komise pod předsednictvím mjr. pěch. Antonína Svobody, jejímž členem se stal i Petružela. Funkci pohřebního důstojníka brigády vykonával npor. pěch v zál. Vladimír Felix Slezák. Matriku všech vojenských osob v zahraničí vedl Petružela. Mezi povinnosti vojenských duchovních patřila i evidence vojenských hrobů. Britská vláda pověřila péčí o válečné hroby vojenských osob spojeneckých armád po dobu války Imperial War Graves Commission. Ta si vyhradila jednotné označování hrobů, nejprve dřevěnými kříži s příslušným nápisem a po válce náhrobními kameny.¹¹³

Byla pořízena i kartotéka katolických vojáků, o níž hlavní zásluhu měl otec Anicet. Práci velmi usnadňovali vybraní dobrovolní spolupracovníci u jednotlivých útvarů. Přípravovali návštěvy kněží v posádkách a rozdělovali zaslané tiskoviny. Velitelství brigády vyplácelo také od poloviny srpna duchovním paušál na bohoslužebné potřeby a příspěvek pro nemocné. Paušál duchovní služby na materiální a kancelářské potřeby (bohoslužebné předměty, mešní potřeby, pastorační výdaje) činil 120 liber, pro duchovní službu u letectva 162 liber ročně. Pravidelná dotace šla z Vojenského fondu.¹¹⁴

Bylo pokřtěno několik dětí ženatých vojáků a jeden dospělý katechumen, uzavřeno několik sňatků a pohřbeno více vojáků, z nichž dva zemřeli nešťastnou náhodou.¹¹⁵

Mnoho času spotřeboval Vaníček na cesty. Podle záznamů ujel jen v prosinci 1941 na kole 50 km, autem 460 km, autobusem 170 km a vlakem 255 km.¹¹⁶ Vojenští duchovní k cestám do posádek využívali především vlakového nebo autobusového spojení, výjimečně vojenských vozidel. Jízdné hradily hospodářské správy dotčených útvarů. Jednou za měsíc jezdil do Londýna, kde navštěvoval Mons. Zháněla a radu Hálu a dojednával záležitosti na úřadech. Rozmluva s Mons. Zhánělem, který dokázal správně odhadnout, vhodně upozornit a dobře poradit, nebo s Hálou, který měl aktuální zprávy, doporučoval trpělivost a nejednou vypomohl i hmotně, bývala pro něho velkým povzbuzením. Přehled činnosti katolické voj. duchovní služby u 1. čs. sam. brigády v Anglii ve druhém pololetí r. 1941, kterou Vaníček vypracoval, je připojen k této práci jako 1. textová příloha.

V lednu 1942 byla zrušena malá kaplička v zámku, kde se přechovávala Nejsvětější svátost, i kaple vedle ošetřovny a obě byly přeneseny do nového plechového baráku

¹¹³ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 – 1943), in Vojenská história 3 (2003).

¹¹⁴ Srov. Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 – 1943), in Vojenská história 3 (2003).

¹¹⁵ Srov. VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 115. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹¹⁶ Srov. VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 115. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

nedaleko hlavního vchodu do parku. Před oltářem byla záclona, vyznačující prostor vyhrazený pouze katolíkům, ve zbytku se konaly bohoslužby jiných církví. S dovolením velitele praporu chodily na mši i civilní katolické osoby (hlavně ženy) z okolí.

8.4 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Yeovil (1942)

Po dobu svého pobytu ve Velké Británii naši vojáci kromě výcviku prováděli strážní a hlídkovou službu a pomáhali při odklizení trosk po bombardování. 8. května 1942 došlo k přesunu brigády z Paddox na jih Anglie do Devonshire, kde v prostoru Ilminster, Yeovil, Seaton a Sidmouth hlídala letiště a pobřeží Lamanšského kanálu. Tábor 1. praporu v Houndstone u Yeovil se nacházel na neupraveném prostoru vedle dřevěných baráků větší anglické jednotky na písčité se sporou travou rozbrázděné struhami. Duchovní služba byla v novém prostoru organizována podobně jako v Paddox, kaple byla zřízena opět ve stanu. Posádky v Chard a v Yeovil měli v místě katolický kostel. Pro ostatní sloužil Vaníček každou neděli dvě nebo tři mše sv. První měl obvykle v Houndstone, druhou u 2. praporu v Hinton St. George, třetí u dělostřelců ve stanech při silnici z Chard do Crewkerne nebo výjimečně u telegrafistů v zámeckém parku za Ilminster. Návštěva bohoslužeb byla přibližně stejná. Skupiny praktikujících katolických vojáků chodily na mši pokaždé, když mohly. Byly také obnoveny pravidelné návštěvy nemocných a uvězněných. Brigádní ošetrovna a věznice byly v Yeovil.¹¹⁷ Duchovní tisková služba doplněna také mapkami okolí a jízdními řády.

Na Boží tělo se účastnilo asi dvacet vojáků slavnostního průvodu při farním kostele v Chard. Po slavnosti následovala přátelská beseda s místními věřícími ve farním sále. Dne 22. června, ve výročí přepadení SSSR, bylo v kostele v Yeovil slouženo requiem za padlé na východní frontě. V létě 1942 sloužil Vaníček mše sv. také u anglických jednotek, které neměly na místě svého duchovního.

„Mimořádným úkonem katolické duchovní služby v té době byla dvojí svatba v kostele sv. Aloise v Oxfordě. Dvě sestry, Češky, byly sezdány se dvěma československými důstojníky. (...) Dojemný byl pohřeb dvou vojáků roztrhaných výbuchem miny na pobřeží v Seaton. Sporé pozůstatky obou nešťastníků byly uloženy v jedné rakvi a poněvadž jeden z nich byl katolík, druhý evangelík, doprovázeli je na hřbitov oba duchovní.“¹¹⁸

¹¹⁷ Srov. VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 126-127. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

¹¹⁸ VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 130-131. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

8.5 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Lovestoft (1942–1943)

Na podzim 1942 byla brigáda přemístěna do prostoru Suffolk – Norfolk, kde dostala za úkol hlídat přístavy a pobřeží Great Yarmouth, Lovestoft a Southwold. Vaniček mimo duchovních textů započal také s vydáváním série Mrtví živým (Neruda, Zeyer, ...), výtahy z literatury a mravních tendencí, zábavných čtení a pravidelných programů zábavních podniků doplněných pořadem bohoslužeb a citáty z Písma.

Svátek sv. Václava byl oslaven bohoslužbami v každé posádce. Byla vydána modlitba k sv. Václavu, Modlitba za vlast od Třebízského, brožury s obrázkem sochy sv. Václava v Praze v malém a velkém formátu, dopisnice s perokresbou sochy sv. Václava a se slokou básně A. Heyduka v české a anglické verzi.

8.6 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Dovercourt (r. 1943)

V polovině února 1943 došlo k přesunu brigády do prostoru u Harwich. Většina jednotek byla umístěna ve vilovém předměstí, letovisku Dovercourt, nejvzdálenější byli dělostřelci a brigádní ošetrovna ve Walton on the Naze. Kraj byl vystaven nepřátelským přeпадům, a proto se mnoho lidí odstěhovalo do vnitrozemí. Jejich domy zároveň s nepoužívanými letními sídly byly pronajaty armádě. Tentokrát bylo postaráno i o Vanička. V pěkné vilce se zahrádkou mu byly přiděleny dva pokojíky. V místnosti s krbem v přízemí měl kancelář a obývací pokoj, pokojík v poschodí byl upraven na malou kapli pro všední dny. Katolický kostel Our Lady of Mount Carmel byl až v obvodu města na Main Road, pravidelně každou neděli tam byly slouženy mše sv. s českou promluvou a zpěvem.

Náboženské složení čs. pozemních jednotek ve Velké Británii vykazovalo počátkem roku 1943 21 % příslušníků židovského vyznání, přes 17 % osob bez vyznání a necelých 48 % vyznání katolického obou ritů (římskokatolického a řeckokatolického).¹¹⁹

Dne 4. března 1943 byl 2. pěšímu praporu předán při velké slavnosti předsedou čsl. zahraniční vlády za účasti naší a spojenecké generality a hostů prapor svatého Václava, dar krajanů z USA. Na přední straně byl obraz sv. Václava s nápisem „Nedej zahynouti, nám ni budoucím!“,“ na druhé straně státní znak s nápisem „Pravda vítězí!“ Při slavnosti na tento prapor připjali stuhy a naši jednotce gratulovali starostové měst Stratford on Avon a Lowestoft. 2. prapor hlídal v době bitvy o Anglii v okolí Stratfordu vojenská letiště a později pobřeží a přístav města Lowestoft. Pod tímto praporem bojovali a umírali příslušníci našeho 2. tankového praporu u Dunkerque, padlo jich tam více než dvě stě,

¹¹⁹ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v Čs. samostatné obrněné brigádě ve Velké Británii a Francii (1943/1945), in Vojenská história 4 (2005).

a s tímto praporem také defilovali po návratu před vládou za účasti velkého množství lidí v Praze.

V polovině srpna 1943 přijeli do tábora v Colchestru příslušníci československých jednotek na Středním východě pod vedením plk. Klapálka. Vaniček přivítal otce Aniceta s velkou úctou a radostí. Od všech příchozích slyšel jen chválu nad jeho obětavou a pokornou službou. Vaniček se zde také „setkal se známým ze studentských dob s Dr. O. Ritzem – Radlinským, jedním z nejstarších dobrovolníků, pamětníkem smutných událostí v Polsku, života v zajateckém táboře v Sovětském svazu a těžkých bojů u Tobruku v Africe. Byl také jedním z nejuvědomělejších bojovníků ducha. Hodně obětoval, jako málokdo něco prodělal, něčemu rozuměl a přece skláněl pokorně kolena před Bohem.“¹²⁰

V srpnu 1943 vypracoval Vaniček zprávu o své činnosti, která je k práci připojena jako 3. textová příloha.

8.7 Vznik Československé samostatné obrněné brigády

Československé exilové MNO uvažovalo od konce roku 1942 o úplné motorizaci brigády a v lednu 1943 podalo návrh britskému ministerstvu války k reorganizaci brigády na obrněnou. První změnou byla výměna na postu velitele. Tím se stal od 8. března 1943 plk. děl. Alois Liška, dosavadní velitel dělostřeleckého pluku. Odstupující gen. Neumann byl převelen na MNO a jeho původně uvažovaný nástupce plk. pěch. Karel Příkryl byl nakonec vybrán pro čs. jednotku v SSSR.

Po příjezdu mužů z Afriky již nic nebránilo nové reorganizaci brigády a dnem 1. září 1943 mohla být výnosem MNO ustavena Československá samostatná obrněná brigáda. V jejím čele zůstal Alois Liška, povýšený mezitím na brigádního generála, jeho zástupcem se stal plk. děl. Karel Klapálek, kterého později nahradil plk. pěch. Antonín Zeman. ČSSOB byla sestavena podle tabulek počtů britské brigády se dvěma tankovými prapory, třetí tankový prapor vznikl reorganizací na frontě u Dunkerque. Další součástí brigády byly Brigádní pěchota (složená z Velitelské roty, Roty doprovodných zbraní a dvou Motocyklistických rot), Dělostřelecký pluk, Protitankový oddíl, Protiletadlová baterie, Brigádní spojovací rota, Ženíjní rota, Mostní četa, Oddíl polního četnictva a Dopravní oddíl. K nezbytným útvarům nutno přičíst ještě brigádní dílny, polní poštu, polní soud, polní pokladnu, polní ambulanci a záložní a doplňovací rotu.

V nově postavené Československé samostatné obrněné brigádě (Czechoslovak Independent Armoured Brigade Group) došlo i k racionálnímu přeskupení vojenských

¹²⁰ VANIČEK Hugo: Duch a síla, 145. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nepublikováno.

duchovních. Petružela byl nejprve 2. září 1943 přidělen Spořitelně čs. vojska v zahraničí, 10. září 1943 přešel k velitelské rotě motorizovaného praporu, kde již od 1. září 1943 sloužil židovský duchovní Hanuš Rebenwurz, oba jako vojenští duchovní praporu. Zůstali tak se svými vojáky, neboť právě příslušníci jednotky ze Středního východu tvořili jádro motorizovaného praporu. Por. duch. B. Boček od dělostřeleckého pluku a ppor. duch. A. Kraus od lehké brigádní ambulance přešli od 1. září 1943 k pomocné rotě Náhradního tělesa (Czechoslovak Army Depot), kde již působil ppor. duch. M. Vyšný, přidělený 9. února 1944 na přechodnou dobu evidenci Náhradního tělesa. Kmenovými příslušníky nově postavených tankových praporů se stali ppor. duch. Hugo Vaníček a ppor. duch. Ján Michalec. Do velitelské roty 1. tankového praporu byl zařazen Vaníček a do velitelské roty 2. tankového praporu Michalec.¹²¹ 28. října 1943 byl Vaníček povýšen na poručíka duchovní služby.¹²²

8.8 Duchovní služba v sídle čs. vojska ve Finedon (1943 – 1944)

V neděli před sv. Václavem byl proveden další přesun brigády do okolí Kettering. Velitelství bylo v zámku Arthingworth, 1. prapor ve Finedon, Bruton Latimer a Raunds. 2. prapor v Deene a Bulwick, jednotky ze Středního východu v Brixworth, Lamport a St. Cransley. Brigádní ambulance v Blatherwycke a Apthorpe, telegrafisté v Desborough. Menší pomocné oddíly v Earis Barton a v Norhampton.¹²³ Brigádě byly přiděleny postupně tanky a na všech místech probíhal intenzivní výcvik a přeškolení, prováděly se denní a noční přesuny, průzkum, maskování, obrana proti letadlům a tankům, nacvičovala se součinnost jednotek různých zbraní. To vše probíhalo až do jara následujícího roku. Ubytování bylo většinou v dřevěných barácích.

Vaníček mimo pravidelných bohoslužeb u 1. a 2. tankového praporu a pro něj již charakteristické tiskové a propagační práce opět převzal osvětu. Ve voze, darovaném americkými Čechoslováky, zřídil pojízdnou kantýnu a navštěvoval s ní jednotlivé útvary.

8.9 Duchovní služba v sídle čs. vojska v Earlstone (1944)

V této činnosti pokračoval i v Earlstone v jižním Skotsku, kde byla brigáda umístěna od května do srpna 1944, a kde byl dokončen výcvik. Plné bojové pohotovosti se však nepodařilo dosáhnout, protože v doplňování materiálu se vyskytly značné nedostatky. Brigáda rovněž nedosáhla předepsaného početního stavu. Přesto prováděla intenzivní polní

¹²¹ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v Čs. samostatné obrněné brigádě ve Velké Británii a Francii (1943/1945), in Vojenská história 4 (2005).

¹²² Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹²³ Srov. VANÍČEK Hugo: Duch a síla, 146. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

výcvik a absolvovala ostré tankové střelby. Mobilizace byla dokončena až 28. července 1944. Po dlouhém úsilí získal Vaníček konečně v tabulkách předepsaný osobní vůz. Zde dokončil vydání kompletní řady novozákonních listů.

Zde také zastihla brigádu dlouho očekávaná zpráva o invazi spojeneckých vojsk v Evropě. Okamžik bojového nasazení se blížil. Bylo rozhodnuto, že s brigádou na pevninu odjedou čtyři vojenští duchovní. Hugo Vaníček z 1. tankového praporu prošel bojovým nasazením na frontě ve Francii a v demoralizující atmosféře ústupu projevil osobní statečnost. Velitelé se shodovali, že jeho osobní a morální vlastnosti jsou nadprůměrné, chování bezvadné, u mužstva velmi oblíben. Ján Michalec z 2. tankového praporu sloužil již ve Francii, ale zůstal bez bojových zkušeností. Anicet František Petružela od lehké brigádní ambulance zažil nasazení s čs. protiletadlovými dělostřelci v libyjském Tobrúku. Přinesl si zranění po automobilové nehodě. Byl považován za snášenlivého a s dobrým vlivem na mužstvo. Také Hanuš Rebenwurz z motorizovaného praporu prošel nasazením v Tobrúku. Vyznačoval se vážnou a vyrovnanou povahou, byl svědomitý. Na britských ostrovech zůstali u Náhradního tělesa tři vojenští duchovní. Michal Vyšný byl dnem 1. května 1944 na neurčitou dobu zproštěn vojenské činné služby pro práci na londýnském Ministerstvu sociální péče. Bohumil Boček byl velmi inteligentní, se širokým rozhledem. Projevoval se jako obratný řečník, který dovede využít svých kladných vlastností k působení na morálku a cit svého okolí. Pro bojové nasazení se však po fyzické stránce nehodil. Alexandr Kraus měl smysl pro spolupráci a zodpovědnost. Byl klidný, pilný a snášenlivý, s dobrým společenským vystupováním.¹²⁴

8.10 Přesun do Francie

Dne 7. června 1944 nařídilo britské vrchní velení mobilizaci brigády. Ta doplnila počty vojáků z Náhradního tělesa na válečné počty a vyměnila veškerý výcvikový materiál za nový. Do prostoru v okolí Bridlington, kde se věnovala pozornost bojovému výcviku malých jednotek a úderných skupin pro boj v osadách a technice nalodování a vylodování, se 21. srpna přijel s vojáky odcházejícími do pole rozloučit prezident E. Beneš. Na konci srpna proběhlo nalodění na transportní loď a 1. září 1944 se celá brigáda v počtu 4338 mužů vylodila v Normandii v přístavu Mulberry u Arromanches a v chráněných kotvištích Goosberry u Graye a Courseulles sur Mer.¹²⁵

¹²⁴ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v Čs. samostatné obrněné brigádě ve Velké Británii a Francii (1943/1945), in Vojenská história 4 (2005).

¹²⁵ Srov. PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006.

9. Hrdina od Dunkerque

Čs. tábor se začal budovat v prostoru Falaiské kapsy, kde se Němci pokusili o protiútok a odříznutí spojeneckých vojsk, mezi obcemi Epanay, Fontaine a Le Breuil. Brigáda se dozbrojovala a pokračoval výcvik jednotek na úrovni praporů a brigády, probíhaly tankové střelby na polní střelnici, konala se velitelská cvičení a speciální cvičení spojovací a týlová, prováděly se cvičné přesuny smíšených proudů ve dne i v noci.

První katolické bohoslužby na francouzském území se uskutečnily v neděli 10. září v katolickém kostele v posádce dopravního oddílu, evangelické téhož dne pro všechny útvary brigády ve stanu evangelické duchovní služby u 2. tankového praporu a židovské v pátek 15. září 1944 pro všechny útvary brigády v prostoru velitelství motorizovaného praporu, které mělo pro konání bohoslužeb uvolnit vhodný stan.

Na svátek sv. Václava byla navečer sloužena v lese polní mše sv. a po ní byl uspořádán krátký svatováclavský táborák. V proslovu ppor. Dr. Ritz – Radlinský vyslovil naději, že příští svátek našeho svatého patrona oslaví vojáci ve svobodné vlasti. Byly též přednášeny básně. Večer byl zakončen státní hymnou a zpěvem českých písní.

9.1 Činnost ČSSOB u Dunkerque

Ve dnech 4. – 6. října 1944 se brigáda přesunula do okolí přístavu Dunkerque na francouzsko-belgických hranicích. V obležené pevnosti Dunkerque se nacházelo zhruba 12 000 německých vojáků. Velitelem pevnosti byl admirál Frisius. Měla se účastnit obléhání tamní německé posádky, držet ji v obklíčení, nedovolit jí ohrožovat tyl spojeneckých vojsk a přinutit ji silnou průzkumnou činností, dělostřeleckou palbou a leteckým bombardováním ke kapitulaci, aniž by byl podniknut útok většího rozsahu. Němci přístav a jeho okolí velmi dobře opevnili a vytvořili zhruba třicetikilometrový obranný perimetr členěný do hloubky tří linií. S pomocí moře a spleti kanálů zaplavili část obranné linie a položili mnohá minová pole. Vybuovali systém předsunutých pozorovaten, bunkrů a naslouchacích stanovišť. Velká část rovinaté plochy byla Němci pomocí přílivu uměle zavodňována a tak nemohly být ve větším rozsahu využity tanky, hlavní síla obrněné brigády. O dobytí této pevnosti se již od začátku října 1944 marně pokoušeli Kanadčané. Českoslovenští vojáci je vystřídali. Kanadská 2. pěší divize se poté přesunula dál do Belgie a pokračovala v plnění důležitějších úkolů. Na počátku října obdržela německá posádka šedesátihodinové ultimatum, aby se vzdala. Německé velení ultimátum odmítlo.

K prvnímu útoku našich jednotek na pevnost došlo v den výročí vzniku republiky 28. října 1944. Útok začal v 6.30 hodin, kdy Motorizovaný prapor za podpory tanků napadl předsunuté pozice nepřítele. V 8.30 začala silná palba československého dělostřelectva a pěchota za podpory tanků vyrazila do útoku. Ten byl úspěšný a jednotky pronikly hluboko do nepřátelských pozic. Německé ztráty činily 500 mužů, z toho 150 mrtvých. Československé ztráty byly pouze 11 vojáků.¹²⁶

Začátkem listopadu došlo k dalšímu útoku. Tentokrát se však již Němci dobře připravili a útok si vyžádal vysoké ztráty: 26 mrtvých a několik desítek raněných a nezvěstných. Fanatický admirál Frisius uposlechl Hitlerův rozkaz bojovat do posledního muže. Dokonce se pokusil o protiútok. Ten byl odražen jen s největším vypětím sil a za pomoci spojeneckého letectva a jednoho tankového sboru. Prudké boje pak pokračovaly až do dubna 1945. Bojová činnost se sestávala převážně z provádění hlídek, násilných průzkumů a palebných přepadů nepřátelských postavení. Velitel brigády brig. gen. Alois Liška se stal velitelem všech spojeneckých jednotek operujících před Dunkerque.

9.2 Duchovní služba v ČSSOB u Dunkerque

Katolické bohoslužby se většinou konaly podle předem stanovených programů ve farních kostelech nejbližších posádkám jednotlivých útvarů brigády nebo podle zvláštních programů zasílaných přímo vojenskými duchovními veliteli útvarů. Evangelické bohoslužby se střídavě konaly u 1. tankového praporu pro příslušníky tohoto praporu a dělostřeleckého pluku nebo 2. tankového praporu pro příslušníky tohoto praporu, některých čet ženijní roty a sekcí brigádní ambulance.

Téměř třetinu početního stavu brigády tvořili příslušníci židovského vyznání. Deník vojenského rabína ppor. duch. H. Rebenwurzela je plný záznamů o návštěvách jednotlivých útvarů brigády, nemocných a rekonvalescentů, o setkáních s vojáky, o pohřbívání padlých a zemřelých, o vyřizování úřední korespondence nebo služebních jednáních, o zajišťování bohoslužeb a příprav oslav židovských svátků Chanuka (účast 250 vojáků) a Pesach (účast 300 vojáků). Velitelé přijímali bezpečnostní opatření v místech bohoslužeb, která by mohla být ostřelována nepřátelským dělostřelectvem.

Bojová činnost brigády se neobešla bez ztrát na lidských životech. Pohřbívalo se zpravidla na hřbitovech v Adinkerke, Bergues, Bourbourg, Cassel a St. Omer, kde byla rovněž umístěna kanadská vojenská nemocnice. Mezi 189 vojáky brigády padlými nebo zemřelými v období od 1. září 1944 do 31. května 1945 nalezneme rovněž tři řeholníky

¹²⁶ Srov. PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006.

pocházející ze Slovenska, kteří vstoupili do čs. zahraniční armády na Středním východě. Jednalo se o svob. Vojtěcha Matise z 1. tankového praporu, který zahynul 29. listopadu 1944 na průzkumné hlídce nedaleko továrny Filature během nepřátelského dělostřeleckého přepadu, dále o ppor. pěch. Štefana Kubinu, který jako velitel čety 2. roty motorizovaného praporu padl 15. dubna 1945 při útoku na továrnu Filature a čet. asp. Martina Kopaničaka ze spojovací roty, který zahynul 30. dubna 1945 při nepřátelském dělostřeleckém přepadu vesnice Loon Plage.¹²⁷

Hugo Vaníček u Dunkerque sloužil v západním úseku (Bourbourg). Konal s vojáky pravidelné večerní rozpravy u táborového ohně, sloužil mše sv. ve městech i v linii, pohřbíval padlé, konal návštěvy nemocných a raněných v nemocnicích a na ošetřovnách, navštěvoval vojáky na pozicích. Pokračoval v drobném tisku a vedle pravidelné duchovní služby vedl půjčovnu knih a jeden měsíc i prodejnu 1. tankového praporu. 20. dubna 1945 byl povýšen na nadporučíka duchovní služby.¹²⁸

Hugo Vaníček byl u vojska hodnocen jako snaživý, inteligentní a pracovitý člověk s nadprůměrnými mravními vlastnostmi. Byl velmi oblíbený, pozvedal náladu a morálku kamarádů. U nadřízených a rovněž u mužstva byl pro své povahové vlastnosti velmi oblíben. Hugo Vaníček byl za svoji činnost u Dunkerque vyznamenán Pamětní medailí se štítkem F-VB a Československou vojenskou medailí za zásluhy II. stupně.

9.3 Kombinovaný oddíl

V této době již naši vojáci věděli, že Dunkerque nedobudou a čím dál tím více upírali zraky k mohutné ofenzivě Pattonovy 3. armády směřující do Československa. Bylo jejich velikou touhou přidružit se k Pattonovi a podílet se přímo na osvobození vlasti. Poněkud stereotypní služba tyto myšlenky ještě více posilovala a množily se žádosti po změně úkolu. 18. dubna, tedy v době, kdy došlo k prvnímu kontaktu amerických průzkumných hlídek s naším územím, se generál Ingr obrátil přímo na náčelníka britského imperiálního štábu maršála Brooka s žádostí o uvolnění čs. brigády z bojů od pevnosti Dunkerque a její přesunutí k jednotkám operujícím na československém území. Zároveň se obrátil i na náčelníka leteckého štábu maršála Portala, se žádostí o převelení 310., 312. a 313. stíhací perutě pod taktické letectvo operující nad čs. územím. Obě žádosti se dostaly na stůl generála Eisenhowera. Byly však zamítnuty. Přesto byl nakonec 23. dubna sestaven alespoň tzv. Kombinovaný oddíl o počtu asi 140 čs. vojáků pod vedením podplukovníka Sítka, který se o pár dnů později vydal na cestu, aby se přidal

¹²⁷ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, Záznamy o padlých a pohřbených v Bourbourg-Ville a okolí. Nепublikováno.

¹²⁸ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nепublikováno.

k Pattonovi. Poslední pokus o převelení celé brigády do svazku 3. armády učinil sám velící generál Alois Liška, který se 29. dubna setkal s maršálem Montgomerym. Ten však opakovaně jeho žádost zamítl.

Kombinovaný oddíl, složený převážně z veteránů od Tobruku, dosáhl dne 1. května 1945 v 10 hodin státní hranice u obce Pomezí nad Ohří. Po malé slavnosti a vztyčení státní vlajky, kdy vojáci zpívali státní hymnu a málokdo se styděl za slzy, se vydal dále do Chebu, kde se ujal správy města a podílel se na bojích s Němci. Po vypuknutí povstání se oddíl 7. května přesunul do Plzně, postupu na Prahu ale zabránilo v Kyšicích americké velení s ohledem na demarkační linii.

9.4 Návrat do vlasti

Situace v prostoru Dunkerque byla na počátku května již víceméně poklidná. Po podepsání všeobecné a bezpodmínečné kapitulace německých vojsk 8. května 1945 byl následující den vyzván ke kapitulaci i velitel obleženého Dunkerque viceadmirál Friedrich Frisius. Ten se následujícího dne dostavil s dalšími německými důstojníky na velitelské stanoviště brigády a svým podpisem stvrdil kapitulaci listinu.

Dobytí Dunkerque se nezdařilo, svoji úlohu však brigáda nesplnila pouze zdánlivě. Hlavními úkoly brigády generála Aloise Lišky a jí podřízených spojeneckých jednotek bylo především znemožnit nepříteli akce vedené proti týlu postupující 21. skupiny armád, zabránit posilování a zásobování obklíčené posádky a přiměřenou aktivní bojovou činností, mimo přímého útoku na Dunkerque, se pokusit donutit nepřítele ke kapitulaci. Už předem bylo jasné, že brigáda nebude moci využít ke splnění tohoto úkolu své hlavní úderné síly - tanků, ale že se bude muset spoléhat především na dělostřelectvo. Brigádě chyběly síly a prostředky, které mohly německou posádku skutečně vážně ohrozit - letectvo, výsadkové jednotky a těžká ženijní technika. Obránců v pevnosti bylo navíc třikrát více než obláhatelů. Ti navíc měli svázané ruce, protože francouzská vláda chtěla Dunkerque nepoškozený.

Krátce po kapitulaci německé posádky započaly urychlené přípravy na návrat do Československé republiky. Pro všechny muže tak nastal po dlouhých šesti letech šťastný okamžik vítězství nad krutostí, nenávistí a smrtí, která bohužel mnohým vzala navždy možnost spatřit znovu rodnou zem. 12. května se vydaly první oddíly na cestu a o šest dnů později byly s nadšením uvítány v Plzni. 30. května celá brigáda slavnostně defillovala na přehlídce v Praze před prezidentem E. Benešem. Bylo to zároveň její poslední samostatné vystoupení, neboť k 1. červnu 1945 byla reorganizována podle sovětského vzoru na 1. československý tankový sbor se čtyřmi brigádami s velitelským stanovištěm ve Stříbrných Horách. Tímto datem také skončilo období existence jednotky, která se

nesmazatelně vepsala do dějin našeho národa a které právem patří dík za její úsilí navrátit vlasti zpět ztracenou svobodu. Jak ukázal vývoj v dalších letech, muži, kteří neváhali nasadit svůj život, se ocitli na okraji nové společnosti, mnozí s nich stanuli před rozhodnutím, zda znovu opustit rodnou zemi. Ti, kteří se tak rozhodli, překročili československou hranici ve svém životě naposled. Ti, co se rozhodli zůstat, byli novým režimem pronásledováni, ponižováni, týráni, vězněni a mnozí přinesli obět' nejvyšší.

10. Vojenská duchovní služba v poválečné čs. armádě

Košický vládní program z dubna 1945 ve své vojenské části stanovil hlavní úkoly vlády při výstavbě nové poválečné, na demokratickém a antifašistickém základě založené čs. armády. Jejím jádrem se měl stát Svobodův 1. čs. armádní sbor v SSSR. Jako vzor pro organizaci, výzbroj a výcvik je určena Rudá armáda. Válečné zkušenosti našich jednotek na západě přisoudily duchovní službě úlohu svého druhu nezastupitelnou, s ohledem na životní situace, do nichž se naši vojáci dostávali, a prostředí, v němž se pohybovali, a k jejich náboženskému založení zcela pochopitelnou. A to i přes to, že docházelo k improvizacím, neboť v zahraničí nesloužili důstojníci vojenské duchovní služby z povolání, ale hlásili se především kněží a řeholníci z řad mužstva, kteří žili, pracovali či studovali mimo republiku. U našich jednotek organizovaných v SSSR obdobná zkušenost chyběla. Východní armáda přinesla do vlasti zcela odlišnou sovětskou zkušenost preferovanou vládním programem, tj. politizovanou osvětovou práci. Působila velmi razantně ve sféře, kde do té doby duchovní služba nacházela své uplatnění: úsilí o mravní výchovu vojáků nahrazovala jejich morálně politickou výchovou a osvětový aparát při MNO se měnil ve specificky proponovanou skupinu politických pracovníků.

Náčelník generálního štábu gen. Bohumil Boček připravil počátkem června 1945 pro jednání Vojenské rady při předsednictvu vlády zprávu, ve které stručně popisuje organizační strukturu duchovní služby v předválečné armádě, naznačuje působení vojenských duchovních v čs. zahraničních jednotkách za války a rovněž vyzdvihuje postoj katolických duchovních v českých zemích, neboť odmítli nastoupit do protektorátního vládního vojska, a upozorňuje na odbojovou činnost některých z nich.¹²⁹

V době, kdy se otázka duchovních v armádě probírala ve vysokých vojenskopolitických kruzích, zůstala duchovní služba tzv. v klidu. Ti duchovní, kteří se vraceli se zahraničními jednotkami, zůstali v činné službě (stále trval stav branné pohotovosti státu). Duchovní službu však nekonali, většinou pracovali ve Vojenském historickém ústavu nebo Vojenském spisovém úřadu jako správci vojenských matrik a válečných hrobů. Pouze pplk. duch. Jaroslav Janák byl zaměstnán v 1. oddělení I. odboru MNO, kde se zabýval záležitostmi dosud úředně neexistující duchovní služby.

Z tohoto období pochází také dopis, zasláný Jar. Janákem Vaničkovi: „ (...) *naše duchovní služba leží ladem a MNO se nemůže rozhodnout nás přijmout a hlavně znova ustanovit. Bojí se nás nějak, proč nevím, ukázali jsme svoji poctivou práci za okupace, když*

¹²⁹ Srov. PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 – 1950), in Historie a vojenství 4 (1995) 135-166.

z 32 katolíků sedm zavřeli a z toho tři usmrtili. Jeden z nás¹³⁰ se stal vedoucím slovenského povstání na západě a pak jako velitel celého úseku bojoval s vojáky jako pěšák, až se stal plukovníkem pěchoty. Dnes sice není mezi námi, ale vyšel z našich řad a ukázal, že jsme byli skutečně vychováni dobře a že jsme bránili republiku vším možným způsobem.

Toto všechno ovšem nevadí, abychom byli dnes odhozeni jako staré haraburdí do smetí a museli se doprošovat na své bytí a bytí naší instituce jako žebráci.

Je to velmi smutné pro nás staré, kteří táhneme již přes 30 let tu káru voj. duchovní správy a kteří jsme v této práci sestarali. Stýská se nám po této práci a pak vidíme, že to bude velká škoda pro vojáky i pro církev.

Jak se nyní proslýchá, máme býti převedeni do skupiny konceptních důstojníků a byli bychom zařadění do vojen. historického ústavu, kde bychom dali dohromady naše vojenské matriky a válečné hroby. Budeme pak čekat v tomto složení na budoucí naše znovuzkříšení, které doufám přijde po volbách a zahájení parlamentu.

My staří to ponese velmi těžce, ale musíme se s tím smířit, poněvadž musíme počítat již s pensí, ježto se skoro všichni pohybujeme ve stáří kolem 55 let, kdy se posílá vesele do pense. (...)

Všechno, co bylo v mých silách jsem udělal, abychom byli opět zřízeni, poněvadž vidím, že to nejde, přijímám za souhlasu kolegů řešení převodu do jiné skupiny, abychom zachránili aspoň něco a se dočkali lepších časů. (...)¹³¹

V říjnu 1945 při příležitosti výročí vzniku republiky se prezident Beneš postavil za požadavky udržující kontinuitu nové armády s armádou předválečnou, jejím duchem a tradicí. To vytvářelo prostor pro obnovení činnosti duchovní služby v původním významu i rozsahu.

Duchovní služba v čs. armádě byla proto v březnu 1946 MNO opět uvedena v činnost. V době míru bylo z celkového počtu 42 aktivních vojenských duchovních určeno 32 míst pro katolickou skupinu, šest pro evangelickou, tři pro Církev čs. a jedno pro skupinu pravoslavnou. V říjnu 1947 upraveno na 25 míst pro katolíky, pět pro evangelíky, pět pro CČS, jedno pro pravoslavné. V záloze bylo bezmála 500 důstojníků vojenské duchovní služby a počítalo se, že v případě branné pohotovosti státu bude mobilizováno až 198 důstojníků vojenské duchovní služby v záloze.

Dominantní složku duchovní služby v armádě tvořili katoličtí duchovní. S ohledem na tradici byl armádním ordinářem pražský arcibiskup Josef Beran, který svým generálním vikářem pro čs. brannou moc jmenoval pplk. duch. J. Janáka. Ten se také stal přednostou

¹³⁰ Dezider Kišš – Kalina, pozn. autora.

¹³¹ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 31. října 1945. Nepublikováno.

katolické skupiny vojenských duchovních. V čele evangelické vojenské duchovní správy stál mjr. duch. Daniel Kováč, vojenské duchovní správě Církve československé velel do roku 1947 škpt. duch. Karel Vít a po něm pplk. duch. Ladislav Kopal. Jediným vojenským duchovním nově zřízené pravoslavné vojenské duchovní správy, která za první republiky v době míru neexistovala, byl Bohumír Axman. Pravoslavná církev nebyla na zavedení vlastní vojenské duchovní služby připravena ani organizačně, ani personálně. Obnova církevního života rozbitého zákazem činnosti za okupace v českých zemích a odstoupením Podkarpatské Rusi, kde se pravoslavní koncentrovalo, provázená akutním nedostatkem duchovních, umožnila obsadit jeho místo až v průběhu roku 1947 a za této situace sloužil u hlavního velitelství.

V říjnu 1947 bylo rozhodnuto o reorganizaci duchovní služby, ke které mělo dojít koncem února 1948. Poúnorovým jednáním armádních orgánů však byly pro svou minulost a pro záporný postoj k lidové demokracii a k únorovým událostem s okamžitou platností určeni ke zproštění služby čtyři katoličtí duchovní a v dalších měsících odchody katolíků na dovolenou s čekáním a do výslužby v neztenčené míře pokračovaly. Objevovala se také trestní stíhání s vysokými tresty a správní řízení o odnětí hodnosti. Nad katolickou skupinou se stahovala mračna, neboť v květnu 1949 odešel na dovolenou její přednosta Janák, který se již nevrátil a byl přeložen do výslužby. Vedením katolického oddělení byl poprvé za dobu jeho existence pověřen příslušník jiné církve evangelík Janota. V ostatních duchovních skupinách obdobné procesy probíhaly méně vyhrcočně a neměly tak drastické dopady.¹³²

Vojenským duchovním nadále zůstala role pouhých správních úředníků, kteří uchovávají matriky a evidují vojenské hroby. Osud čs. vojenského duchovenstva se však již naplňoval, neboť v závěru roku 1949 bylo konstatováno, že počet duchovních se zmenšil natolik, že nemohou plnit své úkoly. V únoru 1950 bylo rozhodnuto další nábor

¹³² Nemilosrdná kádrová opatření v důstojnické sboru, přijímaná od února 1948 měla vyhraněně třídně-politický charakter a pochopitelně nepostihla pouze službu duchovní. Komunisté dobře věděli, že armáda pro ně představuje stálé riziko, které je třeba rychle eliminovat. Destrukce důstojnického sboru v čs. armádě po únorovém puči nemá obdoby. Čtyři dny po komunistickém převratu ministr Svoboda podepsal propouštěcí dekrety, na jejichž základě bylo z armády vyhozeno 57 generálů, 1 235 důstojníků a 540 rotmistrů a poddůstojníků. Do konce roku 1948 armádu nuceně opouští 60 generálů, přes 200 plukovníků, více než 1000 podplukovníků, přibližně stejný počet majorů a přes 2500 nižších důstojníků. Z celkového počtu československého důstojnického sboru, který čítal 13 112 důstojníků, bylo do roku 1953, kdy skončily hlavní vlny čistek, propuštěno asi 4000 důstojníků. Z nich bylo 28 justičně zavražděno, více než 1000 obdrželo v nezákonných procesech mnohaleté tresty, včetně trestů doživotního odnětí svobody. 500 důstojníků putuje do protiústavně zřízených táborů nucených prací a dalších 2500 komunisté úředně vystěhovali do přikázaných míst, kde nebyl nejsnažší život. Kolika vojákům byl na „dobu neurčitou“ zastaven postup už asi nikdy nezjistíme, stejně jako počet těch, kteří byli převeleni na podřadné funkce. Perzekuce, justiční vraždy a věznění šly armádou skutečně napříč. Postihly veterány ze západní i východní fronty, letce, pěšáky i tankisty, stejně jako bojovníky z domácího odboje, nebo čerstvě jmenované důstojníky, kteří chtěli sloužit své vlasti a nikoliv komunistickému režimu.

neprovádět. Ke zrušení vojenské duchovní služby v čs. armádě tedy nikdy nedošlo de iure, ale faktickými personálními opatřeními individuálního charakteru s cílem postupně dosáhnout stejného výsledku. Vojenští duchovní fakticky přestali v armádě působit na rozhraní září a října 1950 v době totálního přechodu na vojenskou organizaci podle vzoru Sovětské armády. Zbylí vojenští duchovní většinou byli převedeni do civilní duchovní správy. Rokem 1950 se tedy uzavřela historie vojenské duchovní služby v čs. armádě, jíž prošlo několik desítek kněží, z nichž někteří prožili většinu svého aktivního života v tak rozdílných armádách, jako byly armáda rakousko-uherská, předmnichovská československá, tisovska slovenská, zahraniční i poválečná československá.

Současnou vojenskou duchovní správu kanonicky upravuje apoštolská konstituce papeže Jana Pavla II. *Spirituali militum curae* z 21. dubna 1986. Otázky vojenské duchovní správy patří mezi záležitosti, na nichž je zainteresována jak církev tak stát (*causae mixti fori*), proto bývají předmětem konkordátů či obdobných smluv uzavíraných Svatým stolcem a vládami jednotlivých států. Ustanovení konstituce se nepoužívají, pokud by to bylo v rozporu (*pacta sunt servanda*) se sjednanou mezinárodní smlouvou.

Novodobá vojenská duchovní služba byla zřízena v resortu Ministerstva obrany České republiky rozkazem ministra obrany 3. června 1998. Jejím vzniku předcházela téměř dvouletá jednání s křesťanskými církvemi v České republice. Tato jednání byla završena podepsáním dohody mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o podmínkách, za kterých budou duchovní povoláváni do služby v armádě.¹³³ Specifikem české vojenské duchovní služby je jednotnost, ve které české křesťanské církve stojí v partnerském vztahu vůči Armádě České republiky a která je zakotvena ve smlouvě mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Tento ekumenický duch, jak ve vztazích v samotném kolegiu vojenských kaplanů, tak v jejich duchovní péči o vojáky, je ve srovnání s cizími armádami a i s dřívější československou vojenskou duchovní službou, zrušenou po únorovém převratu roku 1948, unikátní.

Duchovní služba Armády České republiky směřuje ke všem příslušníkům ozbrojených sil a má jednoznačně ekumenický ráz. Vojenští kaplani jsou vždy připraveni poskytnout svou pomoc a spolupráci především v oblasti životních problémů, osobních či vztahových krizí apod. kterémukoli příslušníku resortu Ministerstva obrany - armádnímu profesionálovi či občanskému zaměstnanci. Vojenští duchovní v Armádě České republiky zodpovídají za vytváření podmínek pro naplňování ústavně zaručených lidských práv,

¹³³ Srov. Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí, http://www.kaplani.army.cz/htm/1_0.html, (11.3.2009).

kteřá souvisejí se svobodou vyznání ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností. Poskytují pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků armády. Zajišťují odborné vzdělávání v oblasti etiky a religionistiky formou přednášek, seminářů či besed. Vykonávají nebo zabezpečují duchovní službu pro příslušníky velitelství i přímo podřízených stupňů a jejich rodiny, včetně bohoslužeb pro všechny církevní denominace sdružené v rámci Ekumenické rady církví. Spolupracují s duchovními církví a náboženských společností civilního sektoru, spolupracují s duchovními jiných armád v rámci mezinárodních vojenských aktivit, s vojenskými lékaři, psychology a dalšími pracovníky, kteří zabezpečují sociální politiku na úrovni velitelství.¹³⁴ Prvním kaplanem v historii novodobé české armády se v r. 1996 stal Tomáš Holub.

¹³⁴ Srov. Funkční náplň vojenského kaplana, http://www.kaplani.army.cz/htm/1_2.html, (11.3.2009).

11. Poválečná činnost Hugo Vanička

Do vlasti se ze západu vrátil i vojenský duchovní Hugo Vaniček. Svoji bojovou cestu ukončil pod hradem Švihov v jihozápadních Čechách v blízkosti tehdejší americko-sovětské demarkační linie, kde působil jako duchovní u 11. tankové brigády v Žinkovech u Nepomuku. Jeho západočeský pobyt ukončilo udání podané na něho, když již v létě 1945 rozhodně protestoval proti umístování portrétu J. V. Stalina vedle fotografie E. Beneše.¹³⁵ 15. září 1945 byl přidělen ke 12. tankové brigádě ve Voticích. O tři měsíce později, rozhodnutím MNO ze dne 7. prosince 1945, přešel k Vojenskému historickému ústavu v Praze, kde se věnoval správě matrik.¹³⁶ V roce 1947 byl armádou vyslán do Francie, Belgie a Holandska s úkolem evidence válečných hrobů čs. vojáků. Při této cestě si fotografoval katedrály a kostely, protože se zajímal o církevní architekturu a umění. Byla to však jeho poslední cesta do zahraničí.

11.1 Duchovním ve vojenské nemocnici ve Střešovicích

Po rozhodnutí obnovit v plném rozsahu duchovní správu v mírové čs. armádě nastoupil Vaniček 28. února 1946 jako vojenský duchovní ve Vojenské nemocnici ve Střešovicích.¹³⁷ K této službě nejprve dostal předběžný souhlas svých řádových představených. Brzy po té, co byl přijat do armády (dosud stále sloužil jako dobrovolník) a byl jmenován řádným vojenským duchovním s povinností služby alespoň pět let, mu bylo sděleno, že se tato služba nesrovnává s posláním Tovaryšstva. Byl vybídnut, aby buď vystoupil z armády, a nebo si v případě, že se nemíní vrátit ke své předválečné činnosti, podal žádost o propuštění z řádu. Pro Vanička to bylo nelehké dilema a jeho řešení zvažoval ve dnech 23. – 26. července při tří denním pobytu na Sv. Hostýně. Rozhodl se pro dodržení nedávno sjednané smlouvy. Chtěl zúročit své šestileté zkušenosti získané působením v armádě a v práci mezi vojáky spatřoval adekvátní náhradu své neuskutečněné cesty do misií. 8. listopadu 1946 byl propuštěn z řádu Tovaryšstva Ježíšova a ke stejnému datu byl inkardinován v Arcidiecézi pražské s dovolením, aby se jako kněz zcela věnoval působení v branné moci ČSR.¹³⁸ 1. července 1946 byl povýšen do hodnosti kapitána,

¹³⁵ Srov. KASTNER Quido: P. Hugo Vaniček, in Vlastivědný sborník Podřipsko 1 (1990) 15-18.

¹³⁶ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 20. prosince 1945. Nепublikováno.

¹³⁷ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 22. února 1946. Nепublikováno.

¹³⁸ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 25. listopadu 1946. Nепublikováno.

10. října 1946 se stal důstojníkem z povolání v hodnosti štábního kapitána. 27. května 1947 byl povýšen na majora duchovní služby.¹³⁹ Tak ho také uvádí katalog kléru z roku 1948.¹⁴⁰

V říjnu 1946 navrhl MNO zřízení větší trvalé kaple ve střešovické nemocnici: „*Nynější stav, kdy mše svatá je sloužena každou neděli a ve svátky na chodbě, křty svaté jsou udělovány na pokojích rodiček a potřebné k udělení svatých svátostí umírajícím třeba obstarávati v nejbližších kostelích, je na delší dobu neudržitelný.*“¹⁴¹ V březnu 1947 z pověření arcibiskupa Berana a ministerstva obrany vizitoval zajatecký tábor německých vojáků u Mostu.¹⁴² Od listopadu 1947 působil jako duchovní rádce Junáka.¹⁴³

Opět se projevuje jeho obrovský organizační potenciál, když v prosinci 1947 navrhuje Pražskému arcibiskupství zřídit při pastoračním ústředí diapáskovou službu s půjčovnou a vydání katolické ročenky po vzoru církve v zahraničí. Ta měla obsahovat přehled katolického života u nás i ve světě. Sám začal sestavovat ze všech diecézí soupis kněží, novokněží a zemřelých kněží v daném roce, seznam kostelů a kaplí, řádů, církevních škol a zdravotnických zařízení, rejstřík zkratk, kalendárium, významné knihy v daném roce vydané u nás i ve světě, seznam svátků, přehled periodik, poučení o postech a svátostech, přehled církevní hierarchie, poslušnost papežů, pojednání o funkcích kongregací, seznam diecézí u nás i ve světě, adresy církevních institucí, seznam katolických nakladatelství, půjčovny obrázků, pomůcek a filmů, poštovní sazby...¹⁴⁴

11.2 Nucený odchod z armády a věznění

V kvalifikačních listinách, které musí vždy jednou za půl roku vyplňovat nadřízený každého důstojníka, do léta 1948 o Hugo Vaníčkoví čteme, že je: „ (...) *velmi iniciativní, s naprosto vyvinutým smyslem pro povinnost a odpovědnost, zcela bezvadného chování ve službě i mimo ni, veselý, družný, snášenlivý, dobrosrdečný, velice nadaný, výborné paměti, neobyčejně duševně pružný, rychlého postřehu s naprosto logickým uvažováním, širokého rozhledu, všestranného vzdělání, ovládá dokonale jak odborné tak i vojenské předpisy, pilným studiem stále prohlubuje své všeobecné i vojenské vzdělání. Příjemného zevnějšku, vždy pečlivě a čistě oblečený. Výborný vychovatel, velice schopný duchovní moderního zaměření, výborný organisátor a administrátor. Ve své práci je neobyčejně přesný*

¹³⁹ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹⁴⁰ Srov. Catalogus cleri archidioceseos pragensis 1948, 254.

¹⁴¹ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 21. října 1946. Nepublikováno.

¹⁴² Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, pověření ze dne 25. března 1947. Nepublikováno.

¹⁴³ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, pověření pro duchovní vedení skautské mládeže a činovnícká průkazka. Nepublikováno.

¹⁴⁴ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, podklady pro přípravu katolické ročenky. Nepublikováno.

*a svědomitý, stará se pečlivě, aby podal nejdokonalejší výkon. Ochotný i koná-li jiné práce mimo své funkce. Jmenovaný osvědčil se jako výborný a iniciativní pracovník. Je upotřebitelný ve všech směrech duchovní činnosti s nejlepšími výsledky. Velmi způsobilý jako přednosta duch. služby vyšších velitelství nebo profesor na voj. učelištích neb v osvětové službě. Celkový stupeň kvalifikace výtečný.*¹⁴⁵ V hodnocení za první pololetí roku 1948 však již můžeme číst: „ (...) Svoje vědomosti neustále a soustavně prohlubuje, o politické dění jevil zájem. Společenské události viděl zorným úhlem náboženství, ale byl pokrokový. Uznával vývojovou nutnost dnešního pokrokového světového dění, ale měl výhrady proti způsobu jeho uskutečňování. Tyto nevyjadřoval přesně, ale citáty z Písma. Další upotřebitelnost jako knihovník, archivář. Celkový stupeň kvalifikace nevyhovující.“¹⁴⁶

Ve dnech 16. až 21. června 1948 pobýval ve vyšetřovací vazbě z důvodu zneužití služební moci, neboť byl v podezření, že v dubnu 1948 jako duchovní správce vojenské nemocnice umožnil ve své kanceláři vyšetřovanci ve vazbě mjr. Kosíkovi, aby vešel v nekontrolovaný styk se svojí manželkou, a vyšetřovanci ve vazbě mjr. Bednaříkovi, aby odeslal necenzurovaný dopis.¹⁴⁷ Po podmíněčném odsouzení na dva roky za maření vyšetřování byl poslán na zvláštní dovolenou a později na dovolenou s čekáním. 30. září 1949 byl propuštěn z činné služby a o měsíc později přeložen do výslužby. K 31. prosinci 1949 pozbyl nároků na vojenské odpočivné platy.¹⁴⁸

Po odchodu z armády působil od 15. listopadu 1948 do 10. července 1951 jako výpomocný duchovní u kostela Nejsvětějšího Srdce Páně na pražských Vinohradech.¹⁴⁹

V červnu 1949 důrazně protestoval proti vyhlášení tzv. Katolické akce a plně se postavil za pražského arcibiskupa Josefa Berana.¹⁵⁰ Od 10. července 1951 do 12. ledna 1952 byl internován v internačním táboře Želiv, od 12. ledna 1952 do 3. dubna 1953 byl internován v internačním táboře v Hájku.¹⁵¹

11.3 Duchovním v Roudnici a v Libčicích

Na svobodu vyšel se zákazem dalšího působení v pražské arcidiecézi. Litoměřický kapitulní vikář Mons. Oliva, se kterým se znal z minulých let, mu po souhlasu krajského

¹⁴⁵ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹⁴⁶ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹⁴⁷ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, vývodní spis z 22. června 1948. Nepublikováno.

¹⁴⁸ Srov. Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

¹⁴⁹ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, místopřisežné prohlášení z 6. května 1953. Nepublikováno.

¹⁵⁰ Srov. KASTNER Quido: P. Hugo Vaniček, in Vlastivědný sborník Podřipsko 1 (1990) 15-18.

¹⁵¹ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, místopřisežné prohlášení z 6. května 1953. Nepublikováno.

církevního tajemníka KNV v Ústí nad Labem vyšel vstříc a umožnil mu duchovní službu v litoměřické diecézi. 25. dubna 1953 byl, ač skoro padesátník, jmenován kaplanem při arciděkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem.¹⁵² Jeho zásluhou se po četných intervencích tento hlavní ústecký chrám, za války značně poškozený při americkém náletu na město, dočkal opravy a navrátil svému původnímu účelu.¹⁵³ Jeho znovuvysvěcení 21. října 1956 se v Ústí nad Labem již nedočkal.

Po třech letech mu bylo umožněno opět působit v pražské arcidiecézi a s účinností od 1. září 1956 byl ustanoven administrátorem proboštství v Roudnici nad Labem.¹⁵⁴ 23. října 1956 byl jmenován notářem kurie v Litoměřicích¹⁵⁵ a 5. srpna 1957 notářem kurie Arcibiskupství pražského.¹⁵⁶

Jeho příchod do Roudnice nad Labem znamenal nejen zintenzivnění duchovního života tamního společenství, čítajícího tehdy asi 250 praktikujících farníků, ale i zvýšený zájem a péči o památný komplex bývalého Dražicova kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina:

„Drazí, po velmi dlouhé době dostávám se konečně zase k psaní. Dodatečně děkuji za milé přání k jmeninám. Oslavil jsem je poměrně prostým způsobem, neboť jsem nebyl a vlastně dosud nejsem zde ještě plně doma. Již plné dva měsíce od rána do večera doslova dřú, jen abych zařídil aspoň to nejnútnejší před tím, než udeří skutečné mrazy. Ani před lety v Želivě jsem se tolik rukama nenapracoval. Musel jsem zastoupit několik řemesel, neboť o odborníky je nouze a na všechno bych zdaleka finančně nestačil. Po dvou měsících již tak mám trochu v pořádku byt a kolnu na dříví (...) Olejové nátěry, těsnění oken atd. musí ovšem prozatím počkat. Budova byla v posledních letech velmi zanedbaná a opomenutí minulosti nelze jen tak obratem ruky napravit. Denní povinnosti rozsáhlé farnosti nesmí být při tom zanedbávány. K tomu snažím se nyní také využít zájmu památkové správy v Praze a ještě do konce tohoto roku chci dát vydláždít aspoň kus prastaré gotické chodby, tak zvaných ambitů. Nedivte se proto, že jsem stále jako v kole a že nepíši. Ode dneška doufám již v poklidnější život a snad budu moci i poněkud pravidelněji psát. Spoléhám, že jste všichni zdraví a spokojeni. Dělá-li otec dosud košťata, ať mi pošle, prosím, čtyři nebo šest kusů. Nemusí to být hned, příležitostně by je někdo

¹⁵² Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, jmenovací dekret z 25. dubna 1953. Nепublikováno.

¹⁵³ Srov. KASTNER Quido: Hrdina od Dunkerque, in Severočeský deník 8. srpna 1990.

¹⁵⁴ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, jmenovací dekret ze dne 8. srpna 1956. Nепublikováno.

¹⁵⁵ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, jmenovací dekret ze dne 23. října 1956. Nепublikováno.

¹⁵⁶ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, jmenovací dekret ze dne 5. srpna 1957. Nепublikováno.

*mohl vzít na dráhu. Kdybych já vám snad mohl něčím posloužit, napište, rád udělám co budu moci. Srdečně vás všechny zdraví váš Hugo.*¹⁵⁷

Světlá postava Otce Huga, kterému se běžně říkalo „pane majore,“ byla v Roudnici a na Podřipsku zdrojem naděje v dobách totalitního temna. Pro svou dobrou povahu, vzdělanost a toleranci byl vyhledáván a oceňován i od nevěřících. Svě práci v Roudnici věnoval skutečně všechno. Mimo pastorační péče o svěřené farníky také neúnavně usiloval o opravy církevních památek nejen v hlavním podřipském městě, ale i v jeho okolí. Plánoval provést archeologický průzkum augustiniánského areálu nebo vrátit kapucínský klášter a kostel sv. Václava svému původnímu poslání. Kromě oprav v proboštském chrámu Narození Panny Marie a přilehlém augustiniánském klášteře to byla také péče věnovaná rotundě sv. Jiří na Řípu, kde se statečně bránil laicizaci řípského chrámového prostoru, ze kterého chtěl udělat národní poutní místo. Byl velkým znalcem dějin, projevoval zájem o vedení roudnického proboštského archívu a snažil se udržet v Roudnici kontinuitu s augustiniánskou tradicí. Koncem padesátých a šedesátých let se pokusil vytvořit na roudnickém proboštví farní muzeum.

Záhy po svém uvedení do funkce administrátora se začal Vaníček zabývat myšlenkou založení roudnického farního muzea, v němž by byly představeny hmotné a písemné doklady lidové zbožnosti předků i současné generace. Za místo zamýšlené stálé muzejní expozice byla vybrána gotická kapitulní síň. V jejím středu byla umístěna faksimile zakládací listiny roudnického kláštera z roku 1333, nákras středověké Roudnice a postupně zde byly soustředovány historické kancionály ze 16. stol., kříže, sochy, obrazy a další doklady zbožnosti z roudnické farnosti a Podřipska vůbec. Muzeum rostlo poměrně rychle a již od samého počátku bylo přístupné návštěvníkům včetně proboštví.¹⁵⁸

Každoročně se zde pořádaly výstavy betlémů, nejcennějším exemplářem býval barokní dřevěný polychromovaný betlém doksanské provenience. V prosinci 1968 zde byl vystaven betlém čs. vojáků vytvořený v roce 1941 pro plechovou barákovou kapli v Moreton Paddock akad. malířem četařem Václavem Blahošem. Pro časté stěhování se v dalších rocích již neuplatnil, v bedně přečkal invazi a poprvé po 27 letech zde byl znovu postaven.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 18. listopadu 1958. Nepublikováno.

¹⁵⁸ Srov. KASTNER Quido: Pokus o založení farního muzea v Roudnici nad Labem na konci 50. let a v letech šedesátých 20. století, in Vlastivědný sborník Podřipsko 7 (1997) 52-54.

¹⁵⁹ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 14. prosince 1968. Nepublikováno.

20. října 1966 byl apoštolským administrátorem biskupem Františkem Tomáškem jmenován osobním arciděkanem.¹⁶⁰ Po dobu svého působení v Roudnici byl po více let mimořádným zpovědníkem ženských řeholních komunit sídlících na Litoměřicku a Roudnicku.

*„V Roudnici celá léta na něho velmi vděčně vzpomínali, měl tam mnoho přátel, kteří ho později jezdili i navštěvovat. Sám jsem za ním několikrát byl. Pamatuji si na jedno zvlášť početné setkání v Libčicích při příležitosti kulatého výročí jeho kněžství, kdy za ním přijelo skutečně velké množství farníků z Roudnice. Jeho duchovní působení v Roudnici zanechalo velmi zřetelné stopy.“*¹⁶¹ V Roudnici nad Labem působil Hugo Vaníček více než 12 let. V roce 1968 mu bylo již 62 roků a cítil se unavený. Přitom bylo jeho velkým přáním, aby mohl být ustanoven v některé farnosti přímo v Praze a dokonce mu byla předběžně přislíbena Bubeneč.¹⁶²

*„Carissime, kdo lépe pochopí mé nepředvídané okolnosti a těžkosti při přemísťování duchovních v dnešní době, aby to bylo ku prospěchu diecese, než Vy, kněz – voják, který jste vždy svědomitě pracoval na každém úseku svého života. Dnes je to v Roudnici v duchovní správě, kde jste tolik dobrého vykonal. Právem byste mohl – po lidsku řečeno, čekat a požadovat odměnu, aby se splnilo Vaše přání a Vy se mohl vrátit do Prahy. Toto ale při nejlepší vůli nelze splnit na sto procent. Situace je taková! Sám cítíte, že Roudnice je pro Vás už poněkud vyčerpávající. P. Kolář, kterého i Vy sám ve své bratrské lásce a chápání situace na toto místo za nejvhodnějšího navrhuje jest připraven a vlastně už čtyři měsíce čeká. Je i mým přáním, aby se duchovní správy již co nejdříve ujal. Jistě sám cítíte, že je prospěšnější, aby byl u oltáře a mezi dětmi ve škole, než v Řempu nakládal zboží na auta. Pokud se týká Vás, pokládám za nejlepší a i pro Vás za nejvýhodnější řešení, abyste přejal malou farnost blízko Prahy a sice Libčice. Buďte ujištěn, že tam budete spokojen. Všemohoucí Bůh odmění mnohonásobně tuto Vaši obět' a lásku k Církvi svaté a svému biskupu, kterému tím pomůžete vyřešit nemalé problémy dneška. Za veškerou Vaši práci a pochopení vroucí Pán Bůh zaplat'! Srdečně Vás zdraví a žehná Vám František Tomášek, biskup – apoštolský administrátor pražský.“*¹⁶³

S účinností od 1. listopadu 1968 byl tedy ustanoven administrátorem v Libčicích nad Vltavou, komunistickém ateistickém městě, kde nebylo mnoho farníků. *„Zde vyplnilo*

¹⁶⁰ Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, jmenovací dekret ze dne 20. října 1966. Nепublikováno.

¹⁶¹ KOLÁŘ Bohumil: ústní sdělení ze dne 10. listopadu 2006. Nепublikováno.

¹⁶² Srov. Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 12. října 1968. Nепublikováno.

¹⁶³ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 16. října 1968. Nепublikováno.

se také to, co mi kdysi řekl Dr. Mořic Pícha, později biskup v Hradci Králové: »Nechodte do Afriky. Zde budete mít více pohanů, než byste měli tam.« (...) V mládí dělal jsem si občas také představy o důležitosti pozemského putování. Během let získal jsem však dokonalejší názor na život. Jakýkoliv lidský posudek je naprosto nedokonalý. Zcela rozhodující a naprosto spravedlivý bude posudek Vševědoucího a Věčného, k němuž všichni směřujeme a kde se opět shledáme.«¹⁶⁴

Jak sám přiznal, místo se mu velmi zamlouvalo a i přes počáteční rozčarování ze zklamané naděje na umístění v Praze si je rychle velmi oblíbil. Také zde se pustil do oprav a zrekonstruoval farní kostel sv. Bartoloměje. „*Jako člověk byl neobyčejně skromný a laskavý, usměvavý a vlídný. Tím si hodně získával lidi, a proto na něj všichni tak vděčně vzpomínali. Byl menší postavy, a tak nikdo, kdo ho neznal, by od pohledu vlastně ani netipoval, že je to voják z povolání. Skromně bydlel i jedl a byl neobyčejně pilný. V Libčicích měl málo věřících, a tak se snažil dělat, co se dalo. Pečlivě se staral o kostel a protože byl velmi pracovitý, spoustu věcí udělal doslova vlastníma rukama. Dovedl se věnovat manuální práci stejně tak jako sehnat si patřičné odborníky. Snažil se dělat stále něco užitečného a protože tam nebylo mnoho pastorační práce, sám se s úsměvem přirovnával k Ježíši Kristu jako tesaři v Nazaretě.*“¹⁶⁵

Na svoje poslední kněžské působiště, na faru v Libčicích, si převezl i všechny své písemnosti z období 2. světové války a mimo pastorační práci a opravu objektů také začal zpracovávat svůj archiv. „*Materiály skutečně mám (až na několik drobností, které se mi při převozu z Anglie ztratily) a nemíním je nechat zahálet, není to přece jenom doklad jen mé práce, nýbrž i práce celé katolické duchovní služby. Nebyť obětavých a pilných pomocníků, patří k nim především otec Boček, sám bych mnoho nesvedl. Nechci však vyrukovat se vším najednou. Dá-li Pán Bůh zdraví a možnosti, upravil bych zde v příštím roce výstavku mešních formulářů, modliteb a obrázků vydaných za války. (...) Plán s celkovou výstavou dá se pravděpodobně uskutečnit teprve za naprosto změněných společenských poměrů. Připravoval jsem to vlastně již v roce 1946 (...), vlivem rychle se měnící politické situace k výstavce už nedošlo.*“¹⁶⁶ Svoje válečné vzpomínky, jejichž první část dvakrát zpracovával ve strojopise, však nikdy nedokončil a práce zůstala torzem. Jeho pozůstalost čítá asi 30 archivářských krabic zatím nezpracovaných dokumentů. Jedná se o poznámky, fotografie, korespondenci, vojenské matriky, seznamy vojáků podle vyznání, soupisy padlých, pokřtěných a oddaných vojenských osob, vnitřní předpisy a směrnice, návrhy

¹⁶⁴ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 21. srpna 1985. Nepublikováno.

¹⁶⁵ KOLÁŘ Bohumil: ústní sdělení ze dne 10. listopadu 2006. Nepublikováno.

¹⁶⁶ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka, dopis ze dne 23. listopadu 1966. Nepublikováno.

k činnosti duchovní služby, příspěvky do hlášení, vývěsky a publikace vojenské duchovní služby z Anglie, dobové novinové výstřižky a články i osobní materiály.

U příležitosti významných kulatých výročí konce války, jednotlivých bitev nebo osobních jubileí bývalých spolubojovníků a kněží zasílá příspěvky do tisku. Ty mu jsou však pravidelně vráceny s tím, že číslo bylo připraveno v předstihu: „*Pokud se týče návrhů redakci Katol. novin, myslím, že jsme tentokrát předběhli dobu. Přílišné zdůrazňování činnosti naší západní skupiny za dané situace je ještě nežádoucí a pokorní služebníčkové jak v tisku a politice, tak na vedoucích místech v tak zvaném Svazu duchovenstva nemají proto zájem.*“¹⁶⁷ V průběhu sedmdesátých let dvakrát obdržel formální čestné odznaky od Svazu protifašistických bojovníků.

11.4 Závěr života a odchod

P. Hugo Vaniček působil v Libčicích nad Vltavou rovných 22 let. Žil tichým, skromným, nenápadným životem kněze. „*Z farnosti nemohu sdělit nic potěšujícího. Starší věřící jsem přemnohé pohřbil, ze zbývajících přichází nyní na mši sv. zcela pravidelně jen paní Urbánková. Výjimečně občas byl jsem v kostele při nejsvětější oběti sám. Jsem při tom však zcela vyrovnán. Je to očividně boží dopuštění. Snažím se tedy udržovat v pořádku aspoň svěšené budovy a zahradu. Každý den pamatuji na blížící se konečné odvolání.*“¹⁶⁸

Několikrát se stalo, že byl cestou z pošty, kde si vyzvedával důchod, okraden, a nezbyly mu peníze na nákup uhlí. „*Na podzim 1990, to už mu bylo 84 let a byl sám v Libčicích na faře. Tehdejší generální vikář Liška věděl, že se spolu dobře známe. Proto mě poslal, abych Vanička přemluvil k odchodu do kněžského domova. Nechtěl opustit farnost.*“¹⁶⁹

„*Důstojný otče, v Libčicích jsem dnes nepochodil. Dvě hodiny jsem s P. Vaničkem povídal, stále se vracel k návrhu, ale marně. Prezentoval jsem to jako návrh roudnických přátel, aby na zimu šel do domova. Argumentoval, že široko daleko není kněz, že mu v neděli chodí asi 15 lidí hlavně z okolí. Tvrdil, že to cítí jako své poslání tam dosloužit do smrti. Vysvětloval jsem mu, že v tomto zdravotním stavu nemůže tam být sám, kdyby se mu udělalo zle, není nikoho, kdo by pomohl. Řekl, že by to byla vůle boží.*

Říkal jsem, že i otec kardinál, oproti němu má kolem sebe péči, a přesto odchází na odpočinek. Misionáři na stáří se také vracejí do svých komunit. Vysvětloval jsem mu, že by aspoň na konci života mohl žít ve společenství spolubratří atd. (...) Uchýlil jsem se i k tomu,

¹⁶⁷ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 23. listopadu 1966. Nepublikováno.

¹⁶⁸ Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička, dopis ze dne 24. srpna 1986. Nepublikováno.

¹⁶⁹ KOLÁŘ Bohumil: ústní sdělení ze dne 10. listopadu 2006. Nepublikováno.

že kdyby se uprázdnilo místo v Libčicích, že by se do oblasti musel dát mladý kněz, který by našel u mladých pochopení a ti by nějakou vhodnou činností zainteresovali ostatní.

Všechno marné. Měl tam zimu, vůbec netopil, ačkoliv dnes byl ráno mrazík. Prý mu není zima. Měl jen flanelovou košili a svetr, ale na rukou měl rukavice. Jinak vypadalo, že mu zima není. Já nejsem zvyklý na velké teplo, ale mně bylo dost zima i v baloňáku. Také jsem mu naznačil, že sám člověk není někdy dost dobře schopen posoudit situaci, že ji někdy posoudí líp ti ostatní. Z toho důvodu mu to všichni přátelé vřele doporučují.

Po celou dobu asi nevěděl dobře, kdo jsem, i když jsem mu to několikrát řekl. Pokud bychom chtěli mít úspěch, bylo by třeba požádat jeho lékaře, aby ho pozval na kontrolní prohlídku a aby mu nařídil pobyt v nějaké péči. Také jsem mu řekl, že církevní nadřízení mu to sice nenařídí, ale v jeho zájmu by to skoro měli udělat. V tom případě prý by poslechl. Mrzí mě, že jsem to nedosáhl, ale dělal jsem opravdu, co jsem mohl. (...) Moc zdraví Bohumil Kolář.¹⁷⁰

„Pax et Bonum! Milý a vzácný spolubratře, k obětem kněžského života často patřívá i jeho závěr, kdy se objevují potíže stáří, nemoce, nemohoucnost, osamělost. Máme na mysli misionářskou odvahu Vašeho mládí, statečnost a odvahu majora anglické vojenské služby, Vaší pozdější činnost v duchovní správě roudnické i Vaše interní zalíbení v následování Karla Foucaulda v tichu a skrytosti. Personální poměry v naší arcidiecézi jsou bolestné a my se bojíme o život každého jedince, jenž přesahuje věkovitý rozměr obvyklé činnosti a je ohrožen nastávající zimou a její možnou zákeřností. Pamatujte na jaro a i další službu v něm. Naléhavě Vás prosím, abyste letošní zimu, jak řada starších spolubratrů již dříve učinila, prožil v Senohrabech, kde teplem a jídlem bude Vám odňata starostlivost o vezdejší nutnosti a bude dána větší dispozice k odevzdání se Pánu. Prosím Vás o to snažně v bratrské lásce a předám tu záležitost Vaším roudnickým přátelům k dalšímu řešení. Z plna srdce Vám udílím své biskupské požehnání. Vás František kard. Tomášek – arcibiskup pražský.“¹⁷¹ Teprve na přání kardinála Tomáška Vaniček svolil s odchodem do kněžského domova, ovšem pouze na zimu s tím, že na jaře se do farnosti vrátí.

K tomu už ze zdravotních důvodů a vlivem pokročilého stáří nedošlo. Nejprve byl v Senohrabech. Když tamní budovu získal zpět restituent a stanovil Charitě neúnosné nájemné, celý kněžský domov se přestěhoval do Staré Boleslavi. V době nemoci byl

¹⁷⁰ Praha, archiv Arcibiskupství pražského, osobní složka Hugo Vanička, dopis ze dne 23. října 1990. Nepublikováno.

¹⁷¹ Praha, archiv Arcibiskupství pražského, osobní složka Hugo Vanička, dopis ze dne 12. listopadu 1990. Nepublikováno.

ostatním příkladem pokory a trpělivosti. „*Přál si být pohřben v Roudnici, a také mi to častokrát kladl na srdce. Ať už zemře kdekoli, chce, aby byl pochován v Roudnici.*“¹⁷²

P. Mjr. Hugo Vaniček zemřel v kněžském domově ve Staré Boleslavi na zelený čtvrtek 13. dubna 1995 ve věku 88 let. Pohřební mše sv. se konala ve čtvrtek 20. dubna v kostele Narození Panny Marie za veliké účasti příbuzných a rodáků z Bystřice, farníků, kněží i bývalých spolubojovníků z války. Po ní byl i se všemi vojenskými poctami podle svého přání uložen do kněžského hrobu na hřbitově v Roudnici nad Labem.

Na sklonku života se uvažovalo o jeho povýšení do hodnosti generála, dekret prezidenta Havla byl však vydán až in memoriam. Biskup Jaroslav Škarvada o něm v pohřební řeči prohlásil, že odešel věrný Čech, poctivý kněz a statečný voják.

¹⁷² KOLÁŘ Bohumil: ústní sdělení ze dne 10. listopadu 2006. Nepublikováno.

12. Závěr

P. Hugo Vaníček byl jedním z několika desítek duchovenských osob, které po vypuknutí 2. světové války uposlechly výzvy zahraniční politické reprezentace a okamžitě se přihlásily ke službě do čs. zahraniční armády.

Od prosince 1939 působil ve vojenském táboře v jihofrancouzském Agde, kde se formovala 1. čs. divize. Jako duchovní zajišťoval pastorační a svátostný život katolíků z řad mužstva. Pravidelně sloužil mše u posádek a každou neděli a svátek v katedrále s českou nebo slovenskou promluvou. Svoji drobnou prací mezi nevěřícími vojáky se snažil odbourávat předsudky a rychle si získal jejich sympatie. Denně navštěvoval ošetrovnu, dvakrát týdně vězení, dvakrát týdně dojížděl vlakem do vojenských nemocnic a každý večer navštěvoval ubikace mužstva.

Iniciativně se zapojil do osvětové činnosti. Největším počinem bylo zřízení Domova čs. vojáka ve městě se sálem, ateliérem, čítárnou a hudební zkušebnou, kde organizoval divadelní, estrádní a filmová představení a přednášky. Pro nedostatek jiných vyhovujících prostor v nevládním prostředí tábora byl tento Domov mezi vojáky velmi oblíben a činil jejich pobyt v Agde snesitelnějším.

V červnu 1940 se proti vůli velitelů dostal s vojáky na frontu a jako jediný duchovní se s nimi účastnil bojů na řece Marně a Loire, kde se statečně bránili postupujícím německým vojskům. Při ústupových bojích pokračoval v drobné, většinou charitativní práci, vypomáhal při organizaci ústupu jako spojka nebo spoluvedoucí autokolony. Po útěku plukovního lékaře převzal vedení plukovní ošetrovny a zajistil pokračování její péče. Za své statečné chování při přechodu přes řeku Loiru u města Gien, kde díky klidu, rozvaze, znalosti jazyka a autoritě při řízení přepravy zabránil vzniku paniky a chaosu, byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939.

Po kapitulaci Francie se rozhodl pokračovat v započaté práci a spolu s dalšími vojáky a vojenskými duchovními se evakuoval do Anglie. Na lodi ze Sète do Liverpoolu se snažil soukromými rozhovory i přednáškami udržet důvěru ve vítězství spravedlivé věci na mysli klesajících vojáků. V podpalubí se pokusil i o jakýsi druh třídních duchovních cvičení pro uvědomělejší katolíky.

Během čtyřletého pobytu na různých místech Velké Británie naplno rozvinul svoji práci. Jeho činnost náboženská, osvětová, kulturní a propagační mezi čs. vojáky a britským obyvatelstvem neměla obdoby. Zahrnovala v široké škále všechny dostupné prostředky. Nejprve začal ještě v čs. stanovém táboře v Cholmondeley v táborevé kapli (stanu) s debatními večery, poslechem rozhlasu a přitažlivými kulturními akcemi. Zajišťoval

projekci filmů. Pravidelně vydával náboženské a propagační tiskoviny, informační letáky a brožury se zábavnou tematikou, služební vojenské tisky a příručky. Rozesílal je do všech čs. posádek ve Velké Británii. Zásilky směřovaly rovněž k čs. jednotkám na Středním východě a v SSSR. Znali je krajané na obou březích Atlantiku. Podílel se i na vydávání učebnic pro čs. internátní školu. Čs. myšlenku a zahraniční odboj propagoval na mnoha přednáškových akcích pořádaných pro britské civilní obyvatelstvo, zejména školní mládež. Půjčoval knihy. Snažil se prosadit pravidelné duchovní promluvy do programu čs. rozhlasového vysílání BBC.

Nemocným, raněným a vězňům se věnoval individuálně. Populární se staly Vaničkovy cyklostylované edice, např. Zábavné čtení, Černá hodinka s přílohou hádanek, nebo praktické sešitky pro poštovní styk, adresáře, jízdní řády, společenské zvyky apod. Mezi tištěnými náboženskými texty nutno jmenovat jeho kázání Slova pravdy, publikace k jednotlivým církevním svátkům nebo pobožnostem, zpěvníčky, koledníčky, kalendářičky, dále projevy církevních představitelů a papeže, nebo jejich poselství a pastýřské listy.

Vážnost doby vyžadovala vážít slova. Vaniček apeloval, burcoval, polemizoval. Veškeré jeho snažení bylo zaměřeno na povznesení morálky mezi vojáky v duchu osvědčených křesťanských zásad a na upevnění vlastenectví. Často poukazoval na morální odpovědnost důstojníků za svěřené mužstvo a vždy zastával názor, že určité funkci či hodnosti musí odpovídat i náležité chování jejího nositele, což platí nejen ve vojenském prostředí. Armádu pojal jako misijní pole. Byl přesvědčen, že úspěch organizované síly nezávisí jen na dokonalém výcviku, nýbrž i na mravně duchovní síle, již dává náboženství.

V roce 1944 se jako jeden ze čtyř vojenských duchovních účastnil bojových akcí Československé samostatné obrněné brigády při obléhání města Dunkerque. Pravidelně sloužil mše v poli i v zázemí, navštěvoval nemocné na ošetřovnách i vojáky na pozicích a pohřbíval padlé. Za svoji činnost u Dunkerque byl vyznamenán Pamětní medailí se štítkem F-VB a Československou vojenskou medailí za zásluhy II. stupně.

Ti, kteří se s ním poznali, na něj vzpomínají jako na kněze v nejkrásnějším slova smyslu, pastýře duší, připraveného vždycky přinést duchovní útěchu, ale i materiálně pomoci, a když bylo zapotřebí, dělat i nosiče raněných. Stejně poctivě se pak věnoval i duchovní správě všude, kam byl v průběhu svého života poslán, a všichni, kteří se s ním setkali, na něho s vděčností vzpomínají.

Během své poválečné vojenské služby přispěl již jako major duchovní služby k budování struktury vojenské duchovní správy v ČSR, které přerušily únorové události.

Na začátku padesátých let byl tři roky v internaci. Po propuštění působil dalších 37 let jako duchovní v pastoraci. Dvanáct let v Roudnici nad Labem a 22 let v Libčicích

nad Vltavou. Věnoval se službě svěřeným farníkům a opravám budov. Z doby svého působení za 2. světové války nashromáždil unikátní sbírku dobových materiálů i množství vlastních vzpomínek. Poslední léta, kdy mu ubývaly síly, dožil v péči kněžského domova.

Jeho zásluhy nebyly za jeho života nikdy řádně oceněny. Jako příslušník zahraničního západního odboje, o němž se spíše mlčelo, byl šikanován a jako kněz, který se ozval proti komunistickému poručníkovaní církvi, byl vězněn. In memoriam byl povýšen do generálské hodnosti.

13. Resumé

Cílem této práce je představit osobnost Mjr. Hugo Vaníčka (26. října 1906 – 13. dubna 1995) a na jeho životním příběhu ukázat poslání a působení vojenského duchovního za druhé světové války u čs. vojáků v zahraničním vojsku.

Východiskem se mi stala jeho unikátní a dosud nezpracovaná pozůstalost obsahující poznámky, fotografie, korespondenci, vojenské matriky, seznamy vojáků podle vyznání, soupisy padlých, pokřtěných a oddaných vojenských osob, vnitřní předpisy a směrnice, návrhy k činnosti duchovní služby, příspěvky do hlášení, vývěsky a publikace vojenské duchovní služby z Anglie, novinové výstřižky a články i osobní materiály. Tyto autentické dobové zdroje byly doplněny odbornou literaturou týkající se druhé světové války a československým zahraničním odbojem obecně.

Vojenští duchovní se mimo pastorece vojenských osob a duchovenské činnosti věnovali zejména také osvětě a tím přispívali k utužení kázně, mravů a charakteru vojska.

Součástí práce je také exkurz seznamující s organizací a fungováním duchovní služby v armádě samostatného československého a českého státu.

Počet znaků:

265 643

14. English resume

Major Hugo Vaníček

Father Hugo Vaníček was born on 26th October 1906 in Bystřec et Jablonné nad Orlicí. He entered the noviciate of The Society of Jesus. In 1927 he did A levels at Archiepiscopal Grammar School in Prague and then he studied theology in Innsbruck, Cracow and Maastricht. He took orders in Maastricht on 15th August in 1936 and after that he went in for pastoral service of Czechoslovak miners working in Belgium. He spent one year in Prague at St. Ignatius. But all the time he was preparing for a mission to African Rhodesia.

In 1939 Hugo Vaníček went to London where he studied English. When the Second World War started he immediately reacted to the call appeal of Czechoslovak foreign political representation and he enlisted in the Czechoslovak Foreign Army. Since December 1939 Vaníček worked in military camp in Agde in southern France where the first Czechoslovak division was formed. He regularly said a mass in Czech or Slovak language in garrisons and every Sunday and a feast in cathedral. Doing his work he was trying to break prejudice and he quickly gained the soldiers' respect and liking. He went to a first aid station every day, twice a week to a prison, twice a week he also went by train to military hospitals and he visited barracks every evening.

His greatest act was an establishment of „The Home of a Czechoslovak Soldier“ in the town. There was a hall, a studio, a reading room and a music studio, where he organized theatre, film and variety performances and also lectures. There were not many suitable places in the camp, therefore soldiers liked the „Home“ very much and it helped them to make their stay in Agde more bearable.

In June 1940 Hugo Vaníček as the only priest fought (on his own request) at the Seine and the Loire against German troops. In rear-guard actions he continued in his work, which was mostly of charitable character, but he also helped to organize a retreat for example as a messenger. He took the lead of a regimental first aid station when a regimental doctor ran away. He was badged for his courage during passing the Loire near Gien. He prevented a rise of chaos thanked to his calmness, respect and a knowledge of languages. After the capitulation of France he continued in his work and together with other soldiers and army priests was evacuated to England. During the passage from Sète to Liverpool Vaníček tried to keep confidence in victory of fairness by lectures and talks. He also ran a kind of spiritual exercises for Catholics.

He developed his work during his four-year-stay in Great Britain. His religious, cultural and tendentious activities among Czechoslovak soldiers and the British included all available means. In a tent-chapel in a Czechoslovak camp in Cholmondeley he organized discussion evenings, listening to a radio, projections of films and other cultural activities. He regularly published religious, agitprop prints, informative leaflets, booklets with light topics and military handbooks. He sent them to all Czechoslovak garrisons in Great Britain, to Czechoslovak troops in the Middle East and the Union of Soviet Socialist Republics. His work was known on the both sides of the Atlantic. He participated in publishing of textbooks for a Czechoslovak boarding school. Vaníček propagated the so called Czech idea and resistance in many lectures for the British, especially for students. He tried to put through regular spiritual talks in Czechoslovak broadcasting of BBC.

His mimeo editions became very popular, for example Amusing Reading, Cosy Chat or directories, timetables, manners. We should mention also his religious texts as sermons Words of the Truth, issues for particular feasts or devotions, hymn books, carols, almanacs, and also speeches of church representatives, the Holy Fater and their messages and pastorals.

Hugo Vaníček aroused, argued. He wanted to uplift soldiers in the spirit of Christian principles and to confirm patriotism. He insisted on moral responsibility of officers for their garrisons. He was convinced that any success of organized forces was not only in perfect exercises but also in spiritual power which he saw in religion.

In 1944 he was one of the four chaplains who took part in fights near Dunkerque. He regularly said a mass afield and upcountry, visited patients in first aid stations and buried dead soldiers. He was twice decorated with medals for his activities near Dunkerque.

People remembered Father Vaníček as a priest who was every time prepared to give not only ministrations but also to give material support. When it was needed he carried wounded people. He fairly devoted his time to spiritual administration wherever he was sent during his life and everybody reminisced him with gratitude.

After the war Hugo Vaníček helped to establish Military Chaplaincy in the Czechoslovak army, which was interrupted by February 1948.

He was in an internment for three years in the 1950s. After his liberation he worked as a priest for twelve years in Roudnice nad Labem and for twenty-two years in Libčice nad Vltavou. He devoted his time to pastoral service for parishioners and to repairs of buildings. He gathered a unique collection of contemporary materials and also a lot of his own memories during the Second World War. Hugo Vaníček spent his last years in a clerical home in Stará Boleslav. He died on 13th April 1995.

His merits were never properly appreciated. He was persecuted as a member of the western resistance and he was imprisoned because he was against communistic orders to the Church. He got generalship in memoriam. Bishop Jaroslav Škarvada said in his funeral oration that Hugo Vaníček was a loyal Czech, a honest priest and a brave soldier.

Keywords:

Second World War

Military Chaplaincy

Father Hugo Vaníček

Czechoslovak Foreign Army

Czechoslovak Foreign Resistance

Seznam literatury

- AMBROS Pavel: Dědici i tvůrci. Jezuité v Českých zemích v letech 1851 – 2005, in Teologické texty 3 (2006).
- Catalogus cleri archidieceos pragensis 1932.
- Catalogus cleri archidieceos pragensis 1948.
- ČADA Jan: Major P. Hugo Vaníček SJ, in Okénko do farnosti sv. Václava v Letohradě 2 (2007).
- ČEJKA Eduard: Československý odboj na Západě (1939 – 1945), Praha: Mladá fronta, 1997.
- FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: Československá armáda ve Velké Británii, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003.
- JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 – 1945, Praha: AVIS, 2005.
- KASTNER Quido: P. Hugo Vaníček, in Vlastivědný sborník Podřipsko 1 (1990).
- KASTNER Quido: Hrdina od Dunkerque, in Severočeský deník 8. srpna 1990.
- KASTNER Quido: Pokus o založení farního muzea v Roudnici nad Labem na konci 50. let a v letech šedesátých 20. století, in Vlastivědný sborník Podřipsko 7 (1997).
- KLIMENT Charles K[...], NAKLÁDAL Břetislav: Slovenská armáda 1939 – 1945, Praha: Levné knihy KMa, 2006.
- LUKAVSKÁ Klára: Rozhovory s dědečkem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- PEJS Oldřich: K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939, in Historie a vojenství 3 (1991).
- PEJS Oldřich: Duchovní služba ve vládním vojsku, in Historie a vojenství 5 (1994).
- PEJS Oldřich: Duchovní služba ve slovenské armádě 1939 – 1945, in Historie a vojenství 2 (1995).
- PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v poválečné československé armádě (1946 – 1950), in Historie a vojenství 4 (1995).
- PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Francii (1939 – 1940), in Vojenská história 1 (2000).
- PEJS Oldřich: Vojenští duchovní ve Skupině čs. armády na Středním východě (1940 – 1943), in Vojenská história 4 (2000).
- PEJS Oldřich: Duchovní služba v čs. leteckých jednotkách ve Velké Británii za druhé světové války, in Vojenská história 1 (2003).
- PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v čs. armádě ve Velké Británii (1940 – 1943),

in Vojenská história 3 (2003).

PEJS Oldřich: Vojenští duchovní v Čs. samostatné obrněné brigádě ve Velké Británii a Francii (1943/1945), in Vojenská história 4 (2005).

PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006.

SHAW Antony: Druhá světová válka den po dni, Praha: Naše vojsko, 2007.

STEHLÍK Eduard: Srdce Armády (Generální štáb 1919 – 2004), Praha: AVIS, 2004.

STEHLÍK Eduard: Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně, Praha: AVIS, 2006.

S[...] V[...]: Zemřel P. Hugo Vaníček, in Národní osvobození 10 (1995).

ŠTOGROVÁ – DOLEŽALOVÁ Jarmila: Almanach arcibiskupského gymnasia Praha – Bubeneč, Praha: Centrální katolická knihovna, 2003.

URBÁNEK Eduard: Vojáci a hudba, in Svobodné slovo 30. října 1974.

ZÍBAL Pavel: Šéfe, znáte Želiv...?, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

Archivní materiály a nepublikované zdroje

Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

Praha, archiv Arcibiskupství pražského, osobní složka Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

Praha, Vojenský historický archiv, sbírka kvalifikačních listin. Nepublikováno.

KOLÁŘ Bohumil: ústní sdělení ze dne 10. listopadu 2006. Nepublikováno.

OTČENÁŠEK Karel: písemné sdělení z 2. listopadu 2006. Nepublikováno.

Internet

<http://www.kaplani.army.cz>

<http://www.jesuit.cz/>

Přílohy

I. Textové přílohy z pozůstalosti P. Mjr. Hugo Vaníčka

I.I Vzpomínka na Msgr. Dr. Rudolfa Zháněla

Osobně poznal jsem Monsignora teprve v listopadu 1939. Na jeho naléhání byla urychleně řešena záležitost duchovní služby u tvořící se čsl. armády ve Francii. Postaral se otcovsky o nejnnutnější výbavu obou prvních kněží, kteří se přihlásili a zaučoval je trpělivě pro náročný úkol. Nedal najevo únavu, uměl se zapírat, nehleděl na finanční oběti. Měl rozsáhlé styky. Svým vlivem připravil jistě aspoň nepřímo půdu pro úspěšné jednání prozatímního Národního výboru. První veřejný projev Čechoslováků ve Francii za války byl také především jeho zásluhou. Dne 4. prosince 1939 sloužil requiem v kostele cizinců na Sevres v Paříži za umučené naše studenty. Mše sv. zúčastnil se celý tehdejší národní výbor v čele s Msgr. Dr. J. Šrámkem. Přišel i kardinál Verdier, ač nebyl ještě úplně zdrav, a na vlastní přání řekl několik útěchyplných a povzbudivých slov.

V jaké úctě a vážnosti byl Msgr. u našich krajanů po celé Francii, poznal jsem později při jeho návštěvě ve vojenském táboře v Agde. Přijel tam jako přednosta vojenské duchovní služby. Většina francouzských starousedlíků hlásila se k němu jako k otci a litovali jen, že si s ním nemohou déle popovídat. Byl jistě dobrým pastýřem, i když jeho farnost byla snad nejrozsáhlejší v Evropě. Knihovnu, kterou s námahou a s osobními obětmi po léta v Paříži budoval, dal téměř celou přestěhovat do Agde a mnohé knihy, které byly po pádu Francie zachráněny, staly se pak základem naší zahraniční vojenské knihovny v Anglii.

V Anglii snášel statečně obtíže prvních dnů. V táboře mezi vojáky oslavil padesátiny svého kněžství. Po reorganizaci armády nerad odcházel do výslužby, podrobil se však pokorně vyššímu rozhodnutí. Na různých místech, ponejvíce v kláštřích, vypomáhal pak sloužením mší sv. Zůstával stále ve spojení s vojenskými duchovními. Byl jim otcovským rádcem a upřímným přítelem. Z každého i sebemenšího úspěchu měl radost, těšil se a povzbuzoval v těžkostech. Hlavně se však modlil a přinášel osobní oběti za společné vítězství. Pravda, politikové a vojáci s ním už zvlášť nepočítali, ale chtěli nechtěli byli přece jenom závislí na jeho duchovní pomoci. Jeho nejlepší odměnou bylo vědomí, že čestně plnil své poslání.

K řádnému ocenění jeho díla bylo by třeba prostudovat všechny jeho vztahy, jak je zachytila jeho rozsáhlá korespondence, a dát tomu dobový rámec. Měl mnoho přátel a dosud žije ještě řada lidí, kteří na něho s vděčností a láskou vzpomínají.

(nedatováno)

I.II Katolická vojenská duchovní služba – Přehled činnosti v druhém pololetí r. 1941

V uplynulém pololetí vypadala činnost katolické voj. duchovní služby u 1. čs. sam. brigády v Anglii následovně:

1. činnost duchovní

a) bohoslužby a udílení svatých svátostí

Každou neděli a svátek (s výjimkou cvičení) slouženy mše svaté u 1. pěšího praporu, u 2. pěšího praporu a u kulometné roty. Při tom proneseno vždy i několik povzbudivých slov. Na požádání přísluhováno svatými svátostmi; vedle občasných svatých zpovědí a sv. přijímání uděleny dva křty a požehnáno třem sňatkům. Vykonány také tři pohřby, při nichž proneseny nad hrobem také krátké proslovy.

b) slavnosti

U příležitosti svátku sv. apoštolů Cyrila a Metoděje sloužena u 1. pěšího praporu polní mše sv., při níž vysvěcen oltářní obraz – ruská ikona, práce to jednoho z našich bývalých vojáků. Svátek Nanebevzetí P. Marie 15. srpna oslaven společnou mší svatou příslušníku všech jednotek u 2. pěš. praporu; slavnostní mši sv. s promluvou měl Msgre. Dr. Rudolf Zháněl. Na dušičky 3. listopadu vzpomenu mši sv. u 1. pěšího praporu našich drahých zemřelých a padlých. Na první neděli v prosinci vzpomenu mši sv. v dělostřeleckém táboře svátku svaté Barbory a padlých dělostřelců. Na Štědrý den použito povolení sv. Otce a odpoledne sloužena mše sv. u kulometné roty, za hojně účasti nejen vojáků, nýbrž i místního obyvatelstva. Půlnoční mše svaté slouženy u 1. pěš. praporu a 2. pěš. praporu.

c) kaple

U 1. a 2. pěšího praporu zdokonaleny a doplněny prozatímní polní kaple. Vzhledem k nedostatku místa dlouho nebylo možno kaple definitivně umístiti a upravit. Konečně nalezeno vhodné místo, jež se právě na obou místech upravuje. Ke mši sv. pro příslušníky kul. roty a BKPUV používá se kostelíku v sídle kul. roty za menší měsíční paušál.

d) tiskoviny

K prohloubení a usnadnění duchovní služby vydávány různé drobné tiskoviny. Týdně pokračováno v rozmnožování nedělního mešního formuláře. Sbíрка kostelních písní na lístcích doplněna a vydána v malém svazečku pod názvem „Zpěvníček.“ Podobně vydán i „Koledníček.“ Oba svazečky, jako i jiné drobné tisky, byly zaslány také k našim letcům, prostřednictvím jejich duchovních. K svátkům rozmnožovány v malém počtu vhodné modlitby, např. k 28. září Balbínova modlitba k sv. Václavu, 28. říjnu V. B. Třebízského Modlitba za vlast, atd. Náboženská poučení, případně nedělní promluvy,

rozmnoženy občas pod názvem „Slova pravdy.“ Duchovní potěcha nemocným dávana někdy ve formě kratičkových rozmnožených dopisů.

2. činnost charitativní

a) návštěvy nemocných

Pravidelně (s výjimkou cvičení) konány týdenní návštěvy nemocných na brigádní ošetřovně, v nemocnici ve Warwicku a ve Stratfordě, měsíční návštěvy v obou nemocnicích v Bromsgrove a příležitostné návštěvy na ošetřovně 1. pěš. praporu.

V posledním čtvrtletí, kdy konány již přesné záznamy, vykonáno tak 56 návštěv, při nichž navštíveno 462 nemocných, z nich 153 katolíků. Nemocným dávány drobné dárky, obstarané většinou z vlastních prostředků, a vyřizovány jejich různé nepatrné záležitosti.

b) návštěvy uvězněných

Pravidelné týdenní návštěvy vězňů při polním soudě v sídle velitelství brigády konány teprve od polovice listopadu.

3. činnost duchovně osvětová

a) četba

Nemocným, později i vězňům a tu a tam i zdravým vojákům obstarávány a dodávány vhodné časopisy a knihy, hlavně české. Ku konci prosince podařilo se zřídit při duchovní službě i malou půjčovnu knih a časopisů. Činnost informační a zpravodajská, vedená hlavně por. Bočkem, zastavením časopisu „První prapor“ dne 16. července byla znemožněna.

b) večerní program

Denní filmová představení, konaná téměř po celé první pololetí, byla z důvodů finančních na začátku července zastavena. Teprve v listopadu učiněn nový pokus s představením dvakrát za týden, ale i ta po měsíci zrušena, jednak z důvodů finančních, jednak z nedostatku úzkých filmů. Začátkem září zavedeny se schválením velitelů útvarů tak zvané „Černé hodinky“ – večerní program s úzkým filmem (nebo světelnými obrázky) a tu a tam vhodným rozebráním některé otázky. V posledním čtvrtletí konala se „Černá hodinka“ pravidelně čtrnáctidenně u čtyřech útvarů. K programu přidáváno i několik hádanek a křížovek

c) propagace

K usnadnění a prohloubení styků s angl. katolíky obstaráno a rozdáno odjíždějícím na dovolenou atd. větší množství brožurek „Czechoslovak Catholics“, „St. Wenceslas – patron of Czechoslovakia“ a obrázků Pražského Jezulátka. V prosinci za podobným účelem vydán malý albumek čsl. kostelů.

I.III Krátká zpráva o činnosti voj. duchovního ppr. Hugo Vaníčka, T. J.

Na výzvu por. B. Bočka T. J. ze dne 23. srpna 1943 podávám krátký přehled činnosti, který má být předložen při společné schůzce duchovních v Londýně dne 25. srpna 1943.

S povolením řádových představených nabídl jsem své služby katolíkům z Československa prostřednictvím čl. vyslanectví v Londýně již na počátku srpna 1939. Hned na počátku války hlásil jsem se tamtéž k případnému výkonu voj. duchovní služby. Nejistota a marné čekání na nějaké řešení přimělo mne k pokračování v přípravách na odjezd do misií, neboť to bylo mým posláním. Pro jistotu poslal jsem ještě po delší době dotaz přímo na Msgr. Zháněla do Paříže, zda mne snad nebude třeba u tvořící se armády. Jeho odpověď obratem pošty rozhodla, že jsem byl anglickým R. P. provinciálem uvolněn pro voj. duch. službu. 17. listopadu příjezd do Paříže. 9. prosince 1939 příjezd do tábora v Agde a přidělen k 2. pěšímu pluku. Ku konci května 1940 přeložen z Agde do Pezenas k 1. pluku (prý z trestu, přesně proč jsem se nikdy nedozvěděl). Na začátku května s jednotkou na cvičení a do akce (proti diviznímu rozkazu, kterým jsem měl být přeložen opět do Agde, oba pluky měly být v poli bez duchovních; gen. Viest vyhověl však naléhavé prosbě na nádraží v Pezenas a odjezd povolil). Po příměří se zbytky pluků do Anglie: Cholmondeley – Paddock – stanový tábor u Yeovilu – stanový tábor u Chardu – Lowestoft – Harwich; vždy u jednotky, pouze asi dvakrát v neděli nepřítomen a to služebně (pohřeb a primice).

Při vstupu do armády nedostalo se mi od nikoho odborného poučení, kromě několika dobrých rad Msgr. Zháněla. Po směrnicích voj. duchovní služby jsem se několikrát marně ohlížel; směrnice vypracované Msgr. Rudolfem Zhánělem byly více pastoračního a soukromého rázu, k podepření a usnadnění služby bylo třeba směrnic úředních a ty dosud nejsou.

Nebylo směrnic a po odchodu Msgr. Dr. R. Zháněla do výslužby není vůbec organizované duch. služby, každý jde svou cestou. Všechny snahy o nápravu v tomto směru byly bezvýsledné: „Pro tak nepatrný počet není toho třeba,“ pravil již v říjnu 1940 gen. Ingr a po něm to opakovali jiní. Proto dva kněží (otcové Petružela a Pouchlý) do prosince 1940 konali službu prostých vojínů, proto bylo velice nesnadno a později naprosto nemožno vésti ústřední matriku, proto bylo třeba téměř neustále se domáhat jinak samozřejmých věcí, k řádnému výkonu služby potřebných – jen úskokem získán stan pro kapli v Cholmondeley, v Paddocku bylo třeba začít ve sklepě, u Yeovilu pod širým nebem, u Chardu na trávníku. Pravidelný styk s posádkami atd. bez přiděleného vozidla téměř nemožný. Do října 1942 mimo účtů na nejnnutnější potřeby kaple, proplácených pozadu,

nebylo úhrady na jiná vydání (hlavně dárky nemocným). Nedávno omezena i návštěva voj. nemocnice v Londýně, dle toho duchovní každého vyznání měl by se tam objevit pouze jednou za čtvrt roku. Organisačně a výchovně nebylo duchovní služby v armádě téměř použito. Osobní iniciativě stavěly se hory překážek, okolnosti sváděly spíše k nečinnosti.

Podobně vypadalo i vybavení duchovní služby. Ve Francii používalo se bohoslužebných potřeb místních farních kostelů. Při útěku a na lodi byli jsme proto i bez mše svaté. V Anglii obstarány postupně tři přenosné oltáře s příslušenstvím (dva z nich obstaral Msgr. Zháněl), jež byly později zaplacený státní pokladnou. Časem doplněna výbava z vlastní iniciativy a s pomocí různých dobrodinců. Od kropáče až po kříž k průvodu máme již vše, čeho třeba ke skromnému výkonu služby. Jsou i modlitební knížky, zpěvníčky, katechismus, Písmo svaté (evang. sv. Marka), Následování Krista i několik brožurek náboženského obsahu. Jsou i projekční přístroje s několika seriemi obrázků. Dávno jsou připraveny též formuláře latinsko-českých matrik.

Prostředí, v němž bylo třeba pracovat, bylo z převážné části nábožensky nejen lhostejné, nýbrž i proticírkevní. Starší hleděli na kněze s předsudky, mladší s nedůvěrou nebo nevraživostí. Z velitelů vyšli opravdu vstříc a pomohli, jak mohli, pouze dva: plk. Satorie a mjr. Šeda. Jinak byl více méně odměřený postoj. Velké služby v organisování prokázali různí řeholní bratři a seminaristé, zvláště Bodyš, Bernášek a Krejčí. Také několik laiků se skutečně vyznamenalo (Dr. Ježil). Farář v Agde vyšel též velice vstříc, ač i tu se vyskytly různé menší potíže (tak např. bylo třeba vhodně vyvrátiti jeho přesvědčení, že voj. duchovní jsou zároveň kaplany jeho kostela). V Anglii se poměry značně změnily. Hlavně vlivem změny prostředí a delšího vzájemného styku.

Za daných okolností rozhodl jsem se osobně pro nepřímou duchovní práci: odbourávat předsudky, nevraživost a chlad drobnými službami, aniž by tím ovšem trpěla normální duchovní služba pro ty, kteří se k ní ještě hlásí (přibližná návštěva mše sv. v Agde bylo 80 – 100 mužů z posádky 6000 – 9000, v Anglii podle odhadu pravidelná návštěva 60 – 70 mužů pozemních jednotek). Podle toho program: týdenní (v Agde ještě častější) návštěva vězení, týdenní návštěva táborových ošetřoven, voj. nemocnic, občasná (v Agde hodně častá) návštěva ubikací – všude rozdávány drobné dárky (cukrovinky, cigarety, obrázky). V Agde zřízen Domov čsl. vojáka (otevřený v prosinci 1939 a předaný pod nátlakem v květnu Francouzům) s pisárnou, čítárnou, malířským ateliérem, pořádány zábavné večery (hudba, zpěv, přednášení, divadlo, kino) a poučné přednášky. V Anglii po společné práci s o. Bočkem v Cholmondeley a v Paddoxu vedle obvyklých návštěv v nemocnicích zaveden denní kino program (leden 1941) v rámci praporu, jenž změněn

později na černou hodinku (kino s mravoučnou tendencí a kratičkou promluvou), konanou i u jiných jednotek. Vojákům poslouženo vydáním kalendářků, dopisních papírů, ván. a velikon. blahopřání, jízdních řádů, propagačních brožurek a v poslední době i výtahy z literatury.

Jen s pomocí Boží, díky modlitbám a obětem zbožných duší ve vlasti, prošel jsem tím pralesem dosud více méně bez úhony na těle i na duchu a není-li vidět užitku, Pánu Bohu poručeno.

Dne 24. srpna 1943

II. Obrazové přílohy

Obr. 1: Kvintán Hugo Vaníček.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 2: Prefekt Arcibiskupského gymnázia v Praze – Bubenči (1933).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 3: Novosvěčenci v Maastrichtu (16. srpna 1936).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 4: Duchovním mezi čs. krajany v Belgii.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 5: Hugo Vaníček jako vojenský duchovní 1. čs. divize ve Francii. V důstojnické uniformě, ale ještě bez označení podporučíka.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno.

Obr. 6: Čs. poddůstojnická škola v Agde.

Zdroj: JAKL Tomáš: *Boj za svobodu 1938 —1945*, Praha: AVIS, 2005, 13.

Obr. 7: Rozmístění útvarů 1. čs. pěší divize v okolí Agde.

Zdroj: JAKL Tomáš: *Boj za svobodu 1938 —1945*, Praha: AVIS, 2005, 13.

Obr. 8: Velitel 1. čs. pěší divize, generál Viest, při nástupu čs. jednotek ve Francii na podzim 1939.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 13.

Obr. 9: Vojenský pohřeb příslušníka čs. armády v roce 1940.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

Obr. 10: 1. čs. divize při bojích u Seiny, Marny a Loiry v červnu 1940.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 14.

Obr. 11: 1. čs. divize při ústupu k jihu v červnu 1940.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 15.

Obr. 12: Naložování zbytků 1. čs. divize v jihofrancouzském přístavu v Sète.

Zdroj: JAKL Tomáš: *Boj za svobodu 1938 —1945*, Praha: AVIS, 2005, 15.

Obr. 13: Dobová pohlednice čs. vojenského tábora v Cholmondeley.

Zdroj: FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: *Československá armáda ve Velké Británii*, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003, 8.

+

Kázání na lodi Mohamed Ali-el-Kebir, dne 7. července:

Kazatel mluvil, že podle samotných zákonů přirozených, rozumem pochopitelných, že nejen každý jednotlivec, nýbrž celá společnost, mají povinnost, v pravém slova smyslu, Bohu se klanět a jeho nejen jednotlivě, nýbrž společně ctít. Nato vyslovil lítost nad tím, že Bohoslužby jsou v Armádě pouze to dobrovolné a že nejen Bůh není společně ctěn, nýbrž že je nevěrně hanoben a zneuctíván tím, že kde kdo káže, bere jméno Boží nadarmo atd. Navrhl, že by měl být ustanoveno nevěrné zneuctívání Boha ustanoven ~~to~~ trest: bylo by to zájmem celku, neboť jak chceme žít žít, když víte žít záleží jedine na Bohu a my nic neděláme než Boha urážet.

Fráček

Obr. 14: Přepis kázání proneseného na lodi Mohamed Ali-el-Kebir během evakuace do Velké Británie.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 15: Pomník ak. soch. Františka Bělského připomíná pobyt čs. vojáků v Cholmondeley.

Zdroj: FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: Československá armáda ve Velké Británii, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003, 8.

Obr. 16: Obyvatelé Liverpoolu nadšeně vítají čs. vojsko po příjezdu z Francie.

Zdroj: FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: Československá armáda ve Velké Británii, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003, 8.

Obr. 17: Vojenský duchovní Hugo Vaníček během služby ve Velké Británii.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 18: Vojenský duchovní Hugo Vaníček při polní mši během služby ve Velké Británii.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 19: Plakát zvoucí na první mši sv. slouženou v čs. stanovém táboře v Cholmondeley.
Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost
Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Obec kázání P. Vaníčka, ppor. duch. služby,
v neděli dne 14. srpna 1940 ve stanovém táboře
čsl. vojska v Cholmondeley-campu při první mši sv.
na místě "Křížů".

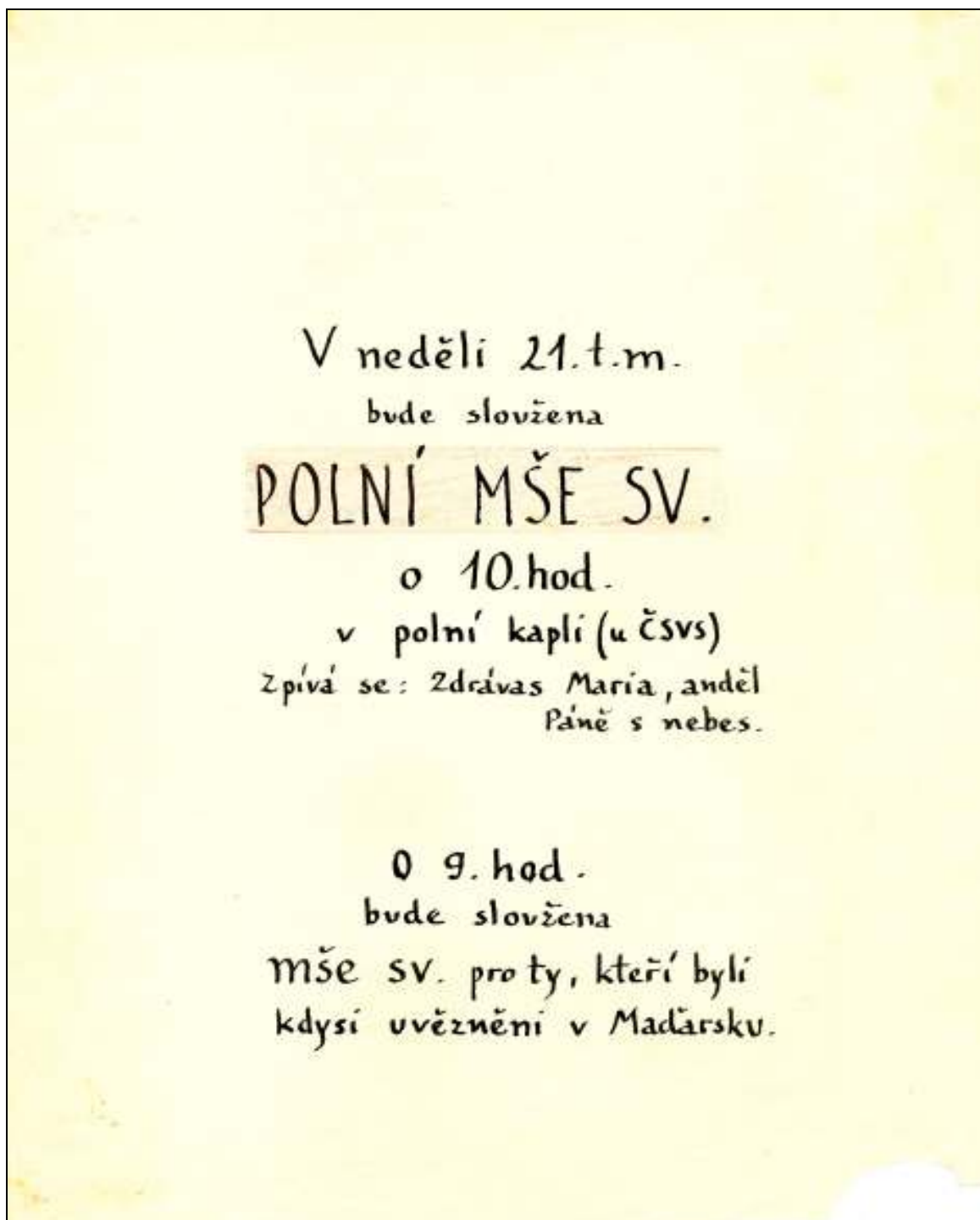
Bratři v Kristu, vojáci a důstojníci,
ve dlouhé plavbě a týdnech nebezpečí byli jsme přiváženi ^{na místo}
rukou Boží, ať na pevnou půdu, abychom čile ~~byli~~ pracovali.
a oběti přinášení pro ideál, za kterým jdeme a který všichni
vroucně v srdci nosíme; pro svobodu naší porobené vlasti.
Naši čina nemohou ne trpět, my díky Bohu můžeme víc: můžeme
bojovat, konat své vojenské povinnosti a třeba a i se přivítat v
ruce čestně umírat. Irvní naše myšlenky vše platí všem našim
druhům, kteří padli nebo jsou umírat - ~~to~~ tedy našim mrtvým!
Přinesli největší oběť, jež může být přinesena na vlastní a na velkou
myšlenku, a větší lásky nikdo nemá, než kdo položí život svůj.
To nejen příkladem křichy mnohé, ale postouje věc, za kterou
bojujeme. Náš boj je bojem pro vlast i církev, je bojem pro svobodu
proti násilí a bojem pro duchovní statky křesťanské evropské
kultury proti pohanému barbarství hřobového kříže. Naše věc je
svatá a naše bojování plně zásluh; jen je třeba, abychom své povin-
nosti, břemena a trampoty vzájemně přijímali na sebe v duchu oběti
a jako věc z vůle Boží; co je jen z ~~nikdy~~ nezbytnosti nebo z při-
nucení, zůstává bez zásluh v řádu věcném. V epistole druhé
nežele čteme, že Bůh neposílá většího pokušení, než kolik člověk
s jeho pomocí může snést a překonat; přemáháme mezi sebou každé
pokušení malomyslnosti, zůstáváme silní ve víře a naději, budeme
svorní ve velké službě naší společné věci, budeme Božími bojovníky!
Bůh o nás ví, na nás se dívá, a budeme-li hodni šťastné budoucnosti,
také nás do naší země vyvolené a ve všech nejdražší, do naší svobo-
zené vlasti přivede. Na tento úmysl a na památku našich mrtvých
druhů je obětována dnešní mše sv.: zúčastněte se v srdci vroucně této
sv. oběti, vzpomeňte při ní na všechny vaše drabé tam doza a při
těch myšlenkách - někdy snad úkostných - pamatujte: "Všeho do časy,
Bůh na věky!"

/ Zapaal ppor. Boh. Boček /

oooooooooooooooooooo

Obr. 20: Přepis Vaníčkova kázání při první mši sv. sloužené v čs. stanovém táboře
v Cholmondeley.

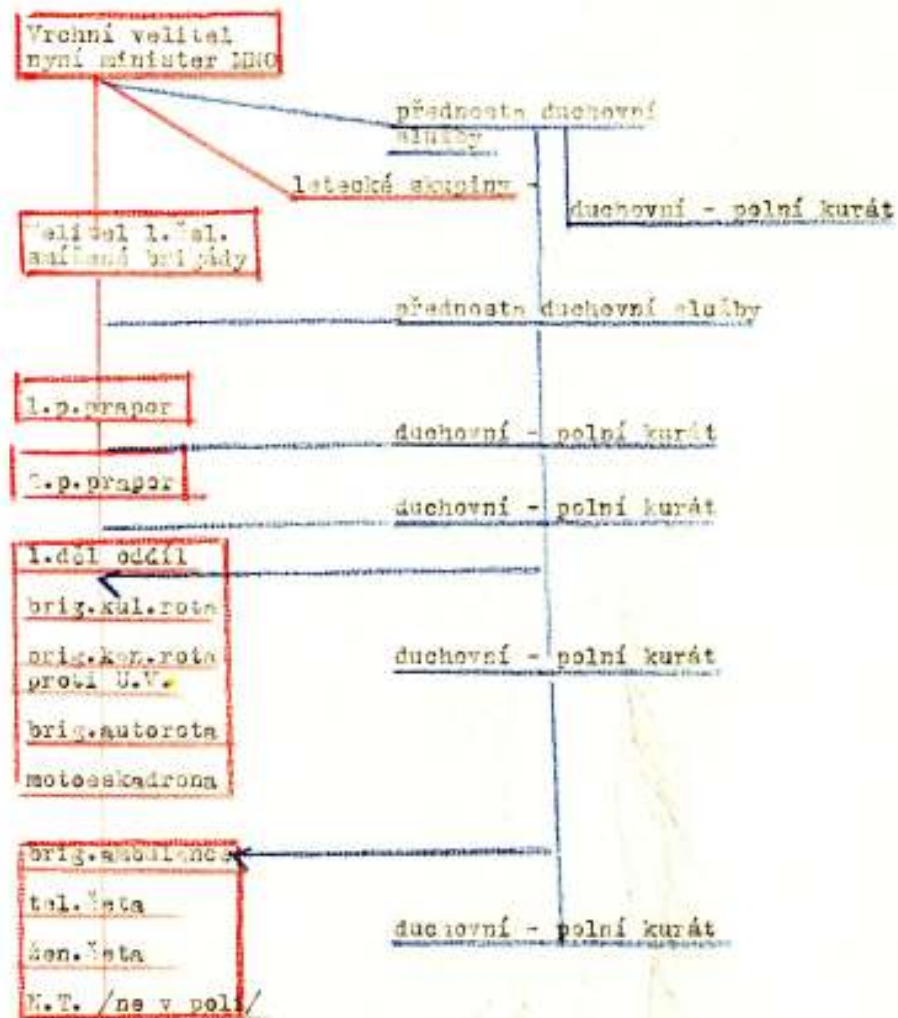
Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost
Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 21: Ukázka dochovaných materiálů z vývěsek katolické duchovní služby ve Velké Británii.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Návrh organizace duchovní služby čsl. armády v Anglii.

Obr. 23: Poslední strana Vaničkova návrhu na organizaci duchovní služby v čs. zahraniční armádě z 22. října 1940.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Pěší praporek I.
Kat. voj. duch. služba.
Č. j. 2/41.
Věc: Nesnáze ve výkonu
kat. voj. duch. služby.

Dne 5. ledna 1941.

Ministerstvu národní obrany.

Vlivem posledních událostí pokládám si za
povinnost předložit k uvážení následující fakta.

Od počátku pobytu čsl. armády v Anglii jsem
zařazen do duchovní služby. Za daných okolností
snábil jsem se vždy konati poctivě svoji povina-
nost. Nesnáze v názorech a různá neoprávněná odstra-
ňoval jsem možnými ústupky nebo mlčelivou trpěli-
vostí. Pokud vedl duchovní službu plk. Hagre Dr. S. Zháněl,
důfal jsem, že se vše časem vyřeší. Vše bylo konečně také
teprve ve stavu tvoření. Když se však po tak dlouhé
době nic nezměnilo, ba naopak, přibývalo nových obtíží,
jsem nucen pokusit se o řešení.

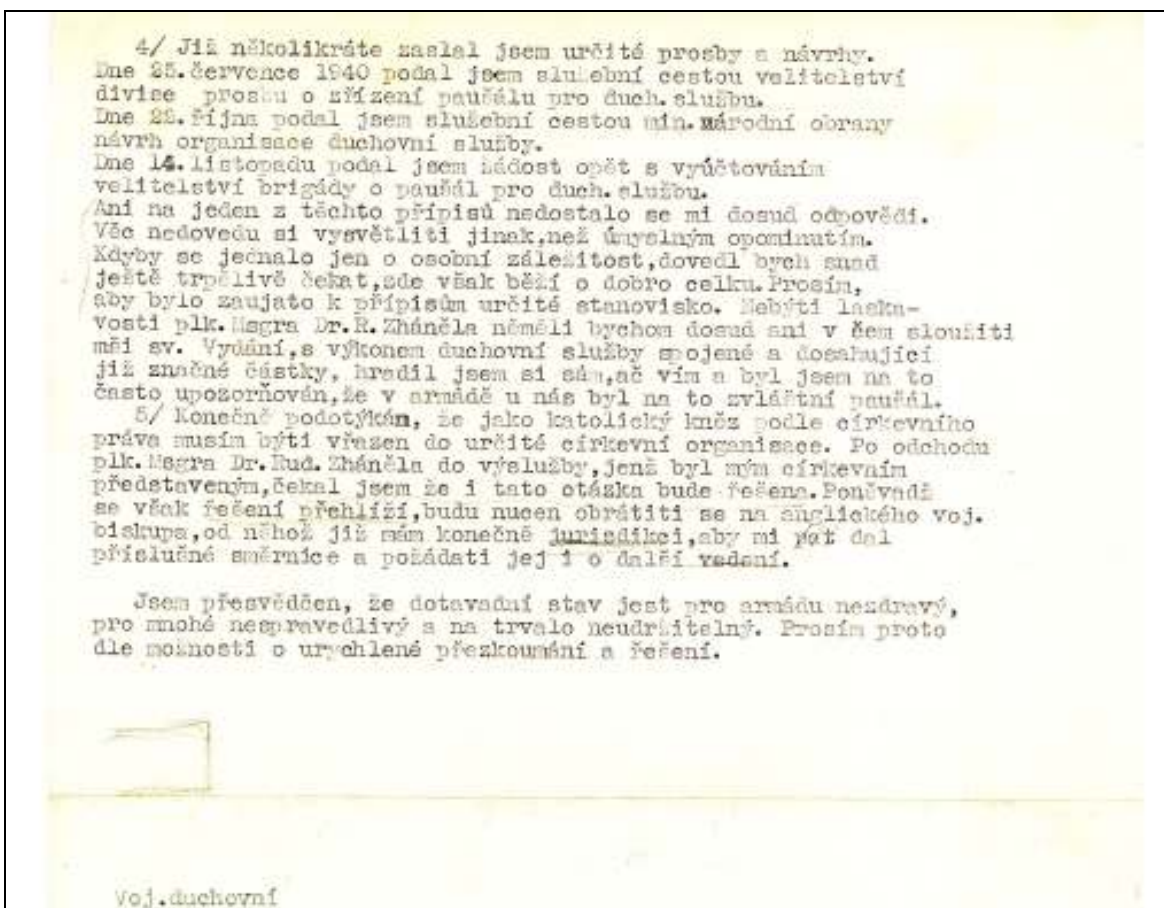
1/ Vojenská duch. služba nebyla dosud řádně
organizována. Bylo provedeno sice zařazení tří du-
chovních, ale jejich pravomoci nebyla nijak vymedzena
a prakticky jejich působnosti se nepřikládá význam.
Soudím, že zařazení neodpovídá ani principům opravdo-
vé demokracie ani potřebě vojska /ca 8° protest. všech
směrů má jednoho duchovního zrovna tak jako ca 40°
katolíků). Dle méhozkromého názoru dobře organizovaná
a (morálně) vedením podporovaná ~~vojenská~~ duchovní služba má
míti rozhodující vliv X obnovení a udržení dobrého
ducha v armádě. Počítá se s tím ve všech armádách světa,
(s výjimkou bolševického Ruska) a počítalo se s tím
i u nás v republice. Dobře zřízenou a všemožně podpore-
vanou organizací třeba zdůraznit duchovní hodnoty,
také a především nutná k vítězství. Tak je tomu ve spoje-
necké armádě polské a anglické. Máme ve snahu Právda vítězí.
Právda není jen slova a taktika, pravda je duch, oživující
nás. Příslušné návrhy k organizaci duch. služby podal
jsem ve zvláštním přípise ze dne 22. října 1940. Prosím,
aby byly co nejdříve prozkoumány a otázka co nejdříve
řešena.

2/ Dle systemizace jsem jediný katolický duchovní
u čsl. armády (nedávno jmenovaný ppor. duch. služby Petrušela
jest zařazen jako evidenční důstojník u N. T. Duch. služba
jest pro něho pouze vedlejším výkonem.) Pravidelná návštěva rostrouže-
ných posádek jest mi však téměř znemožněna. Žádost o dopravu
nebyla dosud vyřízena a cesty kolem neb příležitostně autem
jsem naprosto nedostačující, nehledě k jiným obtížím s tím
spojeným. Prošby o přidělení vozidla na místním velitelství
musely být co nejvíce omezeny, neboť nebylo dosti benzínu,
až vím, že jinde, ale jiné, dle mého mínění méně důležité úkoly
bylo benzínu vždy dosti. S hlediska katolíků -- vojáků
katol. významu pokládám to za bezpráví. Ve všech posádkách
mají rozhodující procento a je o ně nejméně postaráno.

3/ Častěji jsem byl dotazován z řad mužstva i důstoj-
nictva, proč nejsou oslavovány katolické svátky, jak tomu
bylo v ČSR. ~~Nebyly vyřízeny~~ ~~světelná~~ ~~přání~~ a prosba nebyla
~~dvakrát~~ ~~vyřazena~~ ~~pozornost~~ ~~řekl~~ ~~katovo~~ ~~se~~ ~~na~~ ~~to~~, že s
katolíky nebylo dokonce ani dovoleno účastnit se v takové
dny bohoslužeb, až svátky jiné, v ČSR navštívit (např. řídovské)
byly uznávány a vojácká příslušného významu udělováno nejen
dovolení k návštěvám bohoslužeb nýbrž i uvolnění od saměstádní.
Pokládám to zase za ~~porušení~~ porušení práv většiny a prosím, by
se i v tom stala náprava.

Obr. 24: Vaničkův dopis MNO ohledně organizace duchovní služby v čs. zahraniční
armádě z 5. ledna 1941.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost
Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 25: Vaničkův dopis MNO ohledně organizace duchovní služby v čs. zahraniční armádě z 5. ledna 1941 (pokračování).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 26: Tabulka katolické duchovní služby v sídle čs. vojska u zámku Moreton Paddox.
 Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 27: Vojenský duchovní Hugo Vaníček při práci během služby ve Velké Británii.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 28: Vojenský duchovní Hugo Vaníček při vojenském pohřbu.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 29: Baráková kaple v sídle čs. vojska u zámku Moreton Paddox.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 30: Československá samostatná brigáda byla od května 1942 nasazena na různých místech obranné linie na pobřeží jižní Anglie. Na snímku maskované dělostřelecké postavení u Harwich.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 23.

Obr. 31: Čs. vojáci ze Středního východu pochodují před prezidentem Edvardem Benešem po svém příjezdu do Velké Británie v srpnu 1943.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 28.

Obr. 32: Vyzbrojená Československý samostatná obrněná brigáda při výcviku s tanky.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 30.

Obr. 33: Předání praporu s obrazem sv. Václava 2. pěšímu praporu v Dovercourt (4. března 1943).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nepublikováno.

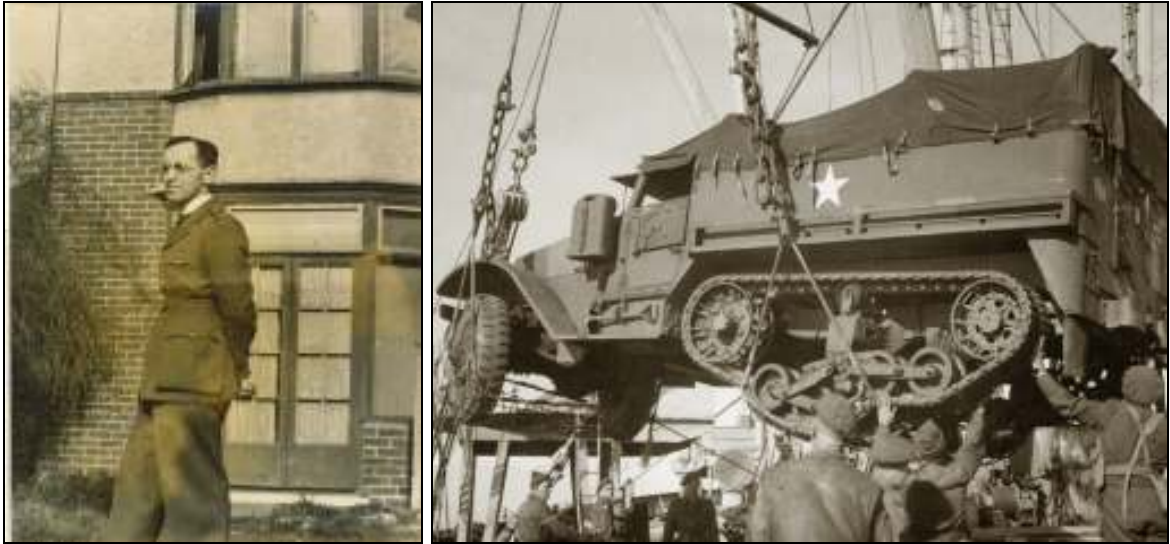
Obr. 34: Ukázka drobných publikací katolické duchovní služby.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno. Foto autor.

Obr. 35: Svázáním jednotlivých mešních formulářů vznikl jednoduchý polní misálek na celý rok (nahore). Původně samostatné pavlovské listy (vpravo) svázané do ucelené sbírky (dole). Ukázka publikací katolické duchovní služby.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nepublikováno. Foto autor.

Obr. 36: Vojenský duchovní ppor. Hugo Vaniček v Dovercourt (březen 1943).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Nепublikováno.

Obr. 37: Vylodování Československé samostatné obrněné brigády v tranzitním táboře u Falaise ve Francii.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 33.

Obr. 38: Pohled na jižní část úseku perimetru u Dunkerque. Němečtí vojáci ovládnutím stavidel vyvolali umělé záplavy a tím znemožnili útočícím jednotkám použití těžké techniky.

Zdroj: PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006, 29.

Obr. 39: K prvnímu útoku našich jednotek na pevnost došlo v den výročí vzniku republiky 28. října 1944.

Zdroj: PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006, 97.

Obr. 40: Bourbourgský kanál v prostoru Filature.

Zdroj: PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006, 17.

Obr. 41: Pohřeb jednoho z příslušníků brigády během zimního období při obléhání Dunkerque.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 42: Pohřeb nadporučíka Štětky a rotmistra Peniaka z velitelské roty 1. tankového praporu, kteří zahynuli při zaminování úseku dne 12. listopadu 1944.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

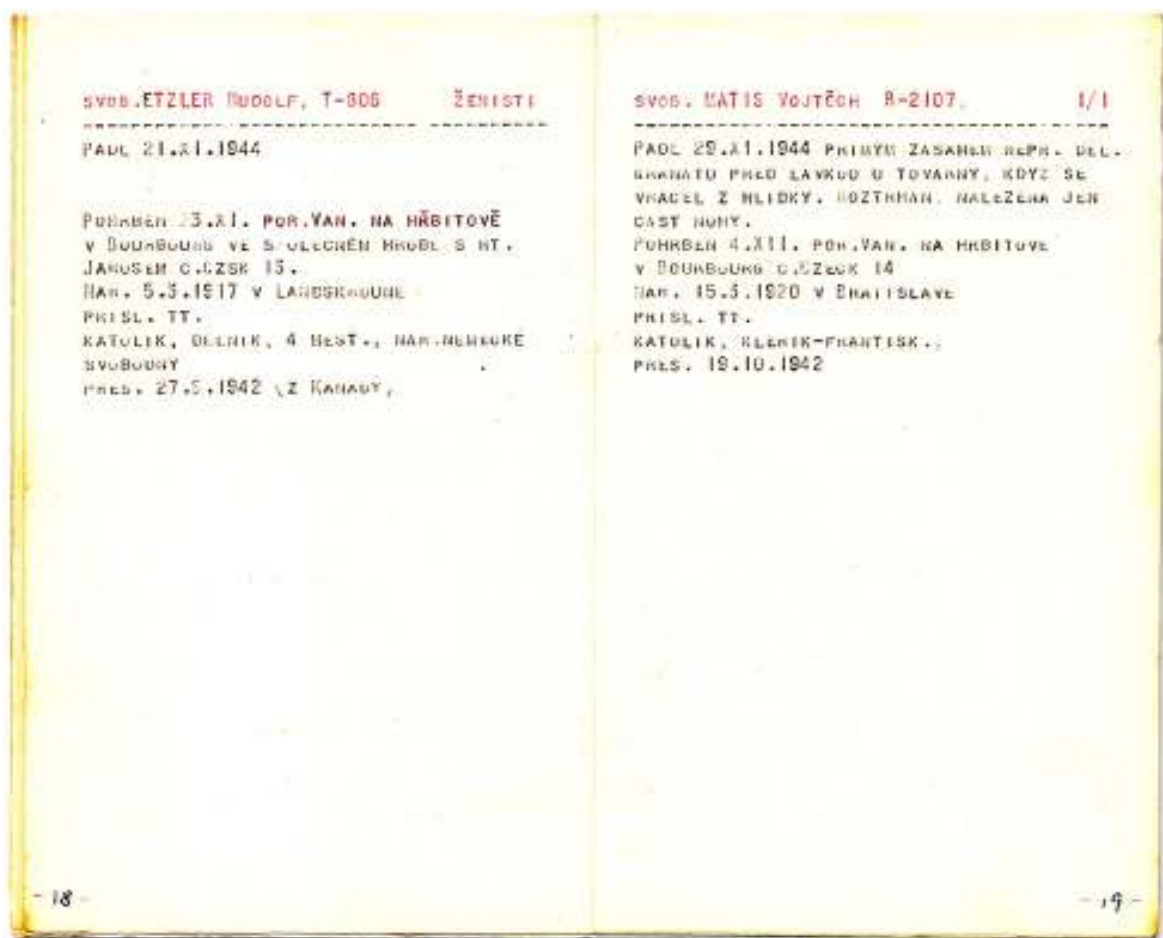

Obr. 43: Hugo Vaníček slouží polní mši v rozstříleném kostele v Bourbourg.

Zdroj: PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006, 51.

Obr. 44: Rozloučení s padlými před odjezdem z Dunkerque.

Zdroj: PROCHÁZKA Ivan: Dunkerque. Deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945), Praha: AVIS, 2006, 81.

Obr. 45: Vaníčkem vedené Záznamy o padlých a pohřbených v Bourbourg-Ville a okolí.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno. Foto autor.

Obr. 46: Na velitelství ČSSOB podepsal velitel německé posádky bezpodmínečnou kapitulaci. Na snímku velitel ČSSOB generál Alois Liška.

Zdroj: JAKL Tomáš: *Boj za svobodu 1938 —1945*, Praha: AVIS, 2005, 93.

Obr. 47: Viceadmirál Friedrich Frisius pročitá písemné znění kapitulace posádky Dunkerque.

Zdroj: JAKL Tomáš: *Boj za svobodu 1938 —1945*, Praha: AVIS, 2005, 93.

Obr. 48: Příslušníci Kombinovaného oddílu vztyčují stožár pro československou vlajku při překročení státní hranice u Pomezí nad Ohří.

Zdroj: FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: *Československá armáda ve Velké Británii*, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003, 13.

Obr. 49: Věž katedrály v Dunkerque se vztyčenou československou a britskou vlajkou.

Zdroj: FENCL Vilém, ŘÍHA Martin: *Československá armáda ve Velké Británii*, Praha: Nakladatelství MV&H, 2003, 13.

Obr. 50: Československá samostatná obrněná brigáda po návratu do vlasti v Praze na Vypichu.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 105.

Obr. 51: Přehlídka ČSSOB 30. května 1945 v Praze. Hlavní tribuny prezidenta a čestných hostů byly v ulici Na Příkopě, na snímku velitel brigády gen. Liška.

Zdroj: JAKL Tomáš: Boj za svobodu 1938 —1945, Praha: AVIS, 2005, 105.

Obr. 52: Hugo Vaníček vojenským duchovním v poválečné čs. armádě.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 53: Po propuštění z internace.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 54: Hugo Vaníček (uprostřed) během internace v Hájku.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 55: Mjr. duch. v.v. Hugo Vaníček.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 56: Návštěva biskupa Tomáška v Roudnici nad Labem.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 57: P. Hugo Vaníček.

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 58: Návštěva bratra Jindřicha Grunwalda na faře v Libčicích nad Vltavou (1975).

Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vaníčka. Nепublikováno.

Obr. 59 a 60: Kněžský hrob na hřbitově v Roudnici nad Labem.

Foto autor.

Obr. 61 a 62: Rodný dům Hugo Vaníčka v Bystřeci čp. 2.

Foto autor.

kolon bence na rjné
nerd jir pphovint mrdni,
stttdk. pph. tnd parrj,
ale dndomé pndovnt pdvri
Ne pndmthm mldy' l mrdm
ktds pndmthi jirnt ve dndmth
vldi:

ajda pntm'
ktdm'
pntmthj
pntmthj
ktdm'
Na pntm' Fndm' ktdm'
mrdmthm
Ne mrdm - pntmthj
pntmthj mrdm - ktdm'
ktdm' dndm'
mrdm pntmthj mrdm - ktdm'
ktdm' pntmthj - pntmthj
Ne pntmthj mrdm
pntmthj mrdm - ktdm' ktdm' pntmthj
ktdm' ktdm' ktdm' ktdm'
pntmthj, mrdm, ktdm'
ktdm' mrdm pntmthj
pntmthj
Ne pntmthj pntmthj, mrdm
pntmthj mrdm - ktdm'
mrdm pntmthj mrdm - ktdm'
pntmthj mrdm - ktdm' pntmthj
mrdm ktdm' mrdm. Spndmthj pntmthj,

24. dubna - (97) m. 2. pntmthj, pntmthj
mrdm pntmthj pntmthj, mrdm pntmthj
mrdm pntmthj pntmthj ... (98)
mrdm pntmthj pntmthj ktdm' pntmthj pntmthj
pntmthj (99)
pntmthj pntmthj mrdm pntmthj (100)
mrdm pntmthj pntmthj pntmthj
mrdm pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj (101)
mrdm pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj (102)
pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj (103) pntmthj pntmthj.

Činnmthj mrdm pntmthj mrdm pntmthj (105)
ktdm' mrdm. C. m. (105)
pntmthj mrdm pntmthj pntmthj, mrdm pntmthj
pntmthj mrdm pntmthj. pntmthj mrdm pntmthj (103)
pntmthj pntmthj, mrdm pntmthj ktdm' pntmthj
pntmthj. mrdm pntmthj mrdm pntmthj (107)
pntmthj mrdm pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj mrdm pntmthj. pntmthj mrdm pntmthj
pntmthj (109).
pntmthj mrdm pntmthj pntmthj (109) pntmthj
pntmthj mrdm pntmthj (109)
Ne pntmthj ktdm' pntmthj pntmthj pntmthj mrdm
pntmthj (111)
pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj mrdm pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj mrdm pntmthj pntmthj pntmthj
pntmthj ktdm' pntmthj pntmthj.

Obr. 63, 64, 65 a 66: Poznámky k rozpracovaným a nedokončeným válečným vzpomínkám Hugo Vanička, které zůstaly torzem.
Zdroj: Libčice nad Vltavou, archiv Římskokatolické farnosti sv. Bartoloměje, pozůstalost Mjr. Hugo Vanička. Foto autor.